

**REGULATORNA KOMISIJA ZA ENERGETIKU
REPUBLIKE SRPSKE**

***IZVJEŠTAJ O RADU
ZA 2009. GODINU***

Trebinje, maj 2010. godine

SADRŽAJ

PREDGOVOR	4
UVOD.....	6
1. PRAVNI OSNOV ZA REGULACIJU ENERGETSKOG SEKTORA I NADLEŽNOSTI REGULATORNE KOMISIJE	7
2. KLJUČNE AKTIVNOSTI	9
2.1 SJEDNICE, SASTANCI I JAVNE RASPRAVE.....	9
2.2 IZDAVANJE DOZVOLA, DAVANJE SAGLASNOSTI I NADGLEDANJE	10
2.2.1 Postupci izдавanja dozvola u sektoru električne energije	10
2.2.2 Postupci izдавanja dozvola za obavljanje djelatnosti iz sektora prirodnog gasa	11
2.2.3 Davanje saglasnosti i odobravanje dokumenata.....	12
2.2.4 Nadzor nad poštivanjem uslova dozvole	12
2.3 REGULACIJA CIJENA I OTVARANJE TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE I PRIRODNOG GASA	13
2.3.1 Tarifni postupak za utvrđivanje naknade za priključenje krajnjih kupaca na elektrodistributivnu mrežu	14
2.3.2 Tarifni postupak za utvrđivanje cijene i tarifa u sektoru električne energije	15
2.3.3 Tarifni postupak za odobrenje tarifa u sektoru prirodnog gasa	18
2.3.4 Otvaranje tržišta električne energije i prirodnog gasa	19
2.4 ZAŠTITA KUPACA ELEKTRIČNE ENERGIJE I PRIRODNOG GASA.....	20
2.4.1 Regulatorni okvir zaštite kupaca	20
2.4.2 Rješavanje sporova i žalbi	21
2.5 IZVJEŠTAVANJE	22
2.6 SARADNJA	22
2.6.1 Energetska zajednica Jugoistočne Evrope	22
2.6.2 ERRA – Regionalno udruženje energetskih regulatornih tijela	23
2.6.3 Svjetski energetski regulatorni forum	23
2.6.4 Saradnja sa drugim regulatornim komisijama	23
2.6.5 Saradnja sa ostalim institucijama	23
2.6.6 Učešće u radu skupova, konferencija i seminara	24
3. ZAPOSLENI, ORGANIZACIJA I JAVNOST RADA.....	25
3.1 ZAPOSLENI I ORGANIZACIJA RADA REGULATORNE KOMISIJE	25
3.2 JAVNOST RADA REGULATORNE KOMISIJE.....	27
4. FINANSIRANJE REGULATORNE KOMISIJE.....	27
4.1 FINANSIRANJE	27
4.2 REVIZORSKI IZVJEŠTAJ.....	28
IZVJEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA	29
BILANS STANJA – SKRAĆENA ŠEMA.....	30
BILANS USPJEHA – SKRAĆENA ŠEMA.....	31
5. INFORMACIONI SISTEM RERS-A	31
B. ENERGETSKI SEKTOR - TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE I PRIRODNOG GASA U REPUBLICI SRPSKOJ.....	34
1. PROIZVODNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE	34
1.1. PROIZVODNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE – INSTALISANI KAPACITETI, BILANS I OSTVARENJE	34
1.2. OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE	36
1.2.1 Koristi od obnovljive energije.....	37
1.2.2 Zakonski okvir u Republici Srpskoj	37
1.2.3 Pravne tekovine Evropske Unije	37
1.2.4 Aktivnost Regulatorne komisije na izradi podzakonskih akata.....	38
1.2.5 Mogući sistem podsticaja u RS.....	39
1.3. PROIZVODNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE – ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE.....	40
2. PRENOS ELEKTRIČNE ENERGIJE	44

3. DISTRIBUCIJA ELEKTRIČNE ENERGIJE.....	45
3.1 OPERATORI DISTRIBUTIVNOG SISTEMA U REPUBLICI SRPSKOJ	45
3.2 METODOLOGIJA ZA UTVRDJIVANJE TARIFNIH STAVOVA ZA KORISNIKE DISTRIBUTIVNIH SISTEMA U REPUBLICI SRPSKOJ	48
3.3 IZJEDNAČAVANJE DISTRIBUTIVNE MRĘŽNE TARIFE	48
3.4 PREUZIMANJE I POTROŠNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE U DISTRIBUTIVNOJ MREŽI	49
3.5 GUBICI ELEKTRIČNE ENERGIJE U DISTRIBUTIVNOJ MREŽI	50
3.6 KVALITET USLUGE.....	53
3.6.1 <i>Komercijalni kvalitet usluge distribucije i snabdijevanja</i>	59
4. SNABDIJEVANJE TARIFNIH KUPACA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM	64
4.1 POTROŠNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE	64
4.2 SIGURNOST SNABDIJEVANJA - PROIZVODNJA I POTROŠNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE	65
4.3 PRIHOD DISTRIBUCIJE I SNABDIJEVANJA TARIFNIH KUPACA	66
5 UPRAVLJANJE TRANSPORTNIM SISTEMOM PRIRODNOG GASA	66
6 TRANSPORT PRIRODNOG GASA.....	67
7 DISTRIBUCIJA I UPRAVLJANJE SISTEMOM ZA DISTRIBUCIJU PRIRODNOG GASA	68
8 SNABDIJEVANJE PRIRODNIM GASOM	68
9 KVALITET PRUŽENIH USLUGA ZA DJELATNOSTI IZ SEKTORA PRIRODNOG GASA	69
10 METODOLOGIJA I POSTUPAK UTVRDJIVANJA TARIFNIH STAVOVA U SEKTORU PRIRODNOG GASA.....	69
11 INFORMACIJE O CIJENAMA I TRŽIŠTU U 2009. GODINI	71
11.1 TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE.....	71
11.2 OTVORENOST TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE.....	71
11.3 VELEPRODAJNO TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE	72
11.3.1 <i>Proizvođači</i>	72
11.3.2 <i>Trgovci</i>	73
11.3.3 <i>Cijene električne energije na veleprodajnom tržištu</i>	74
11.4 MALOPRODAJNO TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE	74
11.4.1 <i>Snabdjevači</i>	74
11.4.2 <i>Kupci</i>	76
11.5 PROSJEČNA CIJENA ELEKTRIČNE ENERGIJE U REPUBLICI SRPSKOJ	77
11.5.1 <i>Cijena korišćenja distributivne mreže prema metodologiji Eurostata</i>	77
11.5.2 <i>Kretanje prosječnih cijena električne energije za krajnje kupce u Republici Srpskoj</i>	78
11.5.3 <i>Prosječne cijene električne energije za krajnje kupce u Bosni i Hercegovini</i>	79
11.6 UPOREDNI PODACI O CIJENAMA ELEKTRIČNE ENERGIJE U REPUBLICI SRPSKOJ I OKRUŽENJU ZA STANDARDNOG KUPCA	81
11.6.1 <i>Novi pristup obradi podataka i prezentaciji cijena električne energije</i>	81
11.6.2 <i>Cijene električne energije u RS i okruženju - stara metodologija obrade podataka</i>	84
11.7 TRŽIŠTE PRIRODNOG GASA	87
11.8 OTVORENOST TRŽIŠTA PRIRODNOG GASA	87
11.9 VELEPRODAJNO TRŽIŠTE PRIRODNOG GASA.....	88
11.10 MALOPRODAJNO TRŽIŠTE PRIRODNOG GASA.....	89
11.10.1 <i>Poređenje cijena prirodnog gaza</i>	90
11.11 <i>ELEKTRIČNA ENERGIJA I PRIRODNI GAS - CIJENE UPOREDNI PRIKAZ</i>	92
12 PITANJA JAVNE USLUGE.....	94
12.1 OBAVEZA JAVNE USLUGE	94
12.2 ZAŠTITA SOCIJALNO UGROŽENIH KUPACA.....	95
12.3 PRIUŠTIVOST ELEKTRIČNE ENERGIJE KUPCIMA IZ KATEGORIJE "DOMAĆINSTVA"	96

PREDGOVOR

Izvještaj o radu Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske, koji je pred vama, sadrži detaljan pregled njenog poslovanja u 2009. godini i osnovne pokazatelje funkcionisanja sektora električne energije i sektora prirodnog gasa u Republici Srpskoj.

Rad Regulatorne komisije u 2009. godini odvijao se u skladu sa planom poslovanja, koji uključuje i finansijski plan, i u skladu sa osnovnom misijom Regulatorne komisije koja podrazumijeva uspostavljanje i unapređenje regulatornog okvira, potrebnog za funkcioniranje energetskog sektora u Republici Srpskoj na način koji će, u tržišnim uslovima, obezbijediti sigurnost snabdijevanja kupaca energijom i održivi razvoj kroz zaštitu životne sredine, energetsku efikasnost i korišćenje obnovljivih izvora energije.

U petoj godini svoga rada Regulatorna komisija je izdala prve dozvole za obavljanje djelatnosti u sektoru prirodnog gasa i po prvi put odobrila tarife za korišćenje gasne distributivne mreže i tarife za krajnje kupce prirodnog gasa iz kategorije domaćinstva.

U elektroenergetskom sektoru su nastavljene aktivnosti koje se odnose na izdavanje dozvola za obavljanje elektroenergetskih djelatnosti i izgradnju elektroenergetskih objekata, kao i nadzor nad primjenom propisanih uslova do sada izdatih dozvola. U 2009. godini su vođena dva tarifna postupka: jedan, po prvi put, za određivanje naknada (tarifa) za priključenje objekata korisnika distributivnog sistema električne energije na distributivnu mrežu i jedan za određivanje tarifa za korištenje distributivne mreže i tarifa za prodaju električne energije tarifnim kupcima. U okviru nadležnosti koja se odnosi na zaštitu kupaca, Regulatorna komisija je svoje aktivnosti u 2009. godini usmjerila na sprečavanje ili ograničavanje monopolskog i netransparentnog ponašanja distributivnih kompanija i na rješavanje sporova po pojedinačnim zahtjevima kupaca električne energije.

U saradnji sa Ministarstvom industrije, energetike i rudarstva nastavljene su aktivnosti na pripremi propisa o korištenju obnovljivih izvora energije s ciljem da se uspostavi jasan i unaprijed poznat regulisani okvir za investiciona ulaganja u obnovljive izvore energije u Republici Srpskoj.

Od aktivnosti koje se odnose na saradnju sa drugim institucijama treba izdvojiti učešće Regulatorne komisije u implementaciji Ugovora o uspostavljanju Energetske zajednice Jugoistočne Evrope i izradi Strategije razvoja energetike Republike Srpske.

Cijeneći značaj i potrebu stalnog stručnog osposobljavanja zaposlenih i publikovanja rezultata njihovog rada za unapređenje kapaciteta institucije, Regulatorna komisija je i ovoj problematiči posvetila dužnu pažnju.

U izvještaju je dat Izvještaj nezavisnog revizora sa revidovanim finansijskim izvještajima Regulatorne komisije za 2009. godinu.

Regulatorna komisija se u svom radu strogo pridržavala principa koji podrazumijevaju: djelovanje u okvirima nadležnosti i obaveza propisanih zakonom, poštovanje unaprijed objelodanjenih pravila, procedura i metodologija, kao i otvorenost i javnost rada koji uključuju obavezno konsultovanje javnosti kod donošenja odluka.

Smatramo da prezentovanjem informacija na način kako je to učinjeno u ovom izvještaju, Regulatorna komisija obezbjeđuje izvještavanje o svom radu u skladu sa članom 26. Zakona o energetici Republike Srpske.

UVOD

Ovaj izvještaj obuhvata informacije o radu Regulatorne komisije u 2009. godini, te se na osnovu odredbe člana 26. Zakona o energetici Republike Srpske dostavlja Narodnoj skupštini Republike Srpske na usvajanje.

Izvještaj je podijeljen na nekoliko cjelina koje ističu najznačajnije aktivnosti Regulatorne komisije.

Poslije uvodnog dijela o pregledu ključnih aktivnosti u kom su predstavljeni kvantitativni pokazatelji o broju održanih redovnih sjednica, internih sastanaka i javnih rasprava kao i broj i vrstu donesenih akata, slijedi podjela na aktivnosti koje se odnose na:

- izdavanje dozvola i nadziranje poštivanja propisanih uslova dozvole,
- regulisanje cijena električne energije i prirodnog gasa i otvaranje tržišta,
- zaštita kupaca,
- rješavanje sporova i žalbi,
- izrada dokumenata Regulatorne komisije,
- saradnju,
- zaposlene u Regulatornoj komisiji i
- finansiranje i finansijske pokazatelje poslovanja.

U drugom dijelu izvještaja dat je prikaz pokazatelja funkcinisanja energetskog sektora i tržišta električne energije i prirodnog gasa u Republici Srpskoj.

1. Pravni osnov za regulaciju energetskog sektora i nadležnosti Regulatorne komisije

Pravni osnov za regulaciju energetskog sektora, na osnovu kojih Regulatorna komisija sprovodi svoje aktivnosti, čine:

- zakoni i to:
  - Zakon o energetici (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 49/09),
  - Zakon o električnoj energiji – prečišćeni tekst (Službeni glasnik Republike Srpske 8/08, 34/09 i 92/09)
  - Zakon o gasu Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 86/07) i
  - Zakon o nafti i naftnim derivatima (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 36/09) i
- podzakonska akta:
  - Odluka o imenovanju predsjednika i Odluke o imenovanju članova Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 128/06 i 116/09),
  - Statut Regulatorne komisije za električnu energiju Republike Srpske - prečišćeni tekst (Službeni glasnik Republike Srpske, 6/10),
  - Etički kodeks za članove i zaposlene u Regulatornoj komisiji za energetiku Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 49/04),
  - Poslovnik o radu Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 96/04),
  - Pravilnik o radu, unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 49/04),
  - Odluka Narodne skupštine Republike Srpske o usvajanju Budžeta Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske za 2009. godinu, broj (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 117/08),
  - Odluka o regulatornoj naknadi za preduzeća koja se bave djelatnošću proizvodnje, distribucije i trgovine električnom energijom, na osnovu odobrenog Budžeta za 2009. godinu (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 9/09),
  - Pravilnik o izdavanju dozvola i saglasnosti (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 39/10),
  - Odluka o visini jednokratnih regulatornih naknada (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 16/09),
  - Pravilnik o tarifnoj metodologiji i tarifnom postupku za električnu energiju (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 61/05),
  - Odluka o sadržaju i formi obrazaca u tarifnom postupku (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 65/05),
  - Odluka o određivanju obrazaca zahtjeva za odobrenje cijena i tarifa i obrazaca za tehničke i finansijske podatke (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 65/05 i 59/07),
  - Pravilnik o javnim raspravama i rješavanju sporova i žalbi (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 71/05),
  - Opšti uslovi za isporuku i snabdijevanje električnom energijom (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 85/08),
  - Pravilnik o sticanju statusa kvalifikovanog kupca (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 29/10),
  - Pravilnik o povjerljivim informacijama (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 10/07),
  - Pravilnik o izvještavanju (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 61/07),
  - Odluka o jedinstvenom regulatornom kontnom planu (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 17/07),
  - Odluka o tarifnom sistemu za prodaju električne energije u Republici Srpskoj (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 28/06, 40/06, 59/07 i 114/07),
  - Pravilnik o metodologiji za utvrđivanje naknade za priključenje na distributivnu mrežu (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 123/08),

- Pravilnik o tarifnoj metodologiji u sistemu transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 9/09).

Osnovne nadležnosti Regulatorne komisije u sektoru električne energije su propisane Zakonom o električnoj energiji - Prečišćeni tekst, a odnose se na sljedeće:

- a) nadzor i regulisanje odnosa između proizvođača, distributera, snabdjevača, trgovaca i kupaca električne energije,
- b) propisivanje metodologije i kriterijuma za utvrđivanje tarifa za korišćenje distributivne mreže i tarifa za snabdijevanje nekvalifikovanih kupaca električnom energijom i metodologije za utvrđivanje naknade za priključenje na distributivnu mrežu,
- v) donošenje tarifnog sistema za prodaju električne energije i korišćenje distributivne mreže,
- g) utvrđivanje tarifnih stavova za korisnike distributivnih sistema i tarifnih stavova za nekvalifikovane kupce,
- d) utvrđivanje cijena električne energije na pragu elektrane,
- đ) izdavanje i oduzimanje dozvola za obavljanje djelatnosti: proizvodnje, distribucije, snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom i trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH, te dozvola za izgradnju elektroenergetskih objekata,
- e) donošenje opštih uslova za isporuku i snabdijevanje električnom energijom,
- ž) zaštitu kupaca električne energije,
- z) zaštitu proizvođača električne energije i kvalifikovanih kupaca i drugih korisnika distributivne mreže kojima je neosnovano odbijen pristup mreži ili su nezadovoljni uslovima pristupa.

U sektoru prirodnog gasa, nadležnost i odgovornost Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske propisane su Zakonom o gasu i obuhvataju sljedeće:

- a) utvrđivanje metodologije za obračunavanje troškova proizvodnje, transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom,
- b) utvrđivanje metodologije za obračunavanje troškova priključenja na mrežu,
- v) donošenje tarifnog sistema za obračunavanje cijene za korišćenje sistema za proizvodnju, transport, distribuciju, skladištenje prirodnog gasa i tarifnog sistema za obračun cijena prirodnog gasa za snabdijevanje tarifnih kupaca,
- g) utvrđivanje kriterijuma i propisivanje uslova za dobijanje, izmjenu i oduzimanje dozvola za obavljanje djelatnosti, te rješavanje u postupku za dobijanje, izmjene i oduzimanje dozvola za obavljanje djelatnosti u sektoru prirodnog gasa,
- d) rješavanje po žalbi na rješenje operatora transportnog i distributivnog sistema u postupcima davanja odobrenja za korištenje mreže i odobrenja za priključenje na mrežu,
- đ) utvrđivanje minimalne godišnje potrošnje prirodnog gasa kojom se stiče status kvalifikovanog kupca i utvrđivanje statusa, te vođenje registra kvalifikovanih kupaca prirodnog gasa,
- e) davanje saglasnosti na pravila rada transportne mreže prirodnog gasa u Republici Srpskoj, pravila rada distributivne mreže prirodnog gasa i na opšte uslove za snabdijevanje prirodnim gasom,
- ž) davanje saglasnosti energetskim subjektima na cijene usluga i cijene snabdijevanja prirodnim gasom.

U sektoru nafte i derivata nafte, Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske nadležna je da:

- a) utvrđuje metodologije za obračun troškova transporta nafte naftovodima i transporta derivata nafte produktovodima,
- b) donosi tarifni sistem za obračun cijene za korišćenje naftovoda, odnosno produktovoda,

- v) odobrava cijene za korišćenje naftovoda, odnosno produktovoda,
- g) utvrđuje kriterijume i propisuje uslove za dobijanje, izmjenu, dopunu i oduzimanje dozvole za obavljanje djelatnosti, rješava u postupku za dobijanje, izmjenu, dopunu i oduzimanje dozvole za obavljanje djelatnosti u oblasti nafte i derivata nafte i vodi registar izdatih dozvola i privremeno ili trajno oduzetih dozvola za obavljanje djelatnosti u oblasti nafte i derivata nafte,
- d) rješava u drugom stepenu po žalbi,
- đ) vrši nadzor nad obavljanjem djelatnosti za koje izdaje dozvole u oblasti nafte i derivata nafte u skladu sa zakonom i načelima utvrđenim zakonom, uključujući praćenje primjene tarifnih sistema i metodologija za pristup i korišćenje naftovoda, odnosno produktovoda i
- e) obavlja i druge poslove u skladu sa zakonom.

2. Ključne aktivnosti

2.1 Sjednice, sastanci i javne rasprave

Redovne sjednice, interni sastanci i javne rasprave

U toku 2009. godine, Regulatorna komisija je održala 19 redovnih sjednica i 19 internih sastanaka. Na redovnim sjednicama razmatrana su i donesena akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa Zakonom o električnoj energiji, Zakonom o gasu i propisanim ovlašćenjima, a na internim sastancima su razmatrana pitanja i usvajani akti organizaciono - administrativne prirode. U tabelama su dati podaci o strukturi i broju usvojenih akata na redovnim sjednicama i internim sastanicima.

Redovne sjednice – 19		Interni sastanci – 19	
Vrsta dokumenta sa redovne sjednice	Broj	Vrsta dokumenta sa internog sastanka	Broj
Usvojene odluke	10	Usvojene odluke	59
Usvojena rješenja	60	Usvojena rješenja	10
Usvojeni zaključci	53	Usvojeni zaključci	20
Obavještenja za javnost	51	Usvojeni pravilnici	3
		Uputstva	1
Zapisnici	19	Zapisnici	19

Tabela 1 - Struktura i broj donesenih dokumenata

Regulatorna komisija, uvažavajući načelo javnosti i transparenčnosti svog rada, je održala više javnih rasprava u skladu sa Pravilnikom o javnim raspravama i rješavanju sporova i žalbi. U toku 2009. godine, Regulatorna komisija je održala 15 javnih rasprava i to:

- u postupcima izdavanja dozvola za
- obavljanje elektroenergetskih djelatnosti,
- obavljanje djelatnosti iz sektora prirodnog gasa,
- izgradnju elektroenergetskih objekata
- u tarifnim postupcima.

U tabeli 2 je prikazan broj javnih rasprava po vrsti:

Vrsta javne rasprave	Pravila i propisi	Izdavanje dozvole	Tarife i tržište	Rješavanje sporova	Ukupan broj održanih rasprava
Opšte javne rasprave	-	9	-	-	9
Tehničke rasprave	-	-	-	-	-

Formalne rasprave	-	-	6	-	6
UKUPNO					15

Tabela 2- Struktura i broj javnih rasprava

2.2 Izdavanje dozvola, davanje saglasnosti i nadgledanje

Jedna od ključnih aktivnosti Regulatorne komisije je i izdavanje i oduzimanje dozvola za obavljanje energetskih djelatnosti djelatnosti za koje je nadležna, izdavanje dozvola za gradnju elektroenergetskih objekata instalirane snage iznad 1 MW, kao i nadzor nad poštovanjem uslova izdatih dozvola. Ukupan broj dozvola koje su trenutno na snazi je 34, od kojih je u toku 2009. godine izdato 12, a njihova vrsta kao i rok važenja objavljeni su u Zbirnom registru izdatih dozvola na internet stranici www.reers.ba.

2.2.1 Postupci izdavanja dozvola u sektoru električne energije

U 2009. godini, Regulatorna komisija je, na osnovu zaprimljenih zahtjeva, vodila sljedeće postupke za izdavanje dozvola za obavljanje djelatnosti u sektoru električne energije, te za izgradnju elektroenergetskih objekata snage iznad 1 MW.

Korisnik dozvole	Vrste dozvole	Status i period važenja	Napomena
Fabrika glinice „Birač“ a.d. Zvornik	Dozvola za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije	Postupak obustavljen	S obzirom da nisu ispunjeni uslovi za prenos dozvole za proizvodnju električne energije, postupak je obustavljen.
«Energolinija» d.o.o. Zvornik	Dozvola za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije	Postupak u toku	
«ERS» Male hidroelektrane d.o.o. Banja Luka	Dozvola za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije u MHE Sućeska R-S-1	Postupak obustavljen	Postupak prekinut do pribavljanja rješenja o elektroenergetskoj saglasnosti i obezbjeđenja priključenja ovog objekta instaliranim kapacitetom na elektroenergetsку mrežu i pribavnjalja tj. usaglašavanja nedostajuće dokumentacije
«IDIM TRADE» Banja Luka	Dozvola za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH	Dozvola izdata, 11.09.2009. na period od dvije godine	
«RUDNAP» d.o.o. Banja Luka	Dozvola za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH	Dozvola izdata, 30.11.2009. na period od pet godina	
Elektodistributivno preduzeće «Elektro-Bijeljina» akcionarsko	Dozvola za izgradnju elektroenergetskih objekata snage iznad 1 MW	Dozvola izdata, 13.02.2009. na period važenja od	

društvo Bijeljina		dviye godine	
«Bobar Taubinger Elektrik» d.o.o. Brod na Drini, Foča	Dozvola za izgradnju elektroenergetskih objekata snage iznad 1 MW	Postupak obustaljen	Zahtjev odbačen zbog nekompletnosti
«Eling MHE» d.o.o. Teslić	Dozvola za izgradnju elektroenergetskih objekata snage iznad 1 MW	Postupak obustavljen	Postupak je prekinut dok ne pribave informacije koje se odnose na tačnu lokaciju izgradnje elektrane
«LTS» d.o.o. Banja Luka	Dozvola za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom	Postupak u toku	
«Tehno Enerdži» d.o.o. Banja Luka	Dozvola za izdavanje dozvola za izgradnju MHE na rijeci Bosni i to: <ul style="list-style-type: none"> • MHE Cijevna 1 – dva generatora snage po 8 MVA, • MHE Cijevna 2 – dva generatora snage po 8 MVA, • MHE Cijevna 4 – dva generatora snage po 8 MVA 	Postupak u toku	

Tabela 3 - Izdate dozvole i postupci izdavanja dozvola u sektoru električne energije

Neophodno je navesti da su procedure Regulatorne komisije za energetiku jasne i precizne i zahtijevaju dostavljanje propisane dokumentacije (dokaza) za izdavanje dozvole. Do eventualnog produženja postupka najčešće dolazi zbog podnošenja nekompletne dokumentacije od strane podnosioca zahtjeva.

2.2.2 Postupci izdavanja dozvola za obavljanje djelatnosti iz sektora prirodnog gasa

Shodno Zakonu o gasu Republike Srpske i podzakonskim aktima Regulatorne komisije, u cilju sprovođenja nadležnosti vezano za regulisanje sektora prirodnog gasa, u 2009. godini vođeni su postupci i izdate dozvole preduzećima kao što slijedi:

Korisnik dozvole	Vrsta dozvole	Status i period važenja napomena
«Gas promet» a.d. Istočno Sarajevo-Pale	Dozvola za upravljanje sistemom za transport prirodnog gasa	Dozvola izdata, 30.07.2009. na period od pet godina
	Dozvola za transport prirodnog gasa	Dozvola izdata, 30.07.2009. na period od pet godina
Aкционarsko društvo za transport i distribuciju gase «Sarajevo gas» Istočno Sarajevo	Dozvola za transport prirodnog gasa	Dozvola izdata, 30.07.2009. na period od pet godina
	Dozvola za distribuciju i upravljanje sistemom za distribuciju prirodnog gasa	Dozvola izdata, 30.07.2009. na period od pet godina
	Dozvola za snabdijevanje tarifnih kupaca prirodnim gasom	Dozvola izdata, 30.07.2009. na period od pet godina
	Dozvola za trgovinu i snabdijevanje prirodnim gasom	Dozvola izdata, 30.07.2009. na period od pet godina
Aкционarsko društvo	Dozvola za obavljanje distribucije	Dozvola izdata, 30.07.2009. na period od pet godina

«Zvornik stan» Zvornik	i upravljanja sistemom za distribuciju prirodnog gasa	godina
	Dozvola za snabdijevanje tarifnih kupaca prirodnim gasom	Dozvola izdata, 30.07.2009. na period od pet godina
	Dozvola za trgovinu i snabdijevanje prirodnim gasom	Dozvola izdata, 30.07.2009. na period od pet godina

Tabela 4 – Izdate dozvole u sektoru prirodnog gasa

2.2.3 Davanje saglasnosti i odobravanje dokumenata

Regulatorna komisija je u skladu sa svojim nadležnostima, propisanim zakonom, u 2009. godini dala saglasnost na više dokumenata iz oblasti prirodnog gasa i oblasti električne energije.

U sektoru prirodnog gasa, data je saglasnost na sljedeća dokumenta, koja su pripremila i usvojila preduzeća koja se bave djelatnostima prirodnog gasa:

- "Pravila rada distributivne mreže za prirodnji gas"- Akcionarskom društvu za transport i distribuciju gase "Sarajevo gas" Istočno Sarajevo i Akcionarskom društvu „Zvornik stan“ Zvornik
- "Opšte uslove za snabdijevanje prirodnim gasom" – Akcionarskom društvu za transport i distribuciju gase "Sarajevo gas" Istočno Sarajevo i Akcionarskom društvu "Zvornik stan" Zvornik.

Korisnici dozvole objavljaju navedena dokumenta u Službenom glasniku RS i na svojoj oglasnoj tabli.

Na "Pravila rada transportne mreže prirodnog gasa u Republici Srbiji", dokumentu dostavljenom od strane Akcionarskog društva za uvoz, snabdijevanje i transport prirodnog gase „GAS PROMET“ Istočno Sarajevo-Pale, Regulatorna komisija nije dala saglasnost tokom 2009. godine. Dokument je vraćen preduzeću na doradu i ostavljen je rok od šest mjeseci za doradu i ponovno dostavljanje Regulatornoj komisiji na davanje saglasnosti.

U sektoru električne energije, uprava MH ERS, matično preduzeće donijela je izmjene Distributivnih mrežnih pravila koje je Regulatorna komisija odobrila.

2.2.4 Nadzor nad poštivanjem uslova dozvole

U skladu sa odredbama zakona i Pravilnika o izdavanju dozvola, Regulatorna komisija je u toku 2009. godine obavljala nadzorne provjere preduzeća korisnika dozvola za obavljanje elektroenergetskih djelatnosti. Planovi obavljanja nadzornih provjera doneseni su na osnovu utvrđenog operativnog plana Regulatorne komisije.

Provjere su rađene u cilju praćenja usaglašenosti rada licenciranih preduzeća sa uslovima dozvola za obavljanje elektroenergetskih djelatnosti, te utvrđivanja nivoa provedenih mjera od strane korisnika dozvole po rješenjima sa nadzornih provjera provedenih u prethodnom periodu kao i pripremljenosti pojedinih preduzeća za proces otvaranja tržišta. Izvještaj sa nadzorne provjere sadrži utvrđeno stanje u pogledu poštovanja uslova dozvole i utvrđene nepravilnosti korišćenja dozvole. Sastavljene izvještaje sa nadzornih provjera, čiji sastavni dio su i prijedlozi korektivnih mjera za otklanjanje nepravilnosti, Regulatorna komisija je, nakon verifikacije, dostavljala na komentarisane korisnicima dozvole. Nakon analize dostavljenih izvještaja sa nadzornih provjera i prispjelih komentara, Regulatorna komisija je rješenjem propisivala mjere za otklanjanje utvrđenih nedostataka koje sadrže i rok otklanjanja nedostataka kao i izvještavanje o izvršenosti propisane mjere u cilju poštovanja uslova izdate dozvole. U 2009. godini izvršene su provjere kod sljedećih korisnika dozvole:

- ◆ MH ERS - Matično preduzeće a.d Trebinje ZP "Elektrokraina" a.d. Banja Luka, dozvola za obavljanje djelatnosti snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom, vanredna nadzorna provjera, u cilju utvrđivanja i provjere načina obračuna kamata, obračuna utrošene električne energije, paušalno utvrđivane potrošnje električne energije, i drugih primjena odredaba Opštih uslova za isporuku i snabdijevanjem električnom energijom.
- ◆ Fabrika glinice "BIRAČ" AD Zvornik, redovna nadzorna provjera,
- ◆ MH ERS - Matično preduzeće a.d Trebinje ZP "Elektrokraina" a.d. Banja Luka, redovna nadzorna provjera dozvole za obavljanje djelatnosti:
  - snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom,
  - distribucije električne energije.
- ◆ MH ERS ZP "Elektrodistribucija" a.d. Pale, redovna nadzorna provjera, dozvole za obavljanje djelatnosti:
  - snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom,
  - distribucije električne energije,
  - proizvodnje električne energije.
- ◆ MH ERS -Trebinje "ZP RiTE Gacko", AD Gacko, redovna nadzorna provjera dozvole za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije.
- ◆ MH ERS ZP "Elektro-Hercegovina" a.d. Trebinje redovna nadzorna provjera dozvole za obavljanje djelatnosti:
  - snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom,
  - distribucije električne energije.
- ◆ MH ERS - Trebinje "ZP RiTE Ugljevik", AD Ugljevik, redovna nadzorna provjera dozvole za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije.
- ◆ MH ERS ZP "Elektro Doboј " a.d. Doboј - redovna nadzorna provjera dozvole za obavljanje djelatnosti:
  - snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom,
  - distribucije električne energije.
- ◆ "EFT - Rudnik i termoelektrana Stanari" d.o.o Stanari, redovna nadzorna provjera dozvole za izgradnju elektroenergetskog objekta.

Naloženim mjerama korisnicima dozvola za obavljanje djelatnosti su dati rokovi u kom periodu je potrebno otkloniti nedostatke vezano za određene uslove dozvole kao npr. računovodstveno razdvajanje djelatnosti, dostavljanje i sadržaj računa krajnjim kupcima, obračun kamata, uvođenje sistema upravljanja kvalitetom i upravljanja zaštitom životne sredine po ISO standardima u svoj poslovni sistem, izvještavanje itd.

2.3 Regulacija cijena i otvaranje tržišta električne energije i prirodnog gasa

Sektori električne energije i gasa, obično pod imenom "mrežna energija", predmet su najveće pažnje privrede i građana svake zemlje zbog značaja koji imaju na privrednu aktivnost i životni standard.

Djelatnosti koje se obavljaju u ovim sektorima mogu se podijeliti na monopolске (upravljanje prenosnom, odnosno transportnom i distributivnom mrežom električne energije i prirodnog gase, te skladištenje prirodnog gase) i djelatnosti koje se mogu obavljati u tržišnim uslovima (proizvodnja, trgovina i snabdijevanje kupaca električnom energijom i prirodnim gasom). Monopolске djelatnosti su predmet potpune regulacije od strane nadležnog tijela, dok "tržišne" djelatnosti zahtijevaju proces liberalizacije uslova njihovog obavljanja, odnosno uvođenje takvih tržišnih mehanizama u kojima će se moći ostvariti njihov tržišni karakter.

U članu 1. Zakona o električnoj energiji propisan je cilj zakona u smislu da on "teži da promoviše postepenu liberalizaciju nacionalnog tržišta električne energije slijedeći principe nediskriminacije i

ravnopravnosti lica i svojine“, a Regulatorna komisija, utvrđivanjem cijena za korištenje distributivne mreže i propisivanjem uslova otvaranja tržišta, doprinosi ostvarivanju ovog cilja.

Takođe, u cilju što boljeg organizovanja, regulacije i funkcionisanja sektora prirodnog gasa, te obezbjeđenja sigurnosti snabdijevanja i razvoja sistema prirodnog gasa, Zakon o gasu propisuje da Regulatorna komisija utvrđuje metodologije za obračunavanje troškova proizvodnje, transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom i metodologiju za obračunavanje troškova priključka na mrežu, te u cilju sprečavanja zloupotrebe monopolskog položaja daje saglasnost energetskim subjektima na cijene snabdijevanja kupaca prirodnim gasom i cijene pristupa i korišćenja transportnog i distributivnog sistema ili skladišta.

U toku 2009. godine Regulatorna komisija je vodila tarifni postupak za utvrđivanje naknade za priključenje krajnjih kupaca na elektrodistributivnu mrežu, tarifni postupak za utvrđivanje cijena i tarifa u sektoru električne energije i tarifni postupak za odobrenje tarifa u sektoru prirodnog gase.

2.3.1 Tarifni postupak za utvrđivanje naknade za priključenje krajnjih kupaca na elektrodistributivnu mrežu

Tarifni postupak za odobrenje naknade za priključenje vođen je po zahtjevu Mješovitog holdinga "Elektroprivreda Republike Srpske" Trebinje Matično preduzeće a.d. Trebinje, a po ovlašćenju distributivnih preduzeća koja posluju u njegovom sastavu na distributivnu mrežu.

Cilj provođenja ovog tarifnog postupka je bio utvrđivanje opravdanog iznosa naknade za priključenje, koja se sastoji iz dijela naknade za izgradnju priključka (u koju se uključuje i opremanje mjernog mesta mjernim uređajem) i dijela naknade za obezbjeđenje uslova za priključenje na distributivnu mrežu električne energije, u transparentnom, efikasnom i ekonomičnom postupku i stvaranje uslova za razvoj distributivne mreže radi obezbjeđenja sigurnosti snabdijevanja kupaca električnom energijom. Naime, prema odredbama Zakona o električnoj energiji i Opštih uslova, korisnik distributivne mreže plaća distributeru naknadu za priključenje, dok je distributer odgovoran za izgradnju priključka.

Rješenjem o utvrđivanju naknade za priključenje objekata krajnjih kupaca na distributivnu mrežu koje je doneseno 27. avgusta 2009. godine odobrena je naknada za priključenje tipskim **standardnim priključkom** na niskonaponsku (0,4 kV) distributivnu mrežu, koji ispunjava jedan od sljedećih uslova:

- a) da je izgradnja objekta koji se priključuje lokacijski i vremenski usklađena sa usvojenim prostorno-planskim dokumentima iz oblasti uređenja prostora;
- b) da je udaljenost objekta od mjesta priključenja manja ili jednaka 50 metara u gradskom, odnosno 300 metara u seoskom području bez obzira da li postoji prostorno-planska dokumentacija za lokaciju na kojoj se objekat gradi.

Ova naknada se sastoji iz dva dijela:

- a) dijela naknade za izgradnju tipskog standardnog priključka (NIP(SP)) koji se plaća u fiksnom iznosu koji zavisi od tipa standardnog priključka koji se utvrđuje u zavisnosti od načina priključenja, mjesta priključenja, priključne snage i broja mjernih mesta. Utvrđena su 24 tipa ovakvih priključaka i, u zavisnosti od tipa, iznos za ovaj dio naknade (bez poreza na dodatu vrijednost) se kreće od 350,8 KM (koliko treba platiti kupac koji se priključuje "Pojedinačnim monofaznim nadzemnim standardnim priključkom sa mjernim mjestom na stubu") do 2.752,3 KM (koliko treba da plati kupac koji se priključuje "Pojedinačnim trofaznim podzemnim standardnim priključkom objekta snage do 138,40 kW sa mjernim mjestom na objektu"). Naknada za izgradnju priključka "Pojedinačnim trofaznim nadzemnim standardnim priključkom sa mjernim mjestom na objektu", što je najčešći način priključenja za kupce iz kategorije domaćinstava u individualnoj izgradnji, iznosi 528,5 KM. U ovaj iznos je uključeno i kompletno opremanje mjernog mesta.

b) dijela naknade za obezbjeđenje uslova za priključenje (NOP) koji se plaća u zavisnosti od priključne snage i kategorije potrošnje kojoj krajnji kupac treba da pripadne. Jedinična cijene u KM/kW za izračunavanje dijela naknade za obezbjeđenje uslova za priključenje, bez poreza na dodatu vrijednost, iznosi: za "Ostalu potrošnju na 0,4 kV kojoj se obračunska snaga utvrđuje mjerjenjem" 57,85 KM/kW, "Ostalu potrošnju na 0,4 kV kojoj se obračunska snaga ne utvrđuje mjerjenjem" 28,92 KM/kW, za "Domaćinstva" 16,53 KM/kW, a za "Javnu rasvjetu" 82,64 KM/kW.

Odobrena je i naknada za priključenje **nestandardnim priključkom** na distributivnu mrežu koji se izvodi po konkretnom projektnom rješenju u zavisnosti od naponskog nivoa priključenja, namjene potrošnje, zahtijevane priključne snage, udaljenosti objekta od distributivne mreže i slično, ali su i za njih utvrđene tipske izvedbe, u mjeri u kojoj je to primjenjivo, pri čemu su korišćene iste jedinične cijene za troškove materijala, radova i usluga kao i kod standardnog priključka.

Ova naknada se sastoji iz tri dijela:

a) dijela naknade za izgradnju tipskog mjernog mjesta (NMM) koji se plaća u fiksnom iznosu u zavisnosti od tipa mjernog mjesta i kreće se od 231,15 KM za "Monofazno, direktno, multifunkcijsko, vištarifno mjerno mjesto, kod priključenja na 0,4 kV naponski nivo" do 11.750,47 KM za "Indirektnu mjernu grupu, multifunkcijsku, vištarifnu, kod priključenja na 35 kV naponski nivo (MMi35)".

b) dijela naknade za izgradnju tipskog priključnog voda (NPV) koji se plaća po dužini priključnog voda u zavisnosti od vrste priključnog voda. Za "Nestandardni pojedinačni monofazni nadzemni priključni vod na 0,4 kV do 90 m" ovaj iznos je fiksni i jednak 858,42 KM, dok se jedinična cijena po metru dužine za ostale tipove kreće od 19,77 KM/m za "Nestandardni pojedinačni trofazni nadzemni priključni vod na 0,4 kV do 110,72 kW priključne snage" do 78,59 KM/m za "Nestandardni podzemni priključni vod na 35 kV".

v) dijela naknade za obezbjeđenje uslova za priključenje (NOP) koji se plaća u zavisnosti od priključne snage i kategorije potrošnje kojoj krajnji kupac treba da pripadne. Jedinična cijene u KM/kW za izračunavanje dijela naknade za obezbjeđenje uslova za priključenje bez poreza na dodatu vrijednost iznosi za "35 kV" 9,99 KM/kW, "10 kV" 30,45 KM/kW za "Ostalu potrošnju na 0,4 kV kojoj se obračunska snaga utvrđuje mjerjenjem" 57,85 KM/kW, "Ostalu potrošnju na 0,4 kV kojoj se obračunska snaga ne utvrđuje mjerjenjem" 28,92 KM/kW, za "Domaćinstva" 16,53 KM/kW, a za "Javnu rasvjetu" 82,64 KM/kW.

Pored utvrđenih jediničnih cijena definisani su i troškovi za koje se može korigovati naknada za izgradnju tipskog nestandardnog priključnog voda, a koji se zbog svoje netipičnosti ne mogu unarijed predvidjeti i kvantifikovati.

Pored navedenog, rješenjem je određen i način utvrđivanja naknade za izgradnju mjernog mjesta kod grupnog nestandardnog priključenja na 0,4 kV naponskom nivou kod koga je broj mjernih uređaja manji od tipizovanog i naknada za priključenje nestandardnim priključkom na 0,4 kV naponski nivo, objekta krajnjeg kupca koji ima više od 32 mjerna uređaja.

Utvrđene naknade primjenjuju se počev od 1. oktobra 2009. godine.

2.3.2 Tarifni postupak za utvrđivanje cijene i tarifa u sektoru električne energije

Regulatorna komisija je dana 6. novembra 2009. godine zaprimila zahtjeve elektroenergetskih preduzeća MH ERS ZP "RiTE Ugljevik" a.d. Ugljevik i MH ERS ZP "RiTE Gacko" a.d. Gacko za odobrenje cijena na pragu elektrane, te zahtjeve elektroenergetskih preduzeća MH ERS ZP "Elektrokraina" a.d. Banja Luka, MH ERS ZEDP "Elektro-Bijeljina" a.d. Bijeljina, MH ERS ZP "Elektro Doboј" a.d. Doboј, MH ERS ZP "Elektrodistribucija" a.d. Pale i MH ERS ZP "Elektro-Hercegovina" a.d. Trebinje za odobrenje tarifnih stavova za korisnike distributivnih sistema i tarifnih stavova za nekvalifikovane (tarifne) kupce (u daljem tekstu: zahtjevi za odobrenje cijena i tarifa).

Dostavljeni zahtjevi za odobrenje cijena i tarifa temeljili su se na zahtjevu za povećanje odobrenog potrebnog prihoda zbog povećane vrijednosti osnovnih sredstava kao rezultat nabavke novih osnovnih sredstava potrebnih za obavljanje regulisanih djelatnosti u periodu od prethodnog tarifnog postupka, te procjene vrijednosti osnovnih sredstava zaključno sa 31. decembrom 2008. godine, koja je rezultirala povećanjem troškova amortizacije i povećenjem zahtijevanog povrata na kapital. Pored ovoga, preduzeće MH ERS ZP "RiTE Gacko" a.d. Gacko je zahtijevalo povećanje odobrenog potrebnog prihoda i po osnovu povećanih troškova rekultivacije i povećanih troškova eksploatacije uglja i otkrivke u odnosu na Dopunski rudarski projekat prema kome su ovi troškovi odobreni u prethodnom tarifnom postupku.

Sumiranjem svih podnesenih zahtjeva, Regulatorna komisija je ustanovila da je kumulativno zahtijevano povećanje prosječne cijene za krajnje kupce iznosilo 7,9%.

Odluku o provođenju tarifnog postupka Regulatorna komisija je donijela 11. novembra 2009. godine, nakon čega su održane četiri formalne rasprave za utvrđivanje cijene na pragu elektrane za preduzeće MH ERS ZP "RiTE Gacko", formalna rasprava za utvrđivanje cijene na pragu elektrane za preduzeće MH ERS ZP "RiTE Ugljevik", formalna rasprava za utvrđivanje tarifnih stavova za korisnike distributivnih sistema i formalna rasprava za utvrđivanje tarifnih stavova za snabdijevanje nekvalifikovanih kupaca. Umješač u svim tarifnim postupcima bio je Mješoviti Holding "Elektroprivreda Republike Srpske" Matično preduzeće a.d. Trebinje (u daljem tekstu: MH ERS MP).

Regulatorna komisija je na 1. redovnoj sjednici održanoj 30. decembra 2009. godine donijela rješenja o odobrenju cijena na pragu elektrana, rješenje o utvrđivanju cijene distribucije električne energije, rješenje o utvrđivanju cijene snabdijevanja nekvalifikovanih kupaca električnom energijom u Republici Srpskoj, Odluku o tarifnim stavovima za korisnike distributivnih sistema i Odluku o tarifnim stavovima za nekvalifikovane kupce. Donesene cijene i tarifni stavovi primjenjuju se od 1. januara 2010. godine.

Pored utvrđivanja cijena na pragu elektrane na osnovu podnesenih zahtjeva, Regulatorna komisije je utvrdila i cijene na pragu elektrane za tarifne kupce za hidroelektrane koje nisu podnosele zahtjev za provođenje tarifnog postupka. Naime, njihov potreban prihod se nije promijenio, ali je zbog porasta potrošnje tarifnih kupaca u odnosu na drugi tarifni postupak, došlo do promjene odnosa proizvodnje za tarifne kupce i ostale kupce, a na zahtjev "RiTE Gacko" i "RiTE Ugljevik" i umješača MH ERS MP do porasta kalkulativne cijene za utvrđivanje prihoda od ostalih kupaca, pa je samim tim došlo do promjene cijene na pragu elektrane za tarifne kupce.

Prosječna ponderisna cijena proizvodnje na pragu elektrana na osnovu dostavljenih zahtjeva je iznosila 0,0594 KM/kWh, a odobrena je cijena od 0,0586 KM/kWh, što je za 3,5% veća od 0,0566 KM/kWh koliko je iznosila prosječna ponderisana cijena proizvodnje na pragu elektrane, odobrena u prethodnom tarifnom postupku.

Prosječna ponderisna cijena proizvodnje na pragu elektrana za tarifne kupce u Republici Srpskoj na osnovu dostavljenih zahtjeva je iznosila 0,0554 KM/kWh, a odobrena je cijena od 0,0541 KM/kWh, što je za 4,4% veća od 0,0518 KM/kWh koliko je iznosila prosječna ponderisana cijena proizvodnje na pragu elektrana, odobrena u prethodnom tarifnom postupku.

Prosječna cijena djelatnosti distribucije na osnovu dostavljenih zahtjeva je iznosila 0,0505 KM/kWh, a odobrena je cijena od 0,0499 KM/kWh, što je za 9,9% veća od 0,0454 KM/kWh koliko je iznosila prosječna cijena djelatnosti distribucije, odobrena u prethodnom tarifnom postupku.

Prosječna cijena usluge snabdijevanja na osnovu dostavljenih zahtjeva je iznosila 0,0047 KM/kWh, a odobrena je cijena od 0,0046 KM/kWh, što je za 2,2% veća od 0,0045 KM/kWh koliko je iznosila prosječna cijena usluge snabdijevanja, odobrena u prethodnom tarifnom postupku.

Kod utvrđivanja tarifnih stavova u ovom tarifnom postupku, slično kao u prvom i drugom tarifnom postupku, djelomično je eliminisano unakrsno subvencionisanje između tarifnih grupa kupaca na niskom naponu, (ostala potrošnja na niskom naponu subvencionira domaćinstva), a sve u skladu sa

načelom postepenih promjena.

Na osnovu odobrenih cijena proizvodnje, distribucije i snabdijevanja električnom energijom i odobrenih troškova prenosa, Nezavisnog operatora sistema BiH (NOS) i pomoćnih usluga, Regulatorna komisija je u trećem tarifnom postupku utvrdila nove **tarifne stavove za krajnje nekvalifikovane kupce električne energije** koji su dati u sljedećoj tabeli.

OPIS			Tarifni stavovi ¹ za nekvalifikovane kupce električne energije					
			Obračunska snaga		Aktivna električna energija		Prekomjerno preuzeta reaktivna električna energija	
Kategorije potrošnje i grupe kupaca	Jed. mjere	KM/kW/mjesec	KM/kWh		KM/kVArh			
		Sezona	VS (zima)	NS (ljeto)	VS (zima)	NS (ljeto)	VS (zima)	NS (ljeto)
Naziv kategorije	Naziv grupe	Doba dana						
110 kV		VT	1,4546		0,0842		0,0201	
		MT	-		0,0421		-	
35 kV		VT	3,9498		0,0820		0,0240	
		MT	-		0,0410		-	
10 kV		VT	6,8136		0,0854		0,0302	
		MT	-		0,0427		-	
0,4 kV - ostala potrošnja	1 TG	VT	13,5613		0,0924		0,0422	
		MT	-		0,0462		-	
	2 TG	ST	4,9399	3,7998	0,1712	0,1317	-	-
	3 TG	VT	4,9399	3,7998	0,2061	0,1585	0,0500	0,0385
		MT	-	-	0,1030	0,0793	-	-
	6 TG	ST	4,9399	3,7998	0,1171	0,0901	-	-
	7 TG	VT	4,9399	3,7998	0,1408	0,1083	0,0481	0,0370
		MT	-	-	0,0704	0,0542	-	-
0,4 kV - javna rasvjeta		ST	-		0,1508		-	
0,4 kV - domaćinstva	1 TG	ST	2,0352	1,5655	0,1172	0,0902	-	-
	2 TG	VT	2,0352	1,5655	0,1410	0,1083	-	-
		MT	-	-	0,0705	0,0541	-	-

Tabela 5 - Tarifni stavovi za nekvalifikovane kupce električne energije od 01.01.2010.

Tarifni stavovi su u prosjeku za sve krajnje kupce povećani za 6,17%, a za krajnje kupce iz kategorije domaćinstva za 7,66%.

Na osnovu odobrenih cijena distribucije električne energije i odobrenih troškova prenosa, NOS-a i pomoćnih usluga, Regulatorna komisija je u ovom tarifnom postupku utvrdila i nove **tarifne stavove za korisnike distributivnih sistema u Republici Srbiji (tarifne stavove za korištenje mreže)**, kao neohodan preduslov za otvaranje maloprodajnog tržišta električne energije.

Dakle, Regulatorna komisija je unaprijed utvrdila i javno objavila tarifne stavove za korisnike distributivnih sistema tako da krajnji kupac koji želi da koristi svoje pravo izbora snabdjevača kao

¹ Tarifni stavovi ne sadrže porez na dodatu vrijednost

kvalifikovani kupac ima jasnu i transparentno iskazanu cijenu usluge korišćenja elektroenergetske mreže, uključujući i sve troškove koji se odnose na prenosnu mrežu i pomoćne usluge.

Tarifni stavovi za korišćenje mreže utvrđeni su alokacijom gore navedenih troškova na svaku kategoriju potrošnje i grupu kupaca, u skladu sa tarifnim sistemom i **bez unakrsnih subvencija** i dati su u sljedećoj tabeli.

OPIS			Tarifni stavovi ² za korisnike distributivnih sistema					
			Obračunska snaga		Aktivna električna energija		Prekomjerno preuzeta reaktivna električna energija	
Kategorije potrošnje i grupe kupaca		Jed. mjere	KM/kW/mjesec		KM/kWh		KM/kVArh	
		Sezona	VS (zima)	NS (ljeto)	VS (zima)	NS (ljeto)	VS (zima)	NS (ljeto)
Naziv kategorije	Naziv grupe	Doba dana						
35 kV		VT	3,9473		0,0130		0,0240	
		MT	-		0,0065		-	
10 kV		VT	6,8065		0,0157		0,0302	
		MT	-		0,0078		-	
0,4 kV - ostala potrošnja	sa mjerjenjem snage	VT	13,5238		0,0222		0,0422	
		MT	-		0,0111		-	
	jednotarifni	ST	4,5993	3,5378	0,0518	0,0398	-	-
	dvotarifni	VT	4,5993	3,5378	0,0636	0,0489	0,0500	0,0385
		MT	-	-	0,0318	0,0245	-	-
0,4 kV - javna rasvjeta		ST	-		0,0954		-	

Tabela 6 - Tarifni stavovi za korisnike distributivnih sistema od 01.01.2010. godine

2.3.3 Tarifni postupak za odobrenje tarifa u sektoru prirodnog gasa

Regulatorna komisija je 27. maja 2009. godine zaprimila Zahtjev za odobrenje tarifnih stavova za korisnike transportnog sistema prirodnog gasa u Republici Srpskoj, Zahtjev za odobrenje tarifnih stavova za korišćenje distributivnog sistema prirodnog gasa u Republici Srpskoj i Zahtjev za odobrenje tarifnih stavova za snabdijevanje tarifnih kupaca prirodnog gasa u Republici Srpskoj podnosioca "Sarajevo-gas", a.d. Istočno Sarajevo.

Odluku o provođenju tarifnog postupka po zahtjevima preduzeća "Sarajevo-gas", a.d. Istočno Sarajevo donesena je 12. oktobra 2009. godine, nakon čega je održana formalna rasprava. Umješača u ovom postupku nije bilo.

Regulatorna komisija je na 1. redovnoj sjednici održanoj 30. decembra 2009. godine utvrdila da su zahtjevi za odobrenje tarifnih stavova za korisnike distributivnih sistema i tarifnih stavova za snabdijevanje nekvalifikovanih kupaca osnovani, te je donijela rješenje o davanju saglasnosti. Početak primjene ovih tarifnih stavova je 01. januar 2010. godine.

² Tarifni stavovi ne sadrže porez na dodatu vrijednost

Tarifni postupak za odobrenje tarifnih stavova za korišćenje transportnog sistema prirodnog gasa još nije završen, jer nisu prikupljeni dovoljni dokazi za odobrenje potrebnog prihoda za obavljenje djelatnosti transporta, odnosno za davanje saglasnosti na tarifne stavove.

Odobreni tarifni stavovi za korišćenje distributivnog sistema prirodnog gasa za preduzeće "Sarajevo-gas", a.d. Istočno Sarajevo navedeni su u sljedećoj tabeli:

Redni broj	Kategorije korisnika	Tarifni period	
		Potrošnja KM/m ³	KM/Mjerno mjesto/mjesečno
1.	Domaćinstva	0,07210	3,00
2.	Komercijalni krajnji kupci	0,08761	3,00
3.	Industrijski krajnji kupci	0,10234	

Tabela 7 – Odobreni tarifni stavovi za korišćenje dis. sistema za "Sarajevo-Gas" a.d. Istočno Sarajevo

Odobreni tarifni stavovi za snabdijevanje tarifnih kupaca prirodnim gasom za preduzeće "Sarajevo-gas", a.d. Istočno Sarajevo navedeni su sljedećoj tabeli:

Redni broj	Kategorije korisnika	Tarifni period	
		Potrošnja KM/m ³	KM/Mjerno mjesto/mjesečno
1.	Domaćinstva	0,66604	3.00

Tabela 8 – Odobreni tarifni stavovi za snabdijevanje tarifnih kupaca prirodnim gasom za "Sarajevo-Gas" a.d. Istočno Sarajevo

2.3.4 Otvaranje tržišta električne energije i prirodnog gasa

Jedan od osnovnih ciljeva otvaranja energetskog tržišta je uspostavljanje prava kupcima na izbor snabdjevачa električnom energijom i prirodnim gasom i obratno, omogućavanje jednakih, transparentnih i nepristrasnih uslova snabdjevačima da vrše djelatnost snabdijevanja kupaca električnom energijom i prirodnim gasom.

Harmonizovane aktivnosti na otvaranju tržišta električne energije regulatorna tijela u Bosni i Hercegovini započela su još 2006. godine, kada je Državna regulatorna komisija za električnu energiju donijela Odluku o obimu, uslovima i vremenskom rasporedu otvaranja tržišta u BiH, a Regulatorna komisija za električnu energiju u Federaciji BiH i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske su, rukovodeći se usvojenim terminima iz Ugovora o uspostavljanju Energetske zajednice za Jugoistočnu Evropu, propisali kriterijume za sticanje statusa kvalifikovanog kupca donošenjem Pravilnika za sticanje statusa kvalifikovanog kupca.

Za otvaranje tržišta električne energije, pored propisanog prava kvalifikovanog kupca na izbor snabdjevачa, potrebno je i obezbjeđenje drugih prepostavki. Stoga je Regulatorna komisija, pored donošenja pravila o statusu kvalifikovanog kupca, dala doprinos za stvaranje uslova za otvaranje tržišta električne energije davanjem saglasnosti na distributivna mrežna pravila, određivanjem tarifa za korištenje distributivne mreže, stvaranjem prepostavki za određivanje tarifa za pomoćne usluge i izdavanjem dozvola za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom. Pored toga prate se i analiziraju tržišta u drugim evropskim zemljama u cilju poboljšanja mogućnosti za otvaranje tržišta u RS i BiH i njegovo efikasno funkcionisanje.

Kada je u pitanju tržište prirodnog gasa u Republici Srpskoj, kako je Zakon o gasu u Republici Srpskoj donesen 25. septembra 2007. godine, Regulatorna komisija je nakon toga započela sa sprovodenjem aktivnosti koje je u njenoj nadležnosti, pa i sa aktivnostima u vezi sa tržištem. Prema

Zakonu o gasu, svi kupci osim kupaca iz kategorije domaćinstava su kvalifikovani kupci, pa je u skladu sa tim Regulatorna komisija donijela tarifnu metodologiju u 2008. godini, a u decembru 2009. godine dala saglasnost na tarifne stavove za snabdijevanje tarifnih kupaca (domaćinstava) za preduzeće "Sarajevagas, a.d. Istočno Sarajevo. Međutim, bez obzira na mogućnost dijela kupaca da se snabdijevaju kao kvalifikovani, činjenica da je "BH Gas" Sarajevo jedini dobavljač prirodnog gasa na području Bosne i Hercegovine, te da je on istovremeno i transporter prirodnog gasa u Federaciji Bosne i Hercegovine, gdje ne postoji odgovarajući regulatorni okvir niti transparentan pristup utvrđivanja cijene transporta i nabavke prirodnog gasa, predstavlja ozbiljnu prepreku za otvaranje tržišta.

2.4 Zaštita kupaca električne energije i prirodnog gasa

2.4.1 Regulatorni okvir zaštite kupaca

Odredbama Zakona o električnoj energiji i Zakona o gasu propisane su sljedeće nadležnosti Regulatorne komisije u vezi sa zaštitom kupaca:

- regulisanje kvaliteta usluge i tarifa, imajući u vidu interes kupaca i potrebe preduzeća za isporuku električne energije i prirodnog gasa,
- obezbjeđenje transparentnog i nediskriminatorskog ponašanja na tržištu električne energije i prirodnog gasa,
- donošenje mjera za sprečavanje zloupotrebe monopolskog položaja korisnika dozvola izdatih od strane Regulatorne komisije,
- učešće u rješavanju sporova i postizanju sporazuma između kupaca i distributera i snabdjevača električnom energijom, te između kupaca i transportera, distributera i snabdjevača prirodnim gasom,
- obezbjeđenje i drugih indirektnih ciljeva zaštite potrošača prilikom propisivanja uslova dozvola za obavljanje određene elektroenergetske djelatnosti.

U cilju što bolje zaštite prava krajnjih kupaca električne energije, u pogledu uslova za priključenje objekata krajnjih kupaca na distributivnu mrežu, Regulatorna komisija je donijela Pravilnik o metodologiji za utvrđivanje naknade za priključenje na elektrodistributivnu mrežu i propisala postupak odobravanja naknade za priključenje na osnovu objektivnih kriterijuma za utvrđivanje opravdanih troškova, a na načelima koja obezbjeđuju određivanje pravične naknade u postupku otvorenom za javnost, te je u 2009. godini sprovedla tarifni postupak i utvrdila naknade.

Tarifnim stavovima za korisnike distributivnih sistema i tarifnim stavovima za nekvalifikovane kupce električne energije u skladu sa odredbama Pravilnika o tarifnoj metodologiji i tarifnom postupku, koje Regulatorna komisija utvrđuje, obezbijeđeno je da cijene električne energije budu utvrđene na osnovu unaprijed definisane metodologije, zasnovane na objektivnim kriterijumima, objavljene prije primjene i primjenjene bez diskriminacije.

Odredbama ovog Pravilnika nije predviđeno određivanje tarifnih stavova za posebno ugrožene socijalne kategorije kupaca električne energije, već se subvencionisanje ovih kupaca vrši u skladu sa Programom zaštite socijalno ugroženih kategorija potrošača električne energije koji je u decembru 2007. godine donijela Vlada Republike Srpske, a što je posebno obrađeno u dijelu B poglavije 12.2.

Poseban oblik zaštite krajnjih kupaca električne energije, a posebno ugroženih kupaca, predstavljaju mjere pomoći da se izbjegne isključenje i mjere zaštite krajnjih kupaca u udaljenim područjima. Naime, Opštim uslovima za isporuku i snabdijevanje električnom energijom, koje je Regulatorna komisija donijela 2008. godine, propisani su uslovi pod kojima se kupac može isključiti sa mreže, procedura isključenja, a posebno je propisana zabrana da datum isključenja bude u dane državnih praznika, dane vikenda ili dane kada ne radi uslužni centar korisnika dozvole. Takođe, zabranjeno je isključenje krajnjih kupaca koji koriste elektro - medicinsku opremu za održavanje zdravlja. U slučaju ekstremno hladnog vremena, obustava isporuke se može primijeniti samo kao krajnja mjera.

U pogledu mjera zaštite krajnjih kupaca prirodnim gasom, Regulatorna komisija je, usvajanjem Pravilnika o dozvolama i Pravilnika o tarifnoj metodologiji u sistemu transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom kojim se pored ostalog propisuje i metodologija za obračunavanje troškova priključenja na mrežu za transport i/ili distribuciju prirodnog gasa, stvorila početne uslove za praćenje i omogućavanje zaštite krajnjih kupaca prirodnog gasa u okviru svojih nadležnosti koje proističu iz Zakona o gasu.

2.4.2 Rješavanje sporova i žalbi

Rješavanjem sporova i žalbi, Regulatorna komisija obezbeđuje kupcu jednostavan postupak zaštite u slučaju kad kupac smatra da su povrijeđena njegova prava.

Na osnovu člana 28. Zakona o električnoj energiji, Regulatorna komisija je nadležna da po zahtjevu stranke rješava sporove u vezi sa:

- * pravom na napajanje električnom energijom,
- * pravom pristupa na distributivnu mrežu,
- * obavezom isporuke električne energije,
- * tarifama po kojima se energija isporučuje,
- * zastojima u napajanju električnom energijom,
- * odbijanjem isporuke električne energije i
- * kvalitetom napajanja električnom energijom,

a na osnovu člana 72. Zakona o električnoj energiji ,Regulatorna komisija odlučuje o žalbi na rješenje distributera o elektroenergetskoj saglasnosti za priključenje i ponuđeni ugovor o priključenju.

Na osnovu člana 4. Zakona o gasu, Regulatorna komisija rješava u drugom stepenu po žalbi na rješenje operatatora transportnog ili distributivnog sistema u postupku odobrenja za pristup i korišćenje transportne ili distributivne mreže ili skladišta i u postupku odobrenja za priključenje na transportnu ili distributivnu mrežu.

U toku 2009. godine, Regulatornoj komisiji podneseno je 605 zahtjeva za rješavanje sporova iz regulatorne nadležnosti u sektoru električne energije, dok nije bilo zahtjeva za rješavanjem sporova u sektoru prirodnog gasa.

Struktura zaprimljenih i riješenih sporova u toku 2009. godine prikazana je u narednoj tabeli:

VRSTA SPORA	Broj zaprimljenih predmeta	Završeni predmeti
Pravo na napajanje električnom energijom	34	34
Pravo pristupa na distributivnu mrežu	12	12
Odbijanje isporuke električne energije	23	23
Tarife po kojima se električna energija isporučuje	132	132
Kvalitet napajanja električnom energijom	14	14
Zastoji u napajanju električnom energijom	0	0
Ostalo: - otpis duga/kamate i zastarjelost potraživanja	354	354
- naknada štete	9	9
- prenos duga, prigovor na rad distributera i sl.	17	17
- neispravno mjerjenje	10	10
UKUPNO	605	605

Tabela 9 - Sporovi između učesnika na tržištu električne energije u 2009. godini

2.5 Izvještavanje

Prema Pravilniku o izvještavanju koji je stupio na snagu jula 2007. godine i obavezujući je za preduzeća iz elektroenergetskog sektora, a koji je Regulatorna komisija za energetiku donijela radi prikupljanja informacija neophodnih za obavljanje poslova iz svoje nadležnosti, određena je obaveza izvještavanja svim preduzećima korisnicima dozvole za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije, distribucije električne energije i snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom, te trgovine i snabdijevanja električnom energijom, tj. obaveza dostavljanja propisanih obrazaca sa finansijskim, tehničkim, organizacionim i drugim podacima, kao i dokumentacije preduzeća u propisanim rokovima.

Tokom nadzornih provjera u elektroenergetskim preduzećima koje su obavljene u toku 2009. godine, obraćena je pažnja i insistirano je da se proces izvještavanja poboljša i upotpuni, radi što efikasnijeg pribavljanja i korišćenja pouzdanih podataka, koji su naročito značajni prilikom tarifnih postupaka, te su u rješenjima sa nadzornih provjera izricane mjere kad je u pitanju izvještavanje. Dostavljanje propisanih obrazaca i dokumentacije tokom 2009. godine je bilo bolje nego u prethodnom periodu, i može se konstatovati da je napredak u izvještavanju evidentan, iako je potrebno još dosta raditi na njegovom upotpunjavanju.

Regulatorna komisija u 2010. godini planira donošenje izmjena i dopuna Pravilnika o izvještavanju, kako zbog stupanja na snagu novog Zakona o računovodstvu i reviziju Republike Srpske, odnosno propisanog novog kontnog plana za preduzeća u Republici Srpskoj tako i zbog proširenja djelatnosti Regulatorne komisije za energetiku na djelatnost prirodnog gasa, te nafte i nafnih derivata.

2.6 Saradnja

2.6.1 Energetska zajednica Jugoistočne Evrope

Energetska zajednica Jugoistočne Evrope uspostavljena je Ugovorom, potpisanim 25. oktobra 2005. godine koji je stupio na snagu 1. jula 2006. godine. Potpisnice ovog Ugovora, odnosno strane koje u njemu učestvuju su: Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Srbija, Crna Gora, Albanija, Makedonija i UNMIK s jedne strane te 27 zemalja članica Evropske Unije s druge strane.

Zaključivanjem ovog Ugovora, zemlje potpisnice se obavezuju da uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionisati uz primjenu standarda i pravila tržišta energije EU sa kojim će se integrisati. To se postiže postepenim preuzimanjem dijelova pravnog nasljeđa Evropske Unije koji se odnose na energiju, zaštitu okoline i konkurenциju.

Osnovni ciljevi Energetske zajednice su stvaranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji obezbeđuje pouzdano snabdijevanje energijom i koje može privući ulaganje u sektore električne energije i prirodnog gasa.

Svakako je važno istaknuti i razvoj alternativnih pravaca snabdijevanja gasom i poboljšanje stanja u životnoj sredini, primjenjujući načela o energetskoj efikasnosti i korišćenjem obnovljivih izvora energije.

Na poziv Sekretarijata Energetske zajednice, predstavnici Regulatorne komisije su učestvovali na:

- 14 i 15. atinskom forumu za električnu energiju,
- Četvrtom forumu za gas,
- Drugom socijalnom forumu,
- Seminaru o energetskoj statistici,

Tokom protekle godine, u okviru Sekretarijata Energetske zajednice, formirana je Radna grupa za obnovljive izvore energije sa predstavnicima Bosne i Hercegovine, odnosno Republike Srpske. Predstavnik Republike Srpske, u ovoj Radnoj grupi, je zaposleni u Regulatornoj komisiji za energetiku. Pomenuta Radna grupa održala je svoj prvi sastanak u oktobru 2009. godine.

Učešćem u ovom procesu, Bosna i Hercegovina, odnosno Republika Srpska, potvrđuje svoju opredijeljenost za reformu energetskog sektora, liberalizaciju tržišta energije kao i usklađivanje svoje politike sa članicama Evropske Unije.

2.6.2 ERRA – Regionalno udruženje energetskih regulatornih tijela

Regionalno udruženje energetskih regulatora (ERRA) je udruženje nezavisnih regulatornih tijela za energiju država centralne i istočne Evrope i novih nezavisnih država iz sastava bivšeg Sovjetskog Saveza. U svom sastavu ima 24 punopravna i 2 pridružena člana. Ciljevi ERRA-a su poboljšanje regulisanja energetskih djelatnosti u zemljama članicama, podsticanje razvoja nezavisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje saradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustava između članova, bolji pristup informacijama o svjetskom iskustvu u regulisanju energetskih djelatnosti kao i organizovanje kontinuiranih edukacija.

Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske učestvovala je na Osmoj konferenciji o investiranju u energetiku i regulaciji koja je održana u Varšavi u aprilu 2009. godine.

Krajem 2009. godine, Regulatorna komisija za energetiku podnijela je zahtjev ERRA-i za sticanje statusa pridruženog člana.

Na Generalnoj skupšini koja je održana u sklopu Devete konferencije o investiranju u energetiku i regulaciji u Budimpešti, 21. aprila 2010. Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske dobila je status pridruženog člana u ERRA-i.

2.6.3 Svjetski energetski regulatorni forum

Svjetski energetski regulatorni forum (WFER) je vodeća međunarodna konferencija o regulisanju energije. Održava se svake treće godina, a njegovi opšti ciljevi su:

- unapređenje razmjene informacija o "najboljim praksama" uključujući nova partnerstva između regulatora iz razvijenih zemalja, zemalja u tranziciji i zemalja u razvoju.
- jačanje regionalne koordinacije kroz udruženja energetskih regulatora i drugih ključnih aktera u sektoru,
- povećanje profesionalnih programa obuke radi jačanja institucionalnih regulatornih okvira i
- istraživanje mogućnosti za saradnju između međunarodnih razvojnih agencija i udruženje energetskih regulatora.

Četvrta konferencija Svjetskog energetskog regulatornog foruma održana je u oktobru 2009. godine u Atini, na kojoj su bili prisutni predstavnici Regulatorne komisije.

Dva najznačajnija rezultata Četvrte konferencije su najava stvaranja Međunarodne konfederacije energetskih regulatora (ICER) kao i usaglašena Izjava o klimatskim promjenama.

2.6.4 Saradnja sa drugim regulatornim komisijama

Tokom 2009. godine, kao i ranijih godina od svoga osnivanja, Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske ostvarila je punu saradnju sa druge dvije komisije na donošenju pravila i propisa iz svoje nadležnosti, kao i na razmjeni iskustva i saznanja iz pojedinih oblasti regulatorne djelatnosti.

2.6.5 Saradnja sa ostalim institucijama

U toku 2009. godine Regulatorna komisija je ostvarivala aktivnu saradnju sa Ministarstvom industrije, energetike i rudarstva Republike Srpske, te Ministarstvom spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine u cilju ispunjenja zajedničkih ciljeva u vezi sa funkcionisanjem energetskog sektora Republike Srpske i Bosne i Hercegovine, te ispunjenja zahtjeva iz međunarodno preuzetih obaveza.

Evropska komisija je dala značajnu podršku regulatornim tijelima u energetskom sektoru Bosne i Hercegovine kroz projekat "Tehnička pomoć regulatornom sistemu sektora energetike BiH (EnReg projekat)" koji je završen u maju 2009. godine. Projekat EnReg imao je za cilj jačanje institucionalnog i stručnog kapaciteta tri regulatorne komisije, efikasniji rad postojećeg regulatornog sistema i pomoći u ispunjavanju obaveza BiH iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice. U okviru ovog projekta, organizovano je više seminara vezano za uspostavljanje sistema za upravljanje dokumentima, regulatorno izvještavanje, kvalitet snabdijevanja, primjenu međunarodnih računovodstvenih standarda kod izvještavanja u energetskom sektoru, finansijski menadžment i mjere efikasnosti, kao i procjenu uticaja otvaranja tržišta električne energije s obzirom na regulatorne postupke i dosadašnja iskustva iz neposrednog okruženja.

U sklopu USAID-ovog projekta Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora (REAP projekat), koji traje od 2007. godine, krajem 2009. formirana je radna grupa za otvaranje tržišta sa predstavnicima regulatornih tijela koja djeluju na području Bosne i Hercegovine. Do sada je održano nekoliko seminara o otvaranju tržišta.

2.6.6 Učešće u radu skupova, konferencija i seminara

Tokom 2009. godine, članovi i zaposleni Regulatorne komisije učestvovali su u radu skupova, seminara i konferencija koji se odnose na regulaciju elektroenergetskog sektora i čiji je cilj unapređenje rada ovog sektora. Prisustvo i učešće članova i zaposlenih u radu ovih skupova je prvenstveno radi bolje izgradnje kapaciteta i usavršavanja, a koji se odnose, između ostalog, na:

- nadziranje tržišta energije,
- reguliciju cijena i tarifa,
- investiranje u energetskom sektor,
- međunarodne računovodstvene standarde,
- zaštitu životne sredine i izazove klimatskih promjena,
- obnovljive izvore energije,
- energetsku efikasnost,
- energetsku budućnost Balkana,
- legislativu za gas i naftu u EU.

Seminari koje organizuje Sekratarijat Energetske zajednice su finansirani od strane organizatora za predstavnike Regulatorne komisije, kao i izvjestan broj drugih skupova koje organizuju druge institucije.

I u narednom periodu aktivnosti Regulatorne komisije za energetiku će biti intezivne po pitanju saradnje sa ostalim relevantnim institucijama i organizacijama posebno kada se ima u vidu da je 2009. godinu, u energetskom smislu, obilježilo usvajanje novih propisa Evropske unije o unutrašnjem tržištu energije.

Glavni cilj ovog zakonodavnog paketa je da se uspostavi regulatorni okvir koji je potreban za jačanje energetskog tržišta, veću zaštitu potrošača i korist od najnižih mogućih cijena energije, istovremeno nudeći energetskim kompanijama priliku da budu konkurentni pod jednakim uslovima.

Treći paket čine dvije direktive i tri uredbe i to:

- Direktiva 2009/72/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. jula 2009. o zajedničkim pravilima unutrašnjeg tržišta prirodnog gasa, koja zamjenjuje Direktivu 2003/55/EC,
- Direktiva 2009/73/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. jula 2009. o zajedničkim pravilima unutrašnjeg tržišta električne energije, koja zamjenjuje Direktivu 2003/54/EC,
- Uredba 713/2009/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. jula 2009. o uspostavljanju Agencije za saradnju regulatora za energiju,

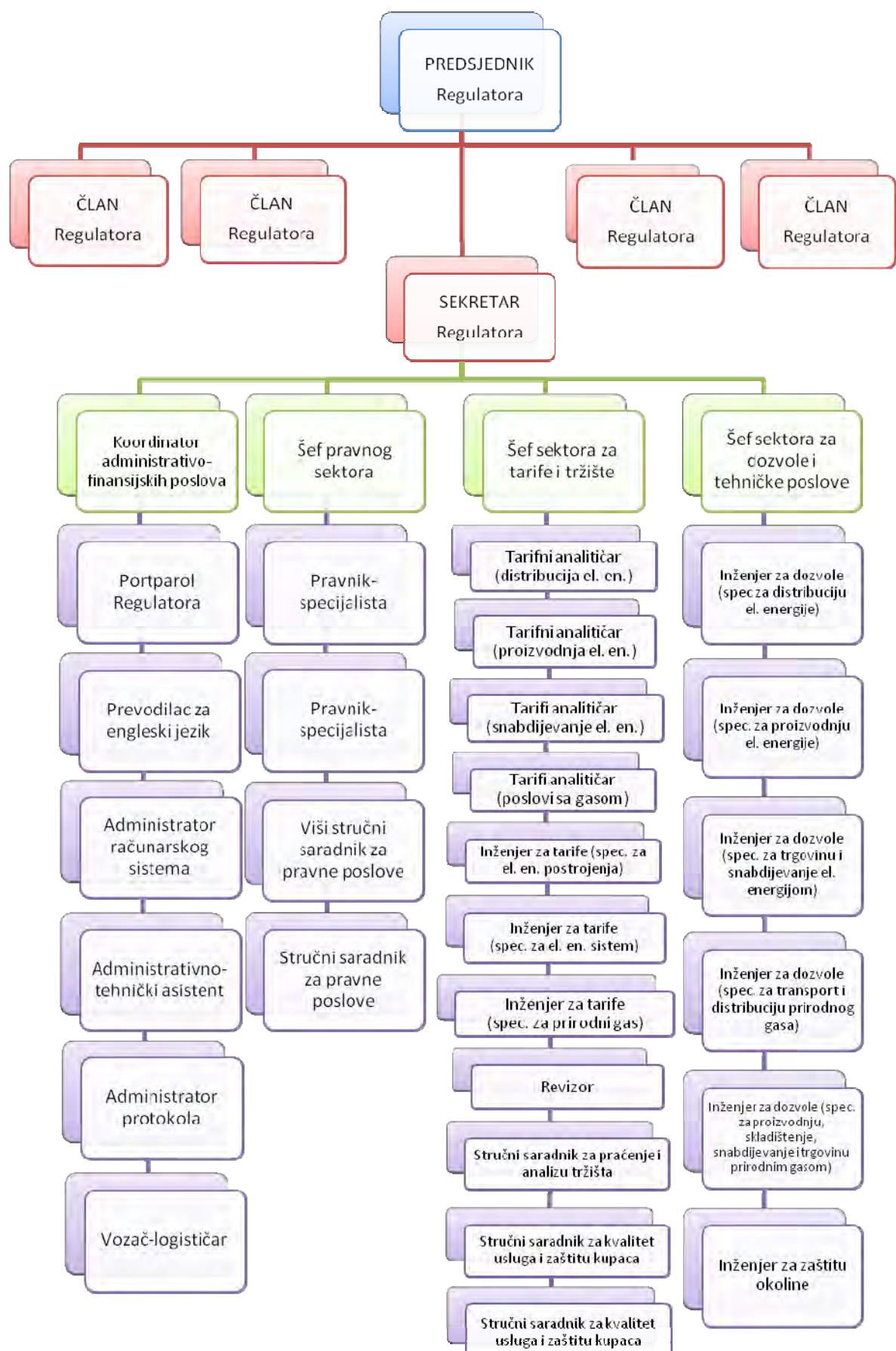
- Uredba 714/2009/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. jula 2009. o uslovima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, koja zamjenjuje Uredbu 1228/2003/EC i
- Uredba 715/2009/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. jula o uslovima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu prirodnog gasa, koja zamjenjuje Uredbu 1775/2005/EC.

3. Zaposleni, organizacija i javnost rada

3.1 Zaposleni i organizacija rada Regulatorne komisije

U Regulatornoj komisiji za energetiku Republike Srpske zaposleno je 30 lica, uključujući i njene članove. Rad zaposlenih u Regulatornoj komisiji je organizovan u 4 sektora i svi zaposleni ispunjavaju propisane uslove i stručno su osposobljeni za poslove koje obavljaju.

Prema Projektu zapošljavanja pripravnika u Republici Srpskoj, u Regulatornu komisiju je primljen jedan pripravnik u postupku javne konkurencije, a po isteku godine dana i uspješno položenog pripravničkog ispita, primljen u stalni radni odnos u Regulatornoj komisiji.

Slika 1 - Organizaciona šema

3.2 Javnost rada Regulatorne komisije

Sve aktivnosti Regulatorne komisije su dostupne javnosti.

Sve odluke i rješenja iz domena regulatorne nadležnosti koje donese Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske objavljaju se u Službenom glasniku Republike Srpske.

Regulatorna komisija organizuje javne rasprave i to: opšte, tehničke i formalne koje su otvorene za javnost. One se organizuju u postupcima koji se odnose na tarife, izdavanje dozvola, zaštitu kupaca tj. rješavanje sporova kao i prilikom izrade akata kojima se definiše obavljanje djelatnosti iz regulatorne nadležnosti. Obavještenja o održavanju javnih rasprava se objavljaju u sredstvima javnog informisanja, na internet stranici Regulatorne komisije kao i na njenoj oglasnoj tabli. Otvorenost uvidu javnosti kroz mogućnost dostavljanja pisanih komentara zainteresovanih strana stručne ali i šire javnosti, suštinsko je opredjeljenje Regulatorne komisije. Time se pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja.

Regulatorna komisija za energetiku je takođe otvorena za pitanja, bilo usmene ili pismene prirode, predstavnika medijskih kuća koja se odnose na njen rad. Na taj način, javnost se pravilno upućuje i informiše te se stvara jasna slika o ulozi Regulatorne komisije u energetskom sektoru.

4. Finansiranje Regulatorne komisije

4.1 Finansiranje

Zakonom o energetici i Statutom Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske predviđeno je finansiranje Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske iz naknada od energetskih subjekata, korisnika dozvola za obavljanje jedne ili više energetskih djelatnosti i jednokratnih naknada za dozvole koje izdaje, kao i iz donacija od stranih vladinih i nevladinih organizacija.

Regulatorna komisija je na 60. internom sastanku održanom 04.11.2008. godine utvrdila Prijedlog Budžeta za 2009. godinu, a usvojen je na dvadesetpetoj sjednici Narodne skupštine Republike Srpske održanoj 15.12.2008. godine ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 117/08).

Ova analiza izvršenja Budžeta za 2009. godinu je prilagođena obrascu po kome je Budžet i usvojen.

R. br.	OPIS	Budžet za 2009.	Ostvarenje do 31.12. 2009	Učešće u ostv. prihodima	% ostvarenje prihoda
1	2	3	4	5	6
I PRIHODI					
1.	Prihodi od regulatornih naknada od licenciranih korisnika koji obavljaju elektroenergetsku i gasnu djelatnost	1.980.000	1.986.656	111,50	100,34
2.	Uplaćena jednokratna naknada u 2008. Godini		23.375	1,31	0,00
3.	Ostali prihodi	3.500	1.904	0,11	54,40
	UKUPNI PRIHODI	1.983.500	2.011.935	112,92	101,43
	Povrat regulatorne naknade	0	230.248	12,92	0,00
	UKUPNI PRIHODI PO IZVRŠENOM POV RATU REG.NAKNADE	1.983.500	1.781.687	100,00	89,83
II RASHODI					
R. br.	OPIS	Budžet za 2009.	Ostvarenje do 31.12. 2009	Učešće u ostv. troškovima	% ostvarenje troškova
1	2	3	4	5	6
A	TEKUĆI TROŠKOVI	1.983.500	1.781.687	100,00	89,83

1.	Troškovi materijala, goriva, energije i grijanja	80.000	64.699	3,63	80,87
1.1.	Troškovi materijala	28.000	24.892	1,40	88,90
1.2.	Troškovi goriva energije i grijanja	52.000	39.807	2,23	76,55
2.	Troškovi bruto zarada i naknada	1.383.000	1.344.776	75,48	97,24
3.	Troškovi proizvodnih usluga	219.500	191.059	10,72	87,04
3.1.	Troškovi komunalnih usluga	37.500	34.860	1,96	92,96
3.2.	Troškovi održavanja	14.000	10.746	0,60	76,76
3.3.	Objavljivanje akata u št. Medijima	50.000	27.317	1,53	54,63
3.4.	Zakupnina imovine i opreme	118.000	118.136	6,63	100,12
4.	Nematerijalni troškovi	221.000	107.298	6,02	48,55
4.1.	Putni troškovi u zemlji	58.000	35.694	2,00	61,54
4.2.	Putni troškovi u inostranstvu	48.000	22.176	1,24	46,20
4.3.	Troškovi osiguranja	13.000	5.135	0,29	39,50
4.4.	Troškovi bankarskih usluga	4.000	438	0,02	10,95
4.5.	Ugovorene i ostale usluge	98.000	43.855	2,46	44,75
5.	Amortizacija	80.000	73.855	4,15	92,32
B	KAPITALNI RASHODI	80.000	14.989	0,84	18,74
1.	NABAVKA OPREME	80.000	14.989	0,84	18,74
1.1.	Računarska oprema	10.000	10.000	0,56	100,00
1.2.	Fiksni telefoni	2.000	1.146	0,06	57,28
1.3.	Namještaj- Arhivski plakar	5.000	1.851	0,10	37,01
1.4.	Automobili	58.000		0,00	0,00
1.5.	Ostalo	5.000	1.993	0,11	39,86
A+B	UKUPNI RASHODI	1.983.500	1.781.687	100,00	89,83

Tabela 10– Ostvarenje budžeta

Uplaćena sredstva u 2009. godini po svim osnovama iznose 2.011.935 KM što je više za 1,43 % u odnosu na planirani iznos od 1.983.500 KM. Razlika se odnosi na uplate jednokratnih regulatornih naknada za izdavanje novih dozvola, podnošenja zahtjeva za pokretanje tarifnog postupka i finansijskih prihoda.

Od ukupnih uplata oprihodovano je 2.011.935 KM i to:

- po osnovu redovne regulatorne naknade 1.986.656. KM,
- po osnovu jednokratnih regulatornih naknada 23.375. KM,
- po osnovu finansijskih prihoda 827. KM i
- iz ostalih izvora 1.077. KM.

U 2009. godini ukupni rashodi u odnosu na usvojeni budžet su ostvareni sa 89,83 %.

Prilikom ostvarenja određenih troškova, Regulatorna komisija je racionalno sagledavala svoje potrebe, vodeći računa da se poštuje usvojeni budžet i da ne dođe do prekoračenja istog, što je vidljivo iz tabelarnog pregleda.

Nabavka putničkog automobila i kancelarijskog namještaja je bila planirana u 2009. ali se od toga odustalo, poštujući mjeru i preporuke Vlade Republike Srpske.

Korisnicima dozvola Regulatorna komisija je odobrila i prenijela u narednu godinu iznos od 230.248 KM, a koji predstavlja razliku obračunatih i utrošenih sredstava u 2009. godini.

4.2 Revizorski izvještaj

Statutom Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske predviđena je obavezna godišnja revizija finansijskih izvještaja.

Prilikom priprema za izradu završnog računa za 2009. godinu, 03.10.2008. godine raspisan je javni oglas za izbor nezavisnog revizora u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama Bosne i Hercegovine.

Po provedenoj proceduri 10.12.2009. godine izabran je nezavisni revizor "EF Revizor" Banja Luka koji je utvrđenom dinamikom izvršio reviziju finansijskih izvještaja, izrazio revizorsko mišljenje i podnio izvještaj godine, iz koga prezentujemo Izvještaj nezavisnog revizora i revidovane finansijske izvještaje.

IZVJEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA

Obavili smo reviziju priloženih finansijskih izvještaja REGULATORNE KOMISIJE ZA ENERGETIKU REPUBLIKE SRPSKE, Trebinje (u daljem tekstu „Regulatorna komisija“). Revizijom su obuhvaćeni Bilans stanja, na dan 31. decembra 2009. godine, Bilans uspjeha za godinu koja se završava na taj dan, kao i pregled značajnih računovodstvenih politika i napomena uz finansijske izvještaje.

Odgovornost rukovodstva za finansijske izvještaje

Rukovodstvo je odgovorno za sastavljanje i objektivnu prezentaciju finansijskih izvještaja, u skladu sa Računovodstvenim propisima Republike Srpske, kao i za interne kontrole koje su relevantne za pripremu finansijskih izvještaja koji ne sadrže pogrešne informacije od materijalnog značaja, nastale uslijed neregularnosti ili greške.

Odgovornost revizora

Naša odgovornost je da izrazimo mišljenje o priloženim finansijskim izvještajima na osnovu obavljene revizije. Reviziju smo obavili u skladu sa Međunarodnim standardima revizije i Zakonom o računovodstvu i reviziji Republike Srpske. Ti standardi nalažu usaglašenost sa etičkim principima, kao i da reviziju planiramo i obavimo na način koji omogućava da se, u razumnoj mjeri, uvjerimo da finansijski izvještaji ne sadrže pogrešne informacije od materijalnog značaja.

Revizija uključuje sprovođenje postupaka u cilju pribavljanja revizijskih dokaza o iznosima i informacijama objelodanjenim u finansijskim izvještajima. Odabrani postupci su zasnovani na prosuđivanju revizora, uključujući procjenu rizika materijalno značajnih grešaka sadržanih u finansijskim izvještajima, nastalih uslijed neregularnosti ili greške. Prilikom procjene tih rizika, revizor razmatra interne kontrole koje su relevantne za sastavljanje i objektivnu prezentaciju finansijskih izvještaja, u cilju osmišljavanja najboljih mogućih revizorskih procedura, ali ne u cilju izražavanja mišljenja o efikasnosti sistema internih kontrola pravnog lica. Revizija, takođe, uključuje ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i vrednovanje značajnih procesa koje je izvršilo rukovodstvo, kao i ocjenu opšte prezentacije finansijskih izvještaja.

Smatramo da su revizijski dokazi koje smo pribavili dovoljni i odgovarajući, te da obezbjeđuju razumnu osnovu za izražavanje našeg mišljenja.

Mišljenje

Po našem mišljenju, finansijski izvještaji istinito i objektivno, po svim materijalno značajnim pitanjima, prikazuju finansijski položaj Regulatorne komisije, na dan 31. decembra 2009. godine, kao i rezultate njegovog poslovanja za godinu koja se završava na taj dan, u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima, Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja i računovodstvenim propisima Republike Srpske.

EF REVIZOR d.o.o.
Banja Luka, 16.03.2010. godine

Ovlašćeni revizor
Mr Ranko Batinić

BILANS STANJA – skraćena šema
(Izvještaj o finansijskom položaju)
na dan 31.12.2009. godine

u KM

POZICIJA	Napomene	Tkuća godina			Prethodna godina
		Bruto	Ispravka vrijednosti	Neto(3-4)	
1	2	3	4	5	1
A. AKTIVA					
I STALNA IMOVINA		492.486	308.479	184.007	241.235
Licence		10.313	8.811	1.502	2.569
Oprema		482.173	299.668	182.505	238.666
II TEKUĆA IMOVINA		434.092	0	434.092	268.448
Kratkoročna potraživanja		39.767	0	39.767	39.535
Gotovina		394.325	0	394.325	228.913
III POSLOVNA AKTIVA		926.578	308.479	618.099	509.683
B. PASIVA					
I KAPITAL					
Neraspoređeni višak prihoda iz ranijih godina		276.046	0	276.046	276.046
KRATKOROČNE OBAVEZE					
Obaveze za avanse		192.106	0	192.106	137.325
Obaveze prema dobavljačima		15.682	0	15.682	16.766
Obaveze za bruto zarade i naknade		133.679	0	133.679	68.782
Obaveze za poreze i doprinose		0	0	0	0
Druge obaveze		586	0	586	10.764
POSLOVNA PASIVA		618.099	0	618.099	509.683

Tabela 11 - Bilans stanja

BILANS USPJEHA – skraćena šema
 (Izvještaj o ukupnom rezultatu)
 u periodu od 01.01. do 31.12.2009. godine

P O Z I C I J A	I z n o s u KM	
	Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3
1. Prihodi od regulatorne naknade	1.756.408	1.613.481
2. Prihodi od jednokratnih regulatornih naknada	23.375	32.400
3. Poslovni prihodi (1+2)	1.779.783	1.645.881
4. Ostali prihodi	1.077	1.284
5. Prihodi od kamata	827	1.312
6. Prihodi - ukupno (od 3 do 5)	1.781.687	1.648.477
7. Troškovi materijala	24.891	18.775
8. Troškovi goriva i energije	39.807	46.159
9. Troškovi amortizacije	73.855	68.692
10. Troškovi bruto zarada i bruto naknada zarada	1.340.781	1.177.181
11. Ostali lični rashodi	3.995	16.195
12. Troškovi proizvodnih usluga	191.059	191.517
13. Troškovi neproizvodnih usluga	30.481	31.196
14. Nematerijalni troškovi	71.225	92.829
15. Troškovi poreza	5.593	5.724
16. Rashod osnovnih sredstava	0	209
17. Rashodi - ukupno (od 7 do 16)	1.781.687	1.648.477
18. Višak prihoda (6-17)	0	0
19. Manjak prihoda (17-6)	0	0

Tabela 12 - Bilans uspjeha

5. Informacioni sistem RERS-a

U infrastrukturi računarske i telekomunikacione mreže RERS-a tokom 2009. godine izvršena su unapređenja koja se odnose na oblast internet saobraćaja, korištenja servisa elektronske pošte i održavanja veb stranice. Ova unapređenja su obuhvatila instalaciju dodatnih telekomunikacionih komponenti, kao i proširenje postojećih korisničkih paketa prethodno zakupljenih kod M:tel-a.

Nabavljen je hardverski zaštitni uređaj (firewall/router). Direktno na njega je povezan ADSL modem tako da se zahvaljujući softverskim komponentama integrisanim u ovaj uređaj (antivirus, antispam, veb filteri i sl.) sav dolazni internet saobraćaj filtrira. Ove softverske komponente se, po pravima iz kupljene godišnje licence, ažuriraju svakodnevno. Zahvaljujući ovim sigurnosnim mehanizmima, kao i lokalno instaliranim sigurnosnim paketima intranet mreža RERS-a je zaštićena od potencijalnih opasnosti.

Kao dio proširenog korisničkog servisa M:tel-a u sklopu usluge ADSL-a zakupljena je statička javna IP adresa koja je dodijeljena serveru za razmjenu elektronske pošte. Time je ovaj server, koji se nalazi u prostorijama RERS-a, postao dio javne mreže, zahvaljujući čemu zaposleni RERS-a mogu pristupiti svojim mejl nalozima na serveru i kada se nalaze van interne mreže RERS-a, odnosno sa

bilo koje spoljašnje internet lokacije. Za još efikasnije i pouzdanije funkcionisanje ovog servisa potrebno je obezbijediti interni server za elektronsku poštu koji ima jače performanse.

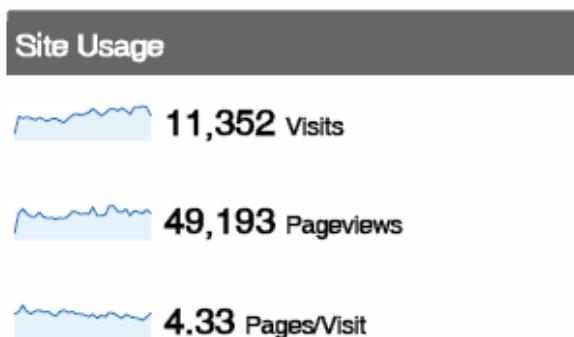
U prvoj polovini 2009. godine urađen je redizajn veb stranice RERS-a. Promijenjena je platforma na kojoj je postavljena stranica (sa Windows-a na Linux), a takođe i softverski paket u kome je stranica kreirana. Osim potpune izmjene vizuelnog identiteta izvršena je djelimična reorganizacija postojećeg sadržaja i kreirane su nove tematske cjeline. Za zaposlene RERS-a postavljen je link za pristup elektronskoj pošti RERS-a.

Aktivnosti na redizajnju internet stranice su praćene redovnim ažuriranjem sadržaja čime ova stranice ispunjava predviđenu ulogu lako dostupnog i pouzdanog sredstva za uredno i iscrpno informisanje javnosti o aktivnostima Regulatorne komisije. Statistika, koja je resetovana zbog redizajna veb stranice, za period od 14. maja 2009. godine (od dana aktivacije nove internet stranice RERS-a) pa do kraja 2009. godine pokazuje porast broja posjetilaca tokom tog perioda, što se vidi iz priloženog grafikona.

Slika 2

Posjećenost internet stranice RERS-a za period 14.5.2009 – 31.12.2009.

Ukupan broj posjeta za gore navedeni period iznosio je 11.352, a ukupan broj pregledanih stranica u istom periodu je 49.193. Pre tome, prosječan broj pregledanih stranica po posjetiocu je 4,33.

Slika 3 - Statistika posjećenosti veb stranice RERS-a

Tokom 2009. godine, kao i prethodnih godina, redovno je rađeno elektronsko arhiviranje dokumentacije RERS-a, kako internih dokumenata, tako i dokumenata iz oblasti regulatorne nadležnosti. Ova arhiva je pohranjena na optičkim medijima.

Osim poslova na unapređenju IT sistema u toku 2009. godine odvijale su se i aktivnosti koje se odnose na redovno održavanje, a koje podrazumijevaju očuvanje stabilnosti i sigurnosti kompletног računarskog sistema. One obuhvataju sljedeće:

- ažuriranje sistemskog softvera sa objavljenim poboljšanjima
- ažuriranje Microsoft aplikacija
- ažuriranje antivirusnog softvera na radnim stanicama i serveru
- ažuriranje softvera za mejl server aplikaciju i za antivirus/antispam aplikaciju koja je integrisana u njega
- održavanje sistema za evidenciju radnog vremena i kontrolu pristupa u prostorije RERS-a.

U skladu sa potrebama obavljane su i aktivnosti na održavanju hardvera. Vršeno je redovno servisiranje kopir aparata u skladu se preporukama ovlaštenog servisa. U svrhu redovnog

održavanja nabavljeni su dodatni memorijski moduli, kao i par DVD rezača da bi se zamijenile ili dopunile postojeće računarske komponente. Primjećeno je da izvjestan broj monitora na radnim stanicama pokazuje znakove dotrajalosti, pa je potrebno planirati njihovu zamjenu u toku 2010. godine. Takođe, prva serija prenosnih računara koja je nabavljena u RERS-u (2004) je već servisirana zbog kvarova i pri kraju je radnog vijeka (1 računar otpisan). Ostala oprema, bez obzira na vrijeme nabavke, odnosno broj radnih sati, uz redovno održavanje i servisiranje, za sada ispunjava zahtjeve korisnika.

B. ENERGETSKI SEKTOR - TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE I PRIRODNOG GASA U REPUBLICI SRPSKOJ

1. PROIZVODNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE

1.1. Proizvodnja električne energije – instalirani kapaciteti, bilans i ostvarenje

Proizvodnja električne energije u Republici Srpskoj obavlja se najvećim dijelom u okviru Mješovitog Holdinga "Elektroprivreda Republike Srpske" (u daljem tekstu: MH ERS) u čijem sastavu se nalaze dvije termoelektrane, tri velike hidroelektrane i četiri male hidroelektrane koje rade u sastavu dva elektrodistributivna preduzeća. Pored toga električna energija se proizvodi i u malim hidroelektranama: "MHE Divič" i "MHE Štrpci" koje su u privatnom vlasništvu, pri čemu proizvedenu električnu energiju "MHE Divič" predaje u distributivnu mrežu MH ERS ZP "Elektrokrnjina", a.d. Banja Luka, a "MHE Štrpci" u distributivnu mrežu MH ERS ZP "Elektrodistribucija Pale", a.d. Pale.

Naziv elektrane	Instalisana snaga MW
HE na Trebišnjici	2x54 + 1x63
	2 x 108*
	1x8
HE na Drini	3x105
HE na Vrbasu	2x55
RiTE Gacko	1x300
RiTE Ugljevik	1x300
MHE Mesići	3
MHE Bogatići	8
MHE Tišča	2
MHE Vlasenica	0,9
MHE Štrpci	0,08
MHE Divič	2,28

* Sistemu MH ERS pripada 1 agregat iz HE Dubrovnik

Tabela 13- Instalisana snaga proizvodnih kapaciteta u Republici Srpskoj

Sve elektrane iz gornje tabele, osim HE Vlasenica, HE Štrpc i HE Divič imaju, prema uslovima dozvole, obavezu pružanja javne usluge radi snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom u Republici Srpskoj.

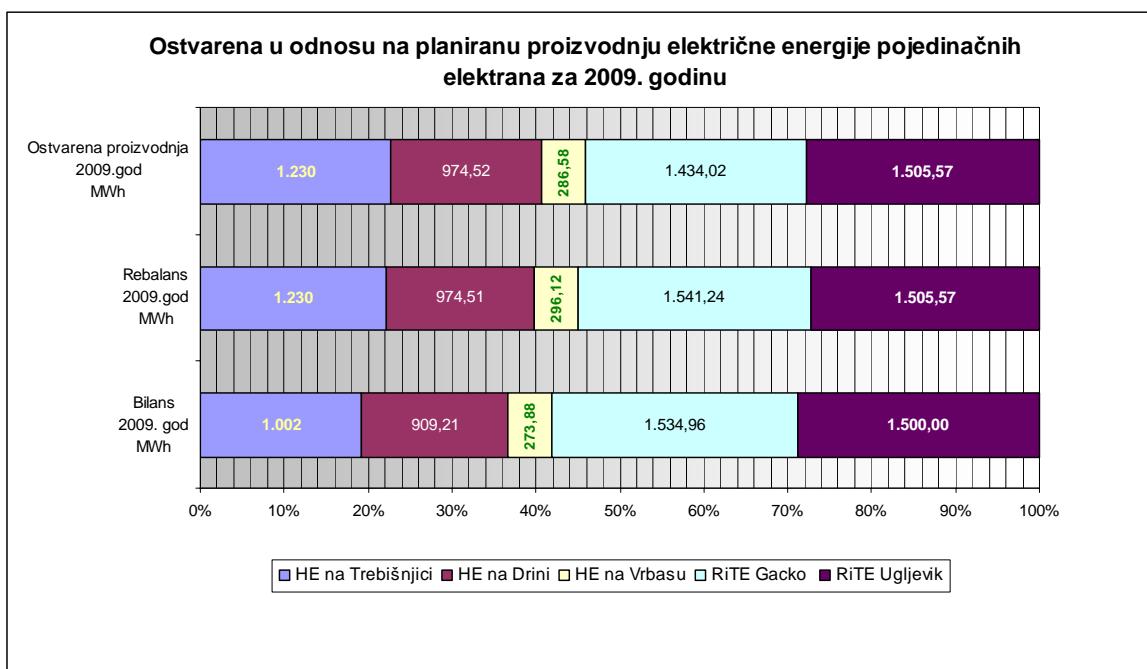
Ostvarena proizvodnja svih elektrana u Republici Srpskoj u 2009. godini iznosi 5.623,22 GWh, a u sljedećoj tabeli je prikazana planirana i ostvarena proizvodnja:

Naziv elektrane	Bilans 2009. (GWh)	Rebalans 2009. (GWh)	Ostvarenje 2009. (GWh)	Ostvarenje/ Bilans	Ostvarenje/ Rebalans
	(1)	(2)	(3)	(4)=(3)/(1)	(5)=(3)/(2)
HE na Trebišnjici	1.002,09	1.229,80	1.236,64	123,4%	100,6%
HE na Drini	909,21	974,51	1.054,13	115,9%	108,2%
HE na Vrbasu	273,88	296,12	286,58	104,6%	96,8%
Ukupno hidroelekt.	2.185,18	2.500,43	2.577,35	114,0%	99,6%
RiTE Gacko	1.534,96	1.541,24	1.434,02	93,4%	93,0%
RiTE Ugljevik	1.500,00	1.505,57	1.559,00	103,9%	103,5%

Ukupno termoelektrane	3.034,96	3.046,81	2.993,02	96,9%	96,5%
MHE Mesići	18,48	17,98	19,28	104,4%	107,2%
MHE Bogatići	24,75	21,87	19,50	78,8%	89,2%
MHE Vlasenica	4,95	3,61	4,21	85,1%	116,6%
MHE Tišča	6,26	5,83	5,52	88,2%	94,7%
Štrpci (ED Pale)	0,24	0,26	0,26	107,9%	99,6%
Divič (ED Krajina)	3,70	3,85	4,08	110,3%	106,0%
Ukupno MHE	58,37	61,60	52,85	90,5%	99,0%
UKUPNO PROIZVODNJA RS	5.278,51	5.600,64	5.623,22	106,3%	100,4%

Tabela 14 - Planirana i ostvarena proizvodnja u 2009. godine

Ostvarena proizvodnje električne energije u preduzećima koja imaju obavezu pružanja javne usluge iznosila je 5.614,67 GWh, dok je prema Elektroenergetskom bilansu Republike Srpske za 2009. godinu planirana proizvodnja od 5.269,62 GWh, a prema Rebalansu 5.592,92 GWh.

Slika 4 - Planirana i ostvarena proizvodnja u 2009. godini

Prema izvještajima korisnika dozvola, rebalans elektroenergetskog bilansa je urađen na bazi ostvarenja elektroenergetskih veličina za prvih šest mjeseci i realne procjene ovih veličina za drugo polugodište 2009. godine, a u vezi sa povoljnim hidrološkim prilikama.

U sljedećoj tabeli prikazano je ostvarenje proizvodnje elektrana koje imaju obavezu javne usluge, u periodu od 2006. do 2009. godine, iz koje se vide značajne razlike u ostvarenju, a koje su u dobroj mjeri posljedica promjenljivih hidroloških prilika.

Naziv elektrane	Proizvodnja ostvarena po godinama (GWh)			
	2006.	2007.	2008.	2009.
HE na Trebišnjici	1.150,40	769,42	863,91	1.236,64
HE na Drini	1.103,33	815,22	788,97	1.054,13
HE na Vrbasu	297,27	211,31	251,28	286,58
Ukupno hidroelektrane	2.551,00	1.795,95	1.904,16	2.577,35

RiTE Gacko	1.527,39	1.149,42	1.532,07	1.434,02
RiTE Ugljevik	1.275,11	1.441,50	1.523,36	1.559,00
Ukupno termoelektrane	2.802,50	2.590,92	3.055,43	2.993,02
DHE	51,69	56,53	41,88	44,30
UKUPNO	5.405,19	4.443,40	5.001,47	5.614,67

Tabela 15 - Proizvodnja električne energije u periodu 2006 -2009. godine

Na osnovu dostavljenih mjesecnih izvještaja sačinjen je sljedeći pregled prodaje i ostvarenog prihoda od prodaje električne energije proizvođača iz Republike Srpske, koji imaju obavezu pružanja javne usluge radi snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom:

Elektrana	Prodaja električne energije u 2009. godini (kWh)			Prihod od prodaje električne energije u 2009. godini (KM)		
	Tarifni kupci	Izvoz i ostali kupci	Ukupno	Prihod od tarifnih kupaca	Prihod od izvoza i ostalih kupaca	Ukupan prihod
HET	717.111.110	519.532.423	1.236.643.533	29.465.472	34.545.186	64.010.657
HE na Drini	597.925.092	456.210.918	1.054.136.010	9.124.050	24.273.184	33.397.234
HE na Vrbasu	178.957.455	107.623.285	286.580.740	9.219.676	7.756.144	16.975.820
RITE Gacko	942.311.896	491.708.904	1.434.020.800	60.498.653	41.182.131	101.680.785
RiTE Ugljevik	1.042.467.193	516.536.807	1.559.004.000	76.406.088	38.687.512	115.093.601
Ukupno velike el.	3.478.772.746	2.091.612.337	5.570.385.083	184.713.939	146.444.157	331.158.096
MHE Tišća	3.975.713,00	1.545.760	5.521.473,00	232.969	121.699	354.668
MHE Mesići	12.065.344	7.214.876	19.280.220,00	646.568	465.252	1.111.820
MHE Bogatići	14.004.442	5.494.873	19.499.315,00	443.988	395.451	839.439
UKUPNO	3.508.818.245	2.100.372.973	5.614.686.091	186.037.465	147.426.559	333.464.024

Tabela 16 - Prodaja i prihod od prodaje električne energije

Od ukupno ostvarene proizvodnje 62,49% odnosi se na plasman za tarifne kupce u Republici Srpskoj, a po tom osnovu ostvareni prihod čini 55,79% ukupnog prihoda od prodane električne energije u 2009. godini korisnika dozvole za proizvodnju električne energije.

Na izvoz i ostale kupce se odnosi 37,5% ukupno proizvedene količine električne energije, a udio ostvarenog prihoda od izvoza i prodaje ostalim kupcima je 44.21% ukupnog prihoda.

Iz gornje tabele se vidi da je prosječno otvorena cijena koju su proizvođači koji posluju u sastavu MH ERS ostvarili od izvoza i ostalih kupaca u 2009. godini iznosila 0,0702 KM/kWh, što je znatno manje od ostvarene prosječne cijene u 2008. godini kada je iznosila 0,1012 KM/kWh, a što je posljedica pada cijena električne energije na tržištu.

Prosječna ostvarena cijena, po osnovu isporuke tarifnim kupcima, koju su proizvodna preduzeća ostvarila u 2009. godini iznosila je 0,0530 KM/kWh, dok su snabdjevači tarifnih kupaca, odnosno tarifni kupci snabdjevani po cijeni od 0,0518 KM/kWh koju je odobrila Regulatorna komisija.

1.2. Obnovljivi izvori energije

Obnovljivi nefosilni izvori energije: vjetar, sunce, geotermalni, vodotokovi, biomasa, deponijski gas, gas iz postrojenja za tretman otpadnih voda i ostale vrste biogasova.

Obnovljiva energija se dobija iz prirodnih procesa koji se obnavljaju (ponavljaju) konstantno. Obnovljivi izvori energije su nefosilni izvori energije koji su sačuvani u prirodi i obnavljaju se u cijelosti ili djelimično, kao što su energije vodotoka, energija vjetra, neakumulisana sunčeva

energija, biomasa, biogorivo, gas iz deponija, gas iz postrojenja za preradu otpadnih voda, biogasovi, geotermalna energija i drugo.

1.2.1 Koristi od obnovljive energije

Razlozi za podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora su mnogobrojni i u najkraćem mogu se definisati kao:

- doprinos održivom razvoju (zaštita životne sredine i racionalno korištenje neobnovljivih primarnih izvora energije),
- podrška ispunjenju ciljeva Kjoto protokola,
- stvaranje povoljnih uslova za domaće i strane investitore,
- mogućnost angažovanja domaće industrije i građevinarstva,
- doprinos održivom razvoju lokalnih zajednica i socijalnoj koheziji (zaposlenje, smanjenje migracija i slično),
- poboljšanje sigurnosti snabdijevanja električnom energijom,
- postepeno postizanje konkurentnosti električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora na tržištu električne energije.

1.2.2 Zakonski okvir u Republici Srbiji

- ➡ ZAKON O ENERGETICI
- ➡ ZAKON O ELEKTRIČNOJ ENERGIJI
- ➡ ZAKON O KONCESIJAMA
- ➡ ZAKON O ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE

U dokumentu "Osnovi energetske politike Republike Srbije" iz novembra 2008. godine, imajući u vidu značajane neiskorišćene potencijale u obnovljivim izvorima, kao jedan od specifičanih ciljeva u razvoju energetskog sektora prepoznata

je potreba povećanja proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora, kako bi se kroz obezbeđenje dostupnosti raznovrsnih izvora energije obezbijedila sigurnost u snabdijevanju, dao značajan doprinos zaštiti životne sredine i regionalnom razvoju kao i doprinos ukupnoj socijalnoj koheziji.

Zakon o energetici na jedinstven način uređuje oblast obnovljivih izvora energije te definiše ulogu Vlade Republike Srbije i ulogu Regulatorne komisije u vezi sa obnovljivim izvorima.

- ✓ Vlada RS će donijeti uredbu kojom propisuje mјere koje doprinose ostavarenju ciljeva, a koji se odnose na povećanje ukupne proizvodnje iz obnovljivih izvora, učešće potrošnje električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora i efikasne kogeneracije u ukupnoj potrošnji električne energije u Republici Srbiji i učešće potrošnje biogoriva u ukupnoj potrošnji goriva u transportu;
- ✓ Regulatorna komisija će uz saglasnost Vlade Republike Srbije utvrditi sistem podsticanja proizvodnje energije korišćenjem obnovljivih izvora energije i kogeneracije, način obezbeđenja i korišćenja podsticajnih sredstava;
- ✓ Regulatorna komisija izdaje certifikat o porijeklu za električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora i certifikat za proizvodno postrojenje.
- ✓ Vlada uspostavlja institucionalnu strukturu za operativno sprovođenje sistema podsticaja.

1.2.3 Pravne tekovine Evropske Unije

U decembru 2008. godine ministri EU-a postigli su dogovor o klimatsko-energetskom zakonskom paketu popularno nazvan "20-20-20":

- ➡ 20% povećanje energetske efikasnosti
- ➡ 20% smanjenje emisije stakleničkih gasova
- ➡ 20% udio obnovljivih izvora u ukupnoj EU potrošnji energije do 2020. god.
- ➡ 10% udio biogoriva u transportu do 2020. god.

Cilj od 20% udjela obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji koju čine: krajnja potrošnja električne energije dobijene iz obnovljivih izvora, krajnja potrošnja energije za grijanje i hlađenje i krajnja potrošnja energije iz obnovljivih izvora (biogorivo) u transportu. Države članice slobodno odlučuju o doprinosu svakog od ova tri sektora postizanju definisanog nacionalnog cilja.

Stare direktive o obnovljivim energetskim resursima važeće do juna 2009. godine

- Direktiva 2001/77/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 27. septembra 2001. o podsticanju električne energije proizvedene korišćenjem obnovljivih izvora na unutrašnjem tržištu,
- Direktiva 2003/30/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 8. maja 2003. o podsticanju korišćenja bio-goriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu

Nova direktiva 2009/28/EC važeća od juna 2009. godine

- Direktiva sadrži izmjene i dopune ranije važećih direktiva 2001/77/EC i 2003/30/EC i daje ih objedinjeno.

Direktiva o obnovljivim izvorima energije 2009/28/EC koja je objavljena u Službenom glasniku Evropske Unije u junu 2009. godine uspostavlja zajednički pravni okvir i na jedinstven način uređuje podsticanje upotrebe električne energije proizvedene korišćenjem obnovljivih izvora na unutrašnjem tržištu i podsticanje korišćenja bio-goriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu. Direktiva propisuje uspostavljanje:

- ◆ Obaveznih nacionalnih ciljeva za sveukupni udio energije iz obnovljivih izvora u bruto krajnjoj potrošnji energije i za udio energije iz obnovljivih izvora u transportu (+10%);
- ◆ Fleksibilnosti između država članica i pravila koja se odnose na statističke transfere među zemljama članicama;
- ◆ Zajedničkih projekata među zemljama članicama i projekte sa trećim zemljama;
- ◆ Nacionalnih akcionih planova za OIE;
- ◆ Garancije porijekla;
- ◆ Smanjenja administrativnih i regulatornih prepreka te pitanja oko mreže;
- ◆ Kriterijuma održivosti za biogoriva i biotečnosti;
- ◆ Izvještavanja i transparentnosti;

Ova direktiva još uvijek nije obavezujuća za Bosnu i Hercegovinu, ali su u okviru Sekretarijata Energetske zajednice, uz učešće svih zemalja članica Energetske zajednice, u toku aktivnosti na definisanju obaveza koje bi prostekle iz ove direktive.

1.2.4 Aktivnost Regulatorne komisije na izradi podzakonskih akata

- ➡ Nacrt Pravilnika o kvalifikovanom proizvođaču i podsticaju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i kombinovane proizvodnje toplotne i električne energije.
- ➡ Nacrt Odluke o visini premija i garantovanih otkupnih cijena električne energije proizvedene u kvalifikovanim elektranama i efikasnim kogeneracijskim postrojenjima.

Nacrti ovih akata utvrđeni su u 2008. godini, sprovedene su tri javne rasprave te prikupljeni brojni komentari. Kako je već početkom 2009. godine najavljeno donošenje Zakona o energetici, u Regulatornoj komisiji je procijenjeno da usvajenje ovih akata u konačnoj formi treba prilagoditi odredbama ovog zakona.

Usvajanje nove Direktive 2009/28/EC o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora u skladu sa unaprijed utvrđenim „obaveznim“ ciljevima o udjelu energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj bruto potrošnji energije, dodatno je nametnula potrebu da se postojeći utvrđeni nacrti akata usklade sa ciljevima koje, u skladu sa Zakonom o energetici, treba da definije Vlada Republike Srbije. Zbog toga su u 2009. godini aktivnosti u Regulatornoj komisiji dobrim dijelom bile usmjerene i na analizu potencijala obnovljivih izvora energije čija bi se upotreba podsticala, a posebno u svjetlu efekata koje bi podsticanje korišćenja ovih izvora imalo na cijenu energije na krajnje potrošače.

Kako su obnovljivi izvori aktuelna tema u svim evropskim zemljama tako i kod nas, u toku 2009. godine održano su nekoliko radionica, seminara i drugih aktivnosti edukativnog karaktera, uglavnom u organizaciji stranih konsultanata. Od strane Regulatorne komisije dat je značaj ovim radionicama kako bi se prikupile što aktuelnije informacije o parametrima koji prije svega čine kalkulativne elemente garantovane otkupne cijene i kako bi se sagledala iskustva zemalja koje su već daleko odmakle na ovom planu.

1.2.5 Mogući sistem podsticaja u RS

Direktiva o obnovljivim izvorima ne obavezuje zemlje članice da koriste tačno određenu šemu podrške proizvodnji energije iz obnovljivih izvora, već je na zemljama da same izaberu šemu podsticaja koja najviše odgovara njenim specifičnostima. U svijetu su najzastupljeniji načini podrške:

- Garantovana otkupna cijena ("feed-in" tarife),
- Zeleni certifikati i obavezne količine i kvote,
- Kombinovani sistemi podsticaja,
- Pomoć kod investiranja,
- Poreske olakšice.

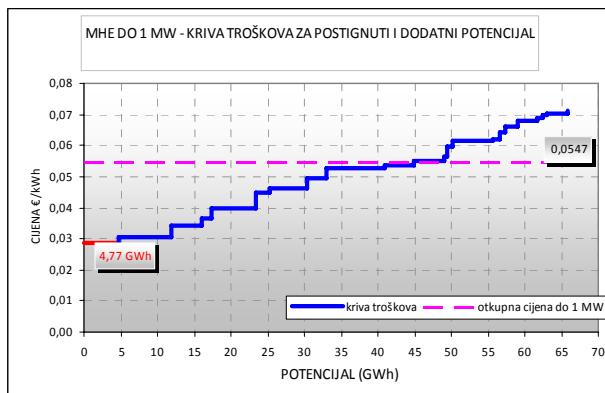
Iskustva nekih evropskih zemalja (Njemačka, Španija, Austrija itd.) pokazuju da su one, zahvaljujući primjeni sistema garantovanog otkupa po unaprijed objavljenim i ugovorenim cijenama ("feed-in" tarife), postigle značajan napredak u proizvodnji električne energije iz obnovljivih izvora.

Poštujući specifičnosti elektroenergetskog sistema, te iskorišćenost potencijala u RS, kod izrade nacrta podzakonskih akata oslonilo se na mehanizam podrške koji je baziran na sistemu **garantovanih otkupnih cijena ("feed-in tariff")**.

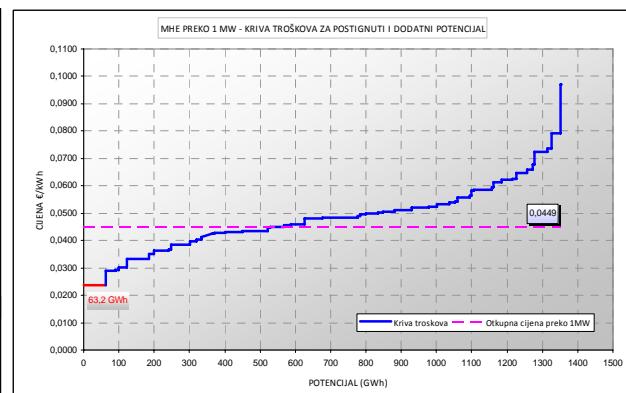
Podsticajne, garantovane otkupne cijene se određuju za svaki vid obnovljivog izvora. Sistem podsticajnih cijena zasniva se na višim garantovanim otkupnim cijenama u odnosu na cijene otkupa od ostalih proizvođača npr. velikih hidroelektrana ili termoelektrana. Sistem podsticaja zasnovan na garantovanoj otkupnoj cijeni ("feed-in tariff"), garantuje proizvođačima da će sva ili dio proizvedene energije biti otkupljen po unaprijed objavljenoj cijeni. Period na koji se garantuje otkup energije u evropskim zemljama kreće se od 10 do 20, pa i više godina i treba da investitoru omogući ekonomsku opravdanost investicije. Ovakav sistem podsticanja proizvodnje energije iz obnovljivih izvora je pogodan i zbog činjenice da se može kombinovati sa ostalim podsticajnim mjerama kao što su poreske olakšice, carinske olakšice i slično.

Podzakonski akti treba da definišu metodologiju određivanja podsticaja i podsticajne cijene, pri tom respektujući povećanje troškova za društvenu zajednicu i suštinski cilj da se realno, a ne samo formalno, podstakne investiranje u energetske objekte koji proizvode energiju iz obnovljivih izvora.

Slika 5 - Dodatni potencijal za MHE do 1 MW

Slika 6-Dodatni potencijal za MHE od 1-10 MW

1.3. Proizvodnja električne energije – zaštita životne sredine

Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske, u okviru svojih nadležnosti, a na osnovu izvršenih nadzornih provjera i analize izvještaja korisnika dozvola za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije, provjerava i ispunjenost uslova koji se odnose na zaštitu životne sredine.

Korisnicima dozvola nametnute su obaveze u pogledu zaštite životne sredine, a koje proizilaze iz zakonskih propisa koje regulišu oblast zaštite životne sredine i nadležnosti Regulatorne komisije. Kada je riječ o zakonima najvažniji su svakako:

- Zakon o zaštiti životne sredine (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 28/07 - prečišćeni tekst),
- Zakon o zaštiti vazduha (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 53/02),
- Zakon o vodama (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 50/06),
- Zakon o vodama (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 10/98),
- Zakon o upravljanju otpadom (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 53/02) i drugi.

Jedna od najvažnijih obaveza koju su korisnici dozvola trebali da ispune, svakako je obaveza dobijanja ekološke dozvole. Dobijanje ekološke dozvole je, zakonskim rješenjima, uslovljeno pribavljanjem niza drugih dokumenata i dozvola kojima će biti zaokružene obaveze svakog korisnika te dozvole.

Kada su u pitanju hidroelektrane u Republici Srpskoj svi korisnici dozvola su dobili ekološke dozvole i to:

1. ZP "Hidroelektrane na Drini" a.d. Višegrad 31. januara 2008. godine,
2. ZP "Hidroelektrane na Trebišnjici" a.d. Trebinje 20. marta 2008. godine i
3. ZP "Hidroelektrane na Vrbasu" a.d. Mrkonjić Grad 12. februara 2009. godine.

Ekološkim dozvolama za svakog korisnika dozvole propisane su mjere i postupci koje korisnici dozvola moraju ispuniti, kako bi uticaje svojih aktivnosti na životnu sredinu sveli na najmanju moguću mjeru.

Korisnik dozvole ZP "Hidroelektrane na Vrbasu" a.d. Mrkonjić Grad i ZP "Hidroelektrane na Drini" a.d. Višegrad posjeduju uveden i sertifikovan sistem upravljanja zaštitom životne sredine prema standardu ISO 14001, odnosno posjeduje izrađene interne planove i programe upravljanja zaštitom životne sredine. Korisnici dozvola se uglavnom pridržavaju svih definisanih mjera zaštite i unapređenja životne sredine.

Korisnik dozvole ZP "Hidroelektrane na Trebišnjici" a.d. Trebinje ne posjeduje uveden sistem upravljanja životnom sredinom prema standardu ISO 14001. Takođe, korisnik dozvole ne posjeduje

izrađene planove i programe zaštite i unapređenja životne sredine. Ipak, to ne znači da se u navedenom preduzeću ne preduzimaju značajane mjere u cilju zaštite životne sredine. Takođe, u toku su i aktivnosti na uvođenju sistema upravljanja životnom sredinom prema standardu ISO 14001.

Neophodno je istaći činjenicu da korisnik dozvole ZP "Hidroelektrane na Drini" a.d. Višegrad veliki dio svojih obaveza u pogledu zaštite životne sredine i uređenja priobalja u Višogradu mora da ispunjava u dogovoru sa drugim licima, što u pojedinim trenucima onemogućava adekvatnu ispunjenost svih obaveza. Naime, zaštita životne sredine i uređenje priobalja u Višogradu, zahtijeva da se u proces aktivno uključe i lokalna zajednica i Drinsko-limske hidroelektrane iz Republike Srbije. Takođe, jasno je da je zaštita životne sredine kontinuiran proces, te su samim time i ove aktivnosti korisnika dozvole kontinuirane i zahtijevaju stalno angažovanje kako bi se ispunile sve obaveze koje proističu iz propisa koji uređuju oblast zaštite životne sredine.

Ukratko, proizvođači električne energije u hidroelektranama pribavili su ekološke dozvole i proizvodnja električne energije u ovim preduzećima obavlja se uz zadovoljavajuću zaštitu životne sredine. Bitno je naglasiti da su navedena preduzeća dužna da u narednom periodu ispune obaveze propisane u ekološkim dozvolama.

Do kraja 2009. godine Regulatorna komisija je izdala dozvole za proizvodnju električne energije u **četiri male hidroelektrane**. Korisnici dozvola za proizvodnju električne energije u malim hidroelektranama dobili su ekološke dozvole za sljedeće objekte:

1. MH „ERS“ ZEDP „ELEKTRO - BIJELJINA“ a.d. Bijeljina - MHE "Tišća" 29. oktobra 2009.
2. „ELING M.H.E“ male hidroelektrane d.o.o. Teslić - MHE "Divič" 2. februara 2010.
3. MHE ERS ZP "Elektrodistribucija" a.d. Pale - MHE "Bogatići" decembra 2009.

Uticaj ovih objekata na životnu sredinu je lokalnog karaktera. Ono što treba naglasiti je potrebu određivanja ekološki prihvatljivog protoka, kako za postojeće objekte tako i za objekte koji se planiraju graditi na osnovu jedinstvene metodologije koja bi bila lako mjerljiva.

Regulatorna komisija je izdala dvije dozvole za proizvodnju električne energije u **termoelektranama** i to: ZP "Rudnik i termoelektrana Gacko" a.d. Gacko i ZP "Rudnik i termoelektrana Ugljevik" a.d. Ugljevik.

U obje termoelektrane koristi se lignit kao gorivo niske kalorične moći. Lignite se dobija iz površinskih kopova uglja koji se nalaze u sastavu pomenutih preduzeća.

Proizvodnja električne energije iz uglja uzrokuje brojne uticaje na životnu sredinu, a najkrupniji problemi koji se javljaju i postoje pri radu ovih korisnika dozvola, su emisije dimnih gasova, otpadne vode koje se javljaju u tehnološkom procesu, deponovanje pepela, te zauzimanje velikih površina zemljišta od strane površinskih kopova uglja.

Tokom 2009. godine izvršena je redovna nadzorna provjera korisnika dozvola za proizvodnju električne energije ZP "Rudnik i termoelektrana Gacko" a.d. Gacko i ZP "Rudnik i termoelektrana Ugljevik" a.d. Ugljevik.

Nakon redovnih nadzornih provjera, a na osnovu izvještaja koje je uradio tim za nadzornu provjeru, Regulatorna komisija je donijela rješenja o preduzimanju korektivnih mjera za oba korisnika dozvola i to:

1. ZP "Rudnik i termoelektrana Gacko" a.d. Gacko
  - o izraditi i dostaviti Regulatornoj komisiji detaljan plan aktivnosti, za smanjenje emisija zagađujućih materija u vazduh i izgradnju sistema za prečišćavanje otpadnih voda, usklađen sa rokovima određenim propisima iz oblasti zaštite životne sredine, najkasnije u roku od šest mjeseci,

- svakih šest mjeseci dostavljati Regulatronoj komisiji izvještaj o realizaciji i svih ostalih obaveza koje korisnik dozvole treba preuzeti kako bi, u datim rokovima, obavljanje svoje djelatnosti uskladilo sa propisima iz oblasti životne sredine.
2. ZP "Rudnik i termoelektrana Ugljevik" a.d. Ugljevik
- osposobiti opremu za kontinuirano mjerjenje emisija zagađujućih materija u vazduh i vršiti redovno izvještavanje Regulatorne komisije,
  - svakih šest mjeseci dostavljati Regulatronoj komisiji izvještaj o realizaciji planiranih projekata koje korisnik dozvole treba realizovati kako bi, u datim rokovima, obavljanje svoje djelatnosti uskladio sa propisima iz oblasti životne sredine.

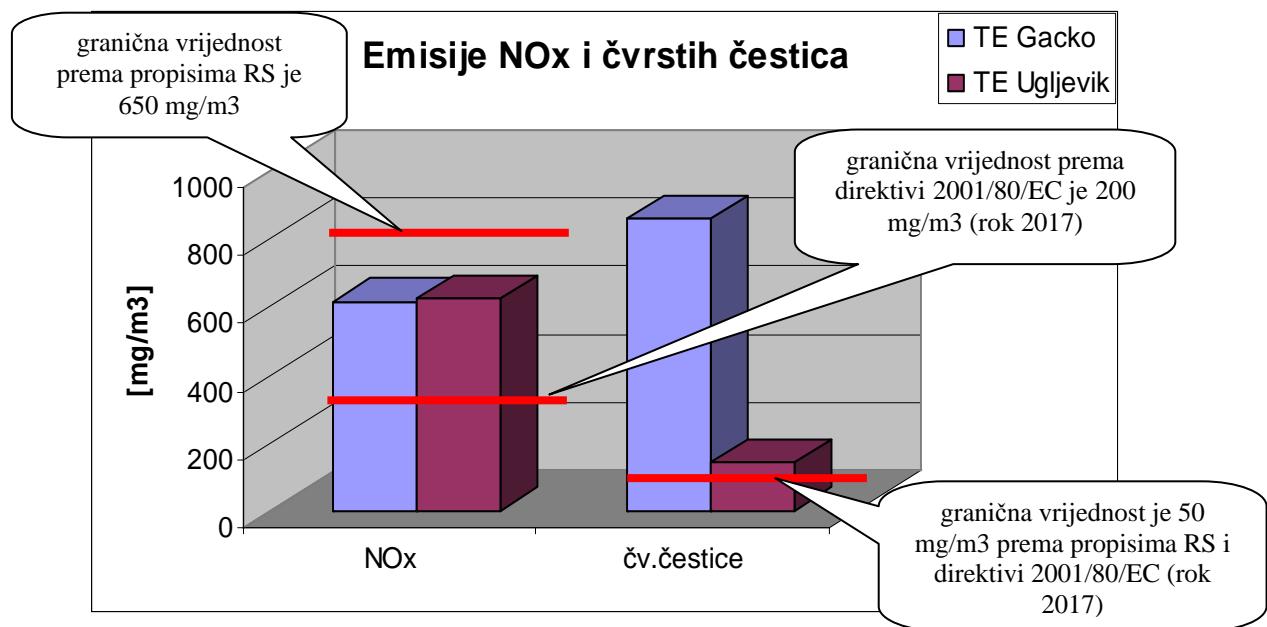
Korisnik dozvole ZP "Rudnik i termoelektrana Ugljevik" a.d. Ugljevik preuzeo je aktivnosti po pitanju ispunjavanja obaveza u pogledu odsumporavanja dimnih gasova (potpisani međudržavni ugovor sa Vladom Japana). Rok za završetak radova na projektu odsumporavanja je 2014. godina, čime bi korisnik dozvole u potpunosti ispunio svoje obaveze u posledu smanjenja emisija dimih gasova.

Prema zakonskim aktima Republike Srpske, svi subjekti moraju svoje emisije uskladiti sa graničnim vrijednostima propisanim *Pravilnikom o graničnim vrijednostima emisije u vazduh iz postrojenja za sagorijevanje* (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 39/05), a prema Ugovoru o osnivanju Energetske zajednice Jugoistočne Evrope, BiH je obavezna da do 2017. godine primjeni odredbe Direktive 2001/80/EC o graničnim vrijednostima emisija u vazduh.

U cilju praćenja emisija dimih gasova korisnici dozvola moraju da obezbijede kontinuirano mjerjenje zagađujućih materija u vazduhu. Tokom 2009. godine, u TE Gacko je otpočelo kontinuirano mjerjenje zagađujućih materija u vazduhu. U TE Ugljevik oprema za mjerjenje zagađujućih materija je ranije ugrađena, ali je bilo određenih problema u njenom funkcionisanju. Za TE Ugljevik postoje podaci mjerjenja u pojedinim periodima kada je oprema za mjerjenje funkcionalna. Rezultati kontinuiranog mjerjenja za TE Gacko za pojedine periode u 2009. godini, kao i podaci dobijeni kontinuiranim mjerjenjem u TE Ugljevik u periodu kada je oprema funkcionalna, omogućavaju da se, djelimično, stekne slika o emisijama u vazduh iz ovih postrojenja i da se te vrijednosti porede sa graničnim vrijednostima emisija. Vrijednosti emisija dobijene pomenutim mjerjenjima prikazane su na slikama 7, 8 i 9 i, zbog nepouzdanosti podataka uslijed kratkih perioda u kojima se mjerjenje vršilo, mogu poslužiti samo kao orientacioni podaci, a nikako kao tačne vrijednosti. Napominjemo da je u 2009. godini za razliku od prethodne godine situacija bolja, odnosno da je u 2009. godini korisnik dozvole ZP "Rudnik i termoelektrana Gacko" a.d. Gacko ispunio obaveze predviđene uslovima dozvole.

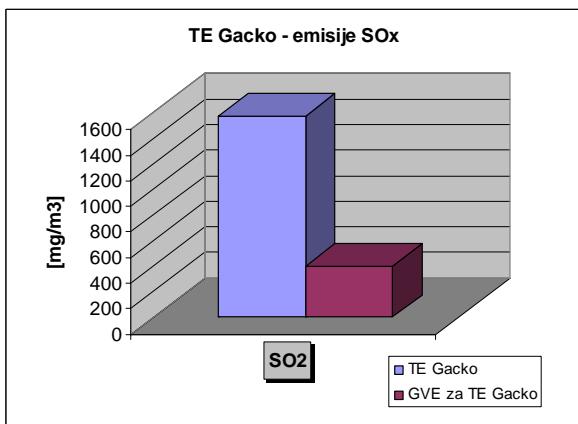
Na osnovu ovoga može se zaključiti sljedeće:

1. ZP "Rudnik i termoelektrana Gacko" a.d. Gacko:
  - emisije čvrstih čestica više desetina puta prelaze granične vrijednosti emisija (prosječne mjesecne vrijednosti 747-969 mg/m³),
  - emisije oksida azota su trenutno nešto veće od graničnih vrijednosti emisija (prosječne mjesecne vrijednosti 559-670 mg/m³),
  - emisije oksida sumpora su dva do tri puta veće od graničnih vrijednosti emisija (prosječne mjesecne vrijednosti 1411-1747 mg/m³ - primjetno je povećanje emisija uslijed povećanog sadržaja sumpora u uglju; slična situacija se očekuje i u budućnosti).
2. ZP "Rudnik i termoelektrana Ugljevik" a.d. Ugljevik:
  - emisije oksida sumpora više desetina puta prelaze vrijednosti graničnih emisija (prosječne vrijednosti 14650-19048 mg/m³),
  - emisije oksida azota su u dozvoljenim granicama (prosječne vrijednosti 540-711 mg/m³),
  - emisije čvrstih čestica su više puta veće od graničnih vrijednosti emisija (prosječne vrijednosti 65-220 mg/m³).

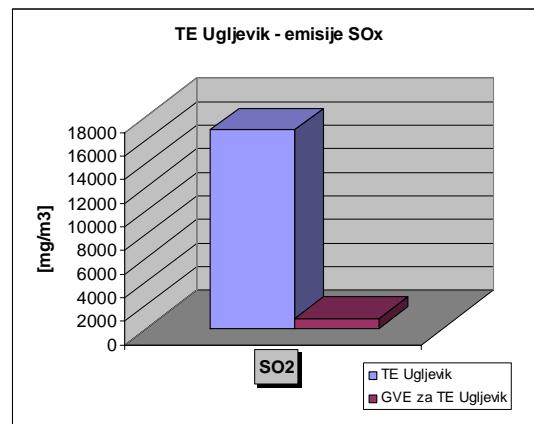

Slika 7

Slika 8

Slika 9

U sljedećoj tabeli dat je pregled specifične potrošnje uglja, vode, dizela i mazuta u termoelektranama Gacko i Ugljevik.

	proizvodnja električne energije [MWh]	potrošnja	ugalj [t]	voda [m³]	dizel [l]	mazut [kg]
R i TE Gacko	1,434,021.00	ukupna	2,021,660	6,482,811.00	6,177,582.00	3,002,725.00
		spec. potrošnja	1.41 [kg/kWh]	0.00452 [m³/kWh]	0.00431 [l/kWh]	0.00209 [kg/kWh]
R i TE Ugljevik	1,559,004.00	ukupna	1,792,390	8,335,440.00	8,432,089.00	2,657,000.00
		spec. potrošnja	1.15 [kg/kWh]	0.00535 [m³/kWh]	0.00541 [l/kWh]	0.0017 [kg/kWh]

Tabela 17 – Pregled specifične potrošnje uglja, vode, dizela i mazuta u TE Gacko i Ugljevik

Na RiTE Ugljevik postoji sistem za tretman otpadnih voda, ali uslijed zastarjelosti i djelimične nefunkcionalnosti opreme, rezultati prečišćavanja nisu zadovoljavajući. U obje tremoelektrane u

toku 2009. godine sprovođene su aktivnosti na realizaciji projekata tretmana otpadnih voda. Njihova realizacija očekuje se u toku 2010. godine.

Već je pomenuto da u sastavu ovih korisnika dozvola rade i površinski kopovi uglja, koji zauzimaju velike površine zemljišta. Utvrđeno je da za oba rudnika postoje urađeni projekti rekultivacije i da su aktivnosti vezane za rekultivaciju otpočele na onim dijelovima kopa gdje je eksploatacija rude završena. Proces rekultivacije neophodno je intenzivirati u narednim godinama.

Deponovanje pepela, koji nastaje u procesu sagorijevanja uglja, u obje termoelektrane se vrši prema odgovarajućim projektima.

ZP "Rudnik i termoelektrana Gacko" a.d. Gacko je pribavilo ekološke dozvole za Površinski kop "Gračanica" (18. juna 2008. godine) i za postrojenje "Termoelektrana" Gacko (23. juna 2008. godine).

ZP "Rudnik i termoelektrana Ugljevik" a.d. Ugljevik je pribavilo ekološku dozvolu za postrojenje Površinski kop "Bogutovo selo" Ugljevik (15. septembra 2008.), te za postrojenje "Termoelektrana" Ugljevik 10. avgusta 2009. godine.

Ekološkim dozvolama korisnicima dozvola propisane su mjere i aktivnosti koje moraju sprovesti u definisanim rokovima.

Emisija čvrstih čestica je jedan od faktora koji najviše utiče na životnu sredinu u okolini termoelektrana, te smo mišljenja da je neophodno i u ovogodišnjem izvještaju istaći sljedeće činjenice:

- Uvidom u ekološku dozvolu za TE Gacko (Rješenje Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju br. 15-96-112/08 od 23. juna 2008. godine) može se primijetiti da je u tački 3.2.1. definisana obaveza TE Gacko da "za emisije čvrstih čestica koristi vrećaste filtere koji će garantovati emisiju čvrstih čestica manju od 100 mg/m^3 , u skladu sa *Pravilnikom o graničnim vrijednostima emisije u vazduh iz postrojenja za sagorijevanje* (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 39/05)".
- Ista obaveza je definisana i u tački 4.4.
- Pomenutim pravilnikom granična vrijednost emisije čvrstih čestica za postrojenje toplotne snage veće od 500 MW (toplotna snaga TE Gacko je oko 900 MW) je 50 mg/m^3 .
- Direktiva 2001/80/EC o graničnim vrijednostima emisija u vazduh definiše takođe graničnu vrijednost emisije čvrstih čestica za postrojenje toplotne snage veće od 500 MW od 50 mg/m^3 .

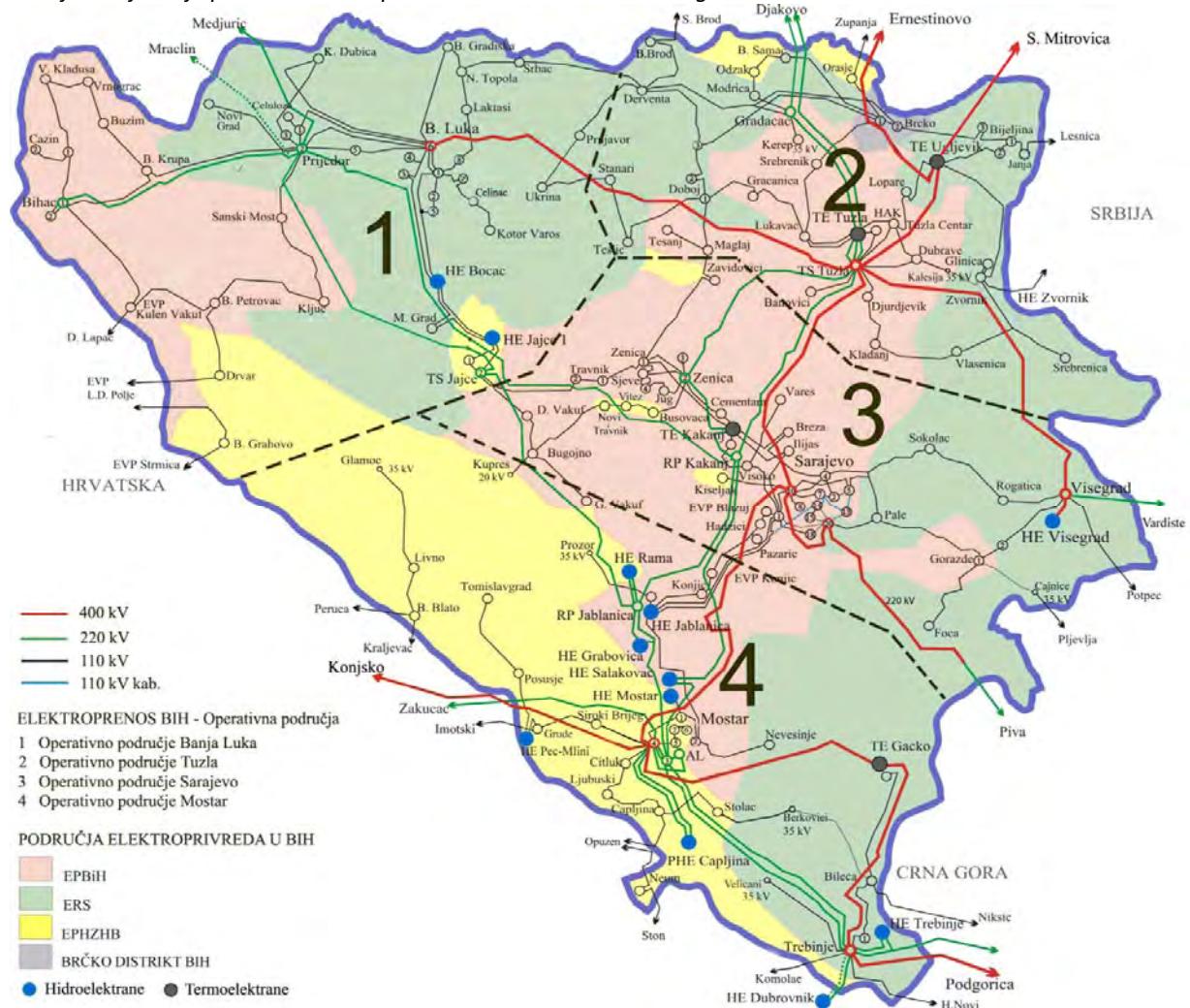
Imajući u vidu pomenute činjenice o emisijama i uticaj emisije čvrstih čestica na životnu sredinu u okolini termoelektrana, te obaveze preuzete potpisivanjem Ugovora o osnivanju Energetske zajednice Jugoistočne Evrope, mišljenja smo da je u ekološkoj dozvoli neophodno izvršiti korekciju granične vrijednosti emisije čvrstih čestica na 50 mg/m^3 . Navedena konstatacija o korekciji granične vrijednosti emisije čvrstih čestica vrijedi i za ekološku dozvolu izdatu za TE Ugljevik.

Ekološkim dozvolama za termoelektrane i hidroelektrane propisani su svi segmenti koji se odnose na zaštitu životne sredine.

2. PRENOS ELEKTRIČNE ENERGIJE

Prenos električne energije je monopolska djelatnost, te zbog toga mora biti regulisana kako bi se obezbijedilo korišćenje mreže za sve korisnike na jednakopravan i transparentan način po regulisanim cijenama. Od posebnog je značaja da prenosna djelatnost bude razdvojena od ostalih elektroenergetskih djelatnosti u posebne kompanije (upravljačko-funkcionalno i pravno razdvajanje) kako bi se obezbijedila nepristrasnost u pružanju usluga. Razdvajanje prenosne djelatnosti od "tržišnih" djelatnosti u Republici Srpskoj obezbijedeno je organizovanjem dvije posebne kompanije na nivou BiH, i to: "Elektroprenos Bosne i Hercegovine" Banja Luka i "Nezavisni operator sistema Bosne i Hercegovine" Sarajevo. Regulisanje djelatnosti prenosa električne energije je u nadležnost DERK-a.

Na sljedećoj slici je prikazana karta prenosne mreže Bosne i Hercegovine.

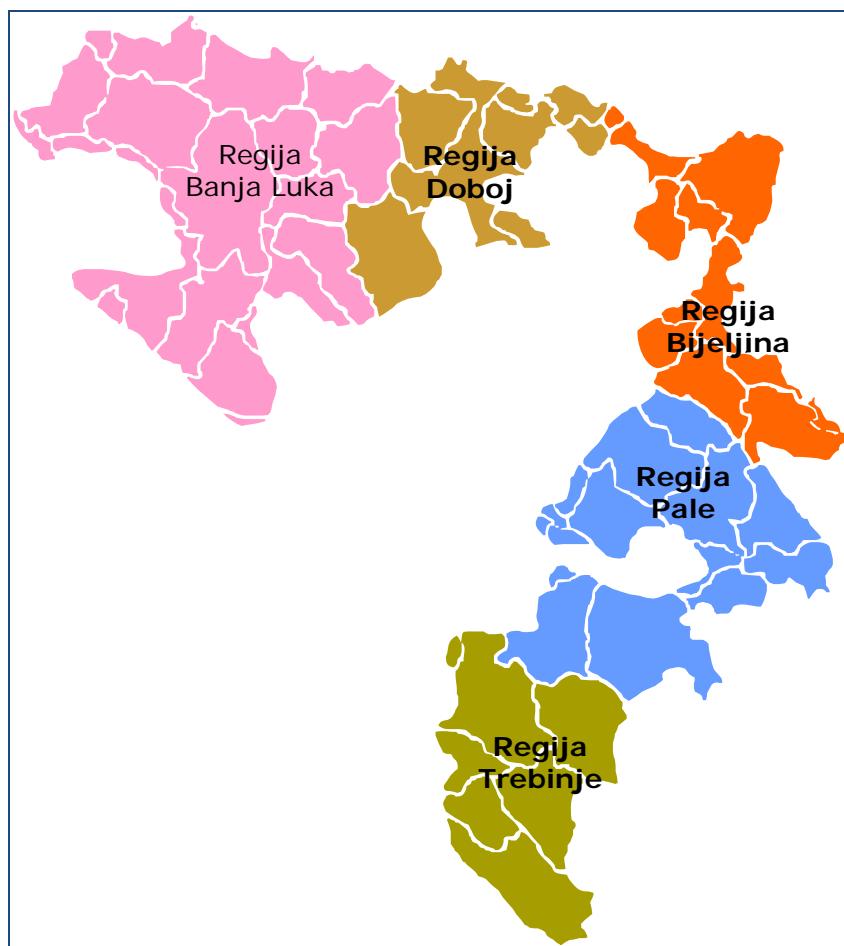
Slika 10 - Karta prenosne mreže BiH

3. DISTRIBUCIJA ELEKTRIČNE ENERGIJE

3.1 Operatori distributivnog sistema u Republici Srpskoj

Distribucija električne energije predstavlja prenos električne energije na srednjenačonskoj i niskonaponskoj mreži radi isporuke krajnjim kupcima, te je, kao i prenos na visokonačonskoj mreži, monopolna djelatnost i kao takva treba biti regulisana kako se ne bi zloupotrijebio monopolistički položaj distributivnih kompanija koje jedine posjeduju kapacitete za obavljanje ove djelatnosti na određenom području. Kada je u pitanju razdvajanje distributivne djelatnosti, bolje reći djelatnosti koju obavlja distributivni sistem operator - distributer, od ostalih komercijalnih djelatnosti (proizvodnja i snabdijevanje), razdvajanje se nameće kao uslov nepristrasnosti u pružanju usluga distributera korisnicima distributivne mreže.

Distributivna djelatnost u Republici Srpskoj se obavlja u okviru pet distributivnih kompanija - distributivnih sistem operatora (distributer) (slika broj 11) u sastavu MH Elektroprivreda Republike Srpske i to tako da je svaki distributer nadležan za obavljanje djelatnosti na određenom geografskom području. Obavljanje djelatnosti, uključujući i određivanje tarifa za korištenje distributivne mreže reguliše i nadgleda Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske.

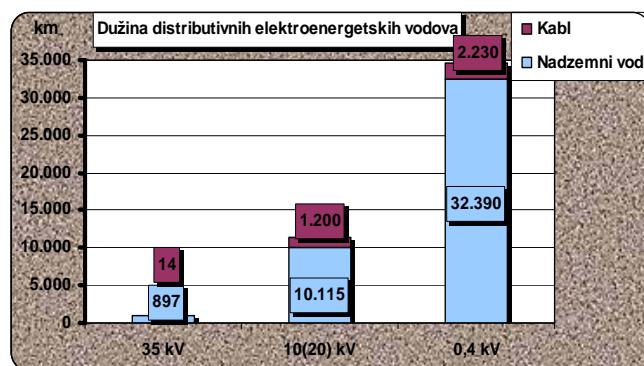

Slika 11- Distributivne regije u Republici Srpskoj

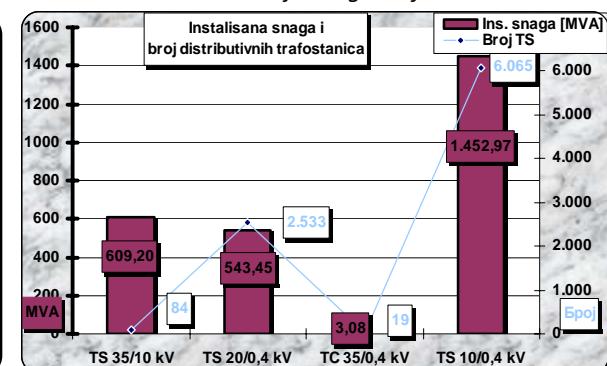
Elektroprivredna preduzeća u Republici Srpskoj su u sastavu Mješovitog holdinga "Elektroprivreda Republike Srpske", tj. u sastavu vertikalno integrisanog preduzeća koje je korisnik dozvole za trgovinu i snabdijevanje električnom energijom. S obzirom da su elektroprivredna preduzeća posebni pravni subjekti, uslov pravnog razdvajanja je ispunjen. Funkcionalno - upravljačko razdvajanje se treba obezbijediti na način da matično preduzeće može da utiče na upravljanje u pogledu dugoročnog planiranja, usmjeravanja kapitala i slično, dok se ograničava uticaj na svakodnevne poslovne aktivnosti distributivnog sistema operatora - distributera.

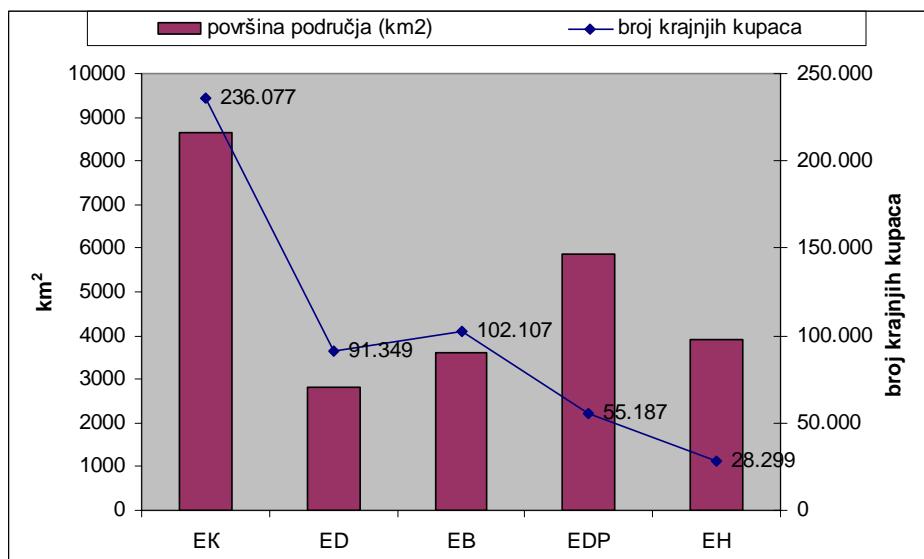
Osnovni tehnički podaci o distributivnoj mreži, kao i podaci o distributivnim područjima, stanje na dan 31.12.2009. godine dati su slikama 12, 13 i 14. Podaci o ulaganjima u distributivnu mrežu u 2009. godini (izraženo u dužini distributivne mreže i snazi distributivnih trafostanica) su dati na slikama 15, 16 i 17. Prema navodima korisnika dozvole za distribuciju električne energije prioritet ulaganja u 2009. godini bio je sanacija i rekonstrukcija niskonaponske distributivne mreže.

Slika 12 - Dužina distributivnih vodova

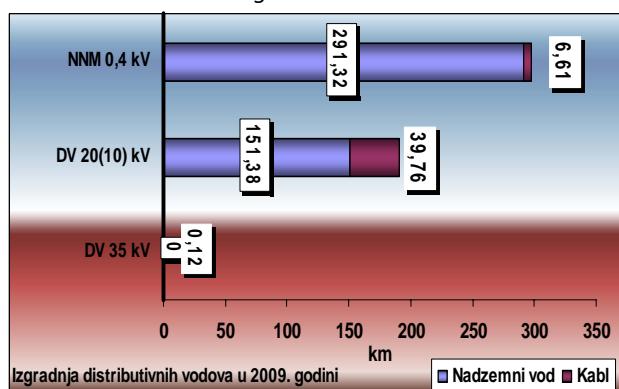
Slika 13 - Broj i snaga trafostanica

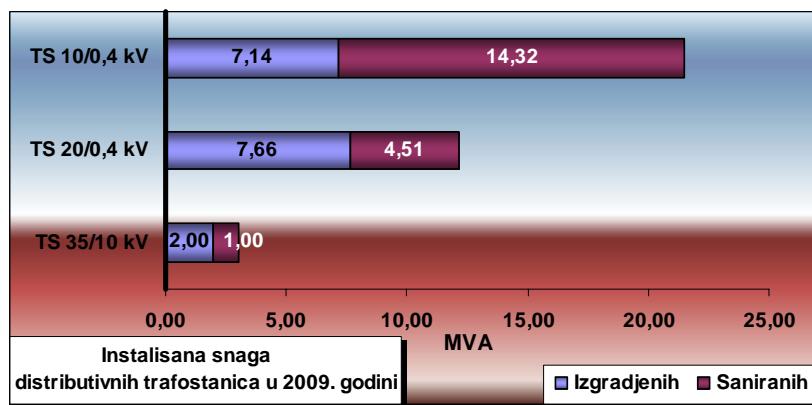
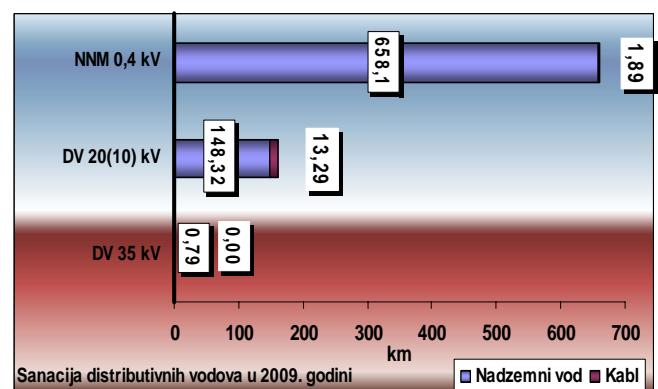

Slika 14 - Površina distributivnih područja i broj krajnjih kupaca po distribucijama

Slika 15 -Dužina izgrađene distr. mreže u 2009.

Slika 16 -Dužina sanirane distr. mreže u 2009.

Slika 17 -Instalisana snaga izgrađenih i saniranih trafostanica u 2009. godini

3.2 Metodologija za utvrđivanje tarifnih stavova za korisnike distributivnih sistema u Republici Srpskoj

Tarifni stavovi za korisnike distributivnih sistema u Republici Srpskoj utvrđuju se u skladu sa Pravilnikom o tarifnoj metodologiji i tarifnom postupku (Metodologija) utvrđenim od strane Regulatorne komisije. U ove tarifne stavove, pored cijene distribucije koju utvrđuje Regulatorna komisija, a koja pokriva troškove distributivne mreže i distributivnih gubitaka, uključuje se i cijena korišćenja prenosne mreže koju utvrđuje Državna Regulatorna komisija na osnovu svoje metodologije, a koja obuhvata troškove rada Prenosne kompanije BiH, troškove rada Nezavisnog operatora sistema BiH i troškove pomoćnih usluga.

Metodologijom Regulatorne komisije je propisano da se kao opravdani troškovi distributivnim kompanijama u Republici Srpskoj priznaju sljedeći troškovi distributivne mreže:

- troškovi pogona, održavanja i vođenja distributivne mreže, uključujući troškove održavanja priključaka i mjernih uređaja, te očitanja mjernih uređaja,
- troškovi razvoja distributivne mreže,
- troškovi za nadoknadu opravdanih troškova gubitaka električne energije u distributivnoj mreži.

Tarifna metodologija zasniva se na obračunu godišnjeg potrebnog prihoda elektroenergetskih preduzeća, a za učinke definisane elektroenergetskim bilansom za godinu za koju se utvrđuju tarife.

U skladu sa Metodologijom, regulisana preduzeća - korisnici dozvole za distribuciju električne energije, podnose zahtjev Regulatornoj komisiji za odobrenje cijena, odnosno tarifnih stavova na bazi potrebnog prihoda koji se sastoji iz opravdanih troškova uvećanih za povrat na kapital. Opravdanost zahtjeva Regulatorna komisija utvrđuje u tarifnom postupku, te na osnovu toga utvrđuje konačne cijene, odnosno tarifne stavove. Odluku Regulatorna komisija donosi samostalno, odnosno nezavisno od bilo koje druge vladine agencije, poštujući odluke Državne regulatorne komisije u vezi sa cijenama korišćenja prenosne mreže. Dužina trajanja regulatornog perioda nije posebno propisana, a tarifni postupak se pokreće ili na inicijativu regulisanih preduzeća ili na inicijativu Regulatorne komisije.

Za izračunavanje tarifnih stavova koriste se tehnički i finansijski podaci i dokumentacija koju distributivne kompanije dostavljaju Regulatornoj komisiji u skladu sa Pravilnikom o izvještavanju u propisanim vremenskim intervalima, a i u samom tarifnom postupku. Na osnovu ovih podataka Regulatorna komisija sagledava obim, vrstu i kvalitet usluga koje distributivne kompanije pružaju svojim korisnicima, kao i troškove njihovog poslovanja, odnosno njihovu opravdanost. Opravdanost troška procjenjuje se prema prirodi troška analizom svrshodnosti, analizom količine i cijene i uporednom analizom (benchmarking). U tarifnim postupcima koje je Regulatorna komisija do sada provodila korišćene su uporedne analize između pet distributivnih kompanija radi sagledavanja troškova rada i održavanja mreže.

Tarifna metodologija propisuje jedinstvene tarifne stavove za sve korisnike distributivnih sistema u Republici Srpskoj.

3.3 Izjednačavanje distributivne mrežne tarife

Gustina naseljenosti i popunjenoosti područja stambenim i privrednim objektima se značajno razlikuju po distributivnim područjima u Republici Srpskoj, što prouzrokuje i različite prosječne troškove obavljanja djelatnosti distribucije, po jedinici isporučene električne energije i snage. "Gustina potrošnje" je prikazana u sljedećoj tabeli.

Distributivno područje	Površina područja (km ²)	Broj krajnjih kupaca	Broj krajnjih kupaca po km ²
Elektrokraina	8.629	236.077	27
Elektro Dobojski	2.836	91.349	32
Elektro-Bijeljina	3.600	102.107	28
Elektrodistribucija Pale	5.883	55.187	9
Elektro-Hercegovina	3.909	28.299	7
Ukupno	24.857	516.776	21

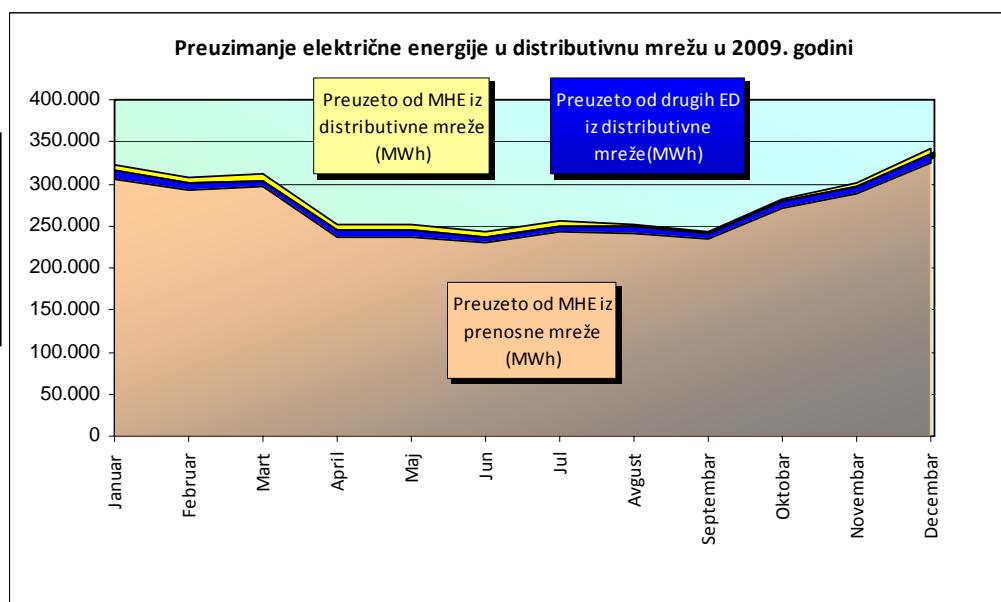
Tabela 18- Razuđenost kupaca priključenih na distributivnu mrežu

Regulatorna komisija je u skladu sa načelom ravnopravnosti kupaca i zaštite kupaca u udaljenim i slabo naseljenim područjima utvrdila iste tarifne stavove za sve kupce na cijeloj teritoriji Republike Srpske. Imajući u vidu različite "gustoće potrošnje" Regulatorna komisija je utvrdila i koeficijente za poravnanje prihoda između distributivnih preduzeća, kojim se distributivna preduzeća dovode u ravnopravan položaj u pogledu ostvarivanja prihoda i opravdanih troškova obavljanja djelatnosti.

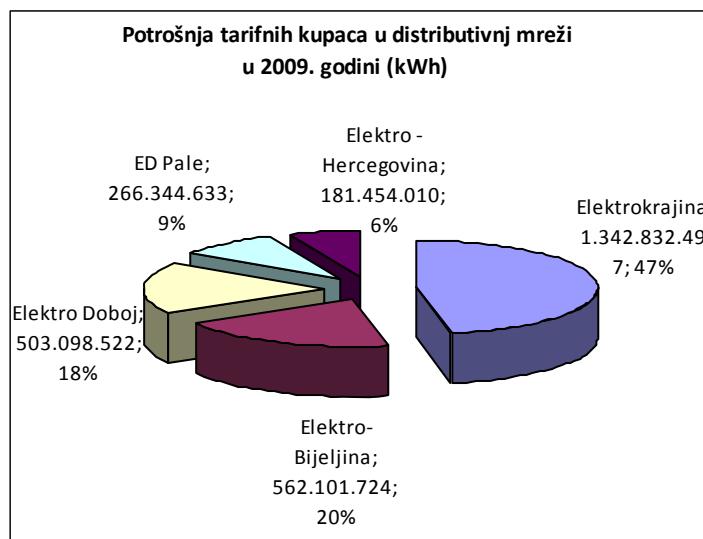
3.4 Preuzimanje i potrošnja električne energije u distributivnoj mreži

Električna energija u distributivnoj mreži u 2009. godini u Republici Srpskoj preuzimala se iz prenosne mreže Elektroprenosa BiH, iz hidroelektrana priključenih na distributivnu mrežu i iz drugih distributivnih sistema iz Bosne i Hercegovine i susjednih država. Struktura preuzete električne energije data je na slici koja slijedi.

Slika 18 -
Preuzeta
električna
energija u
distributivnoj
mreži

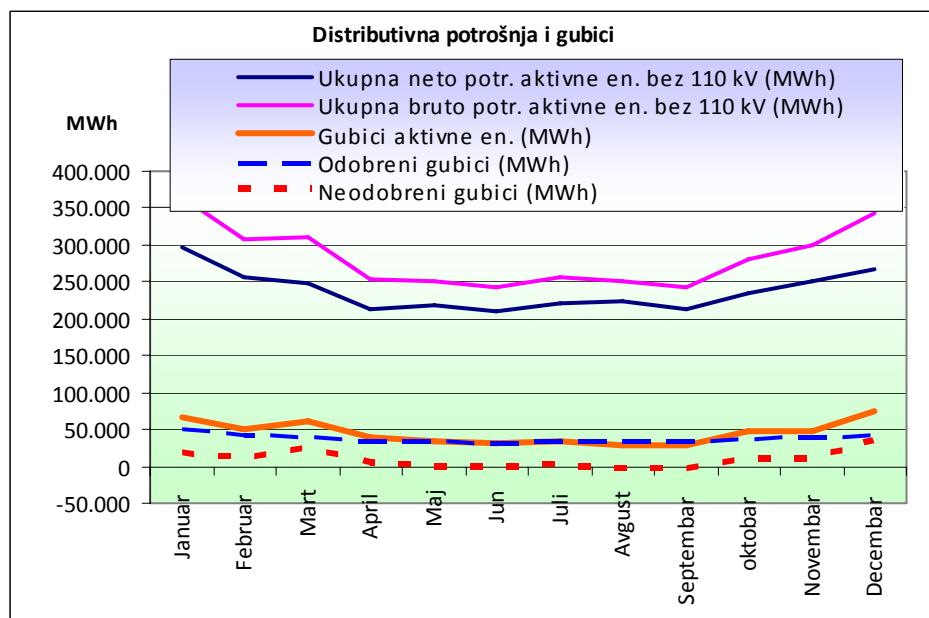
Od ukupno preuzete električne energije u distributivnu mrežu u iznosu 3.403 GWh, krajnjim kupcima je u 2009. godini isporučeno 2.856 GWh, a 548 GWh električne energije je izgubljeno u distributivnoj mreži. Na sljedećoj slici data je struktura neto potrošnje po distributivnim preduzećima.

Slika 19 - Neto distributivna potrošnja u 2009. godini

3.5 Gubici električne energije u distributivnoj mreži

Veliki problem distributivnih kompanija u Republici Srpskoj i dalje je nivo gubitaka električne energije u distributivnoj mreži. Politika Regulatorne komisije je da motiviše korisnike dozvola da smanje ove gubitke određujući odobreni iznos troškova na ime gubitaka električne energije u tarifnom postupku, uz obavezu korisnika dozvole za distribuciju električne energije da donesu planove mjera i aktivnosti na smanjenju distributivnih gubitaka i da podnesu izvještaje o njihovom sprovođenju.

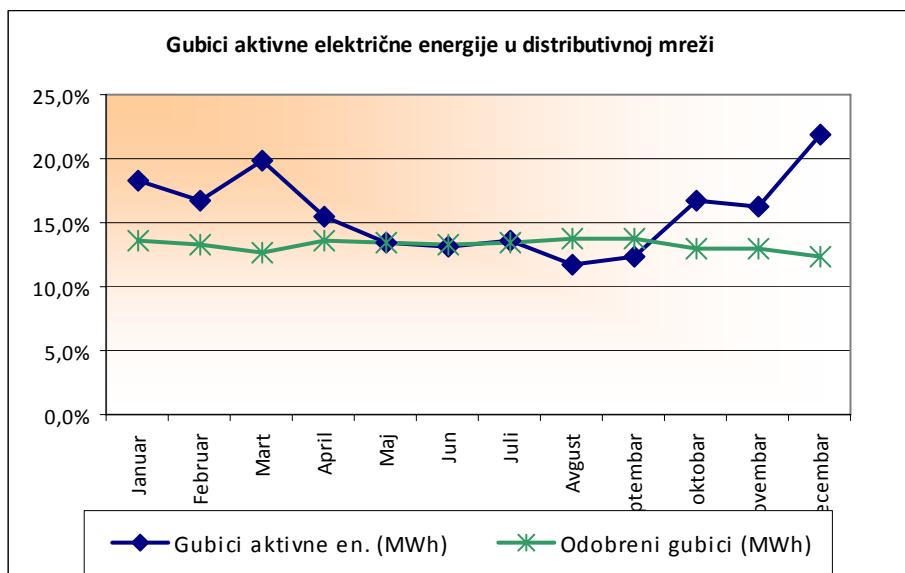

Slika 20- Ostvarena potrošnja i gubici električne energije u distributivnoj mreži u Republici Srpskoj u 2009. godini

Regulatorna komisija u tarifnom postupku odobrava procentualni iznos gubitaka za svaki naponski nivo i samo taj odobreni iznos (cca 14% prosječno) se uračunava u tarifne stavove za korišćenje distributivne mreže, dok manje ili veće ostvarenje gubitaka ide u korist ili na štetu distributera.

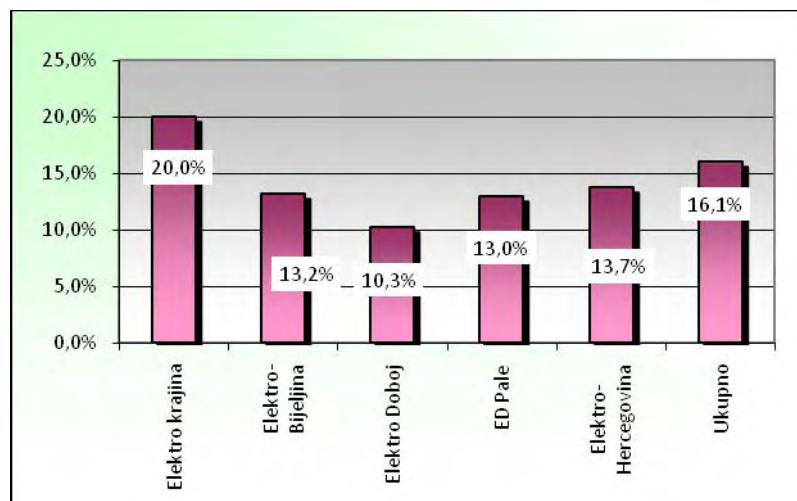
Prema podacima koje su dostavile distributivne kompanije, ostvareni gubici električne energije u 2009. godini iznosili su 16,09%, odnosno 547.600 MWh, tj. 97.248 MWh više nego što je odobreno.

Ostvareni gubici električne energije u distributivnoj mreži po mjesecima prikazani su na slici koja slijedi.

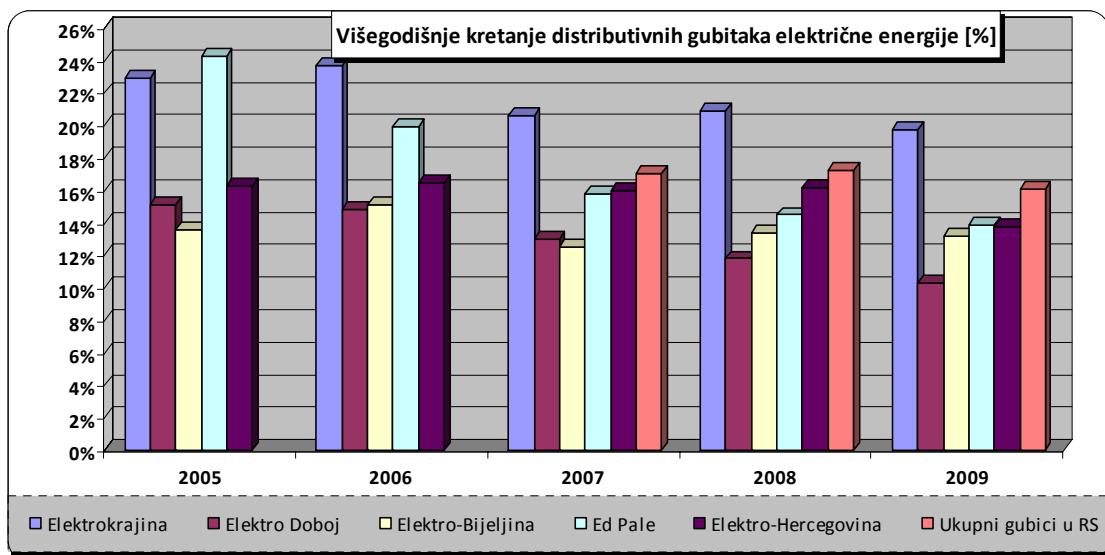
Slika 21- Ostvareni gubici aktivne električne energije u distributivnoj mreži po mjesecima 2009. godine

Nivo gubitaka električne energije u distributivnoj mreži po distributivnim područjima, izražen kao procentualni odnos ostvarenih gubitaka električne energije i ukupno preuzete električne energije u distributivnu mrežu, kreće se od 10,3% u Elektro Doboju do 20,0% u Elektrokrnjini, što je prikazano na sljedećoj slici.

Slika 22- Ostvareni gubici električne energije u 2009. godini

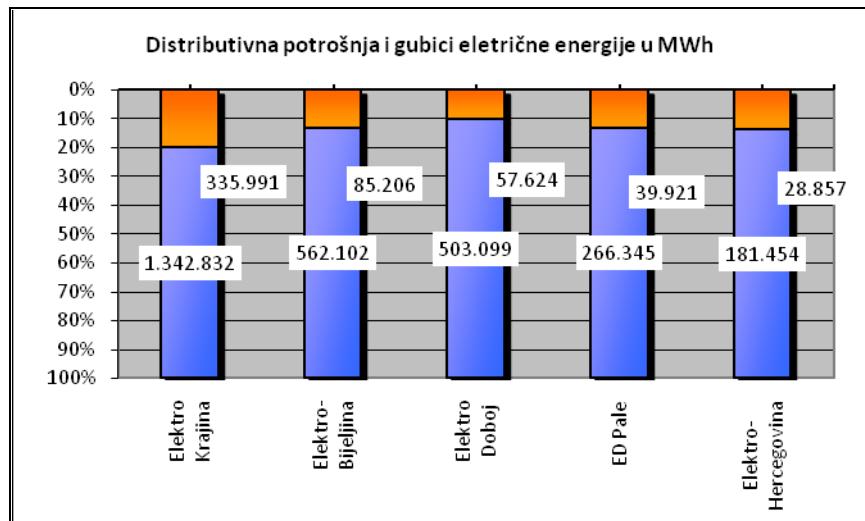
Na sljedećoj slici prikazan je uporedni pregled ostvarenih distributivnih gubitaka u elektrodistributivnim preduzećima u periodu od 2005. do 2009. godine.

Slika 23 - Uporedni pregled ostvarenih distributivnih gubitaka 2005-2009.

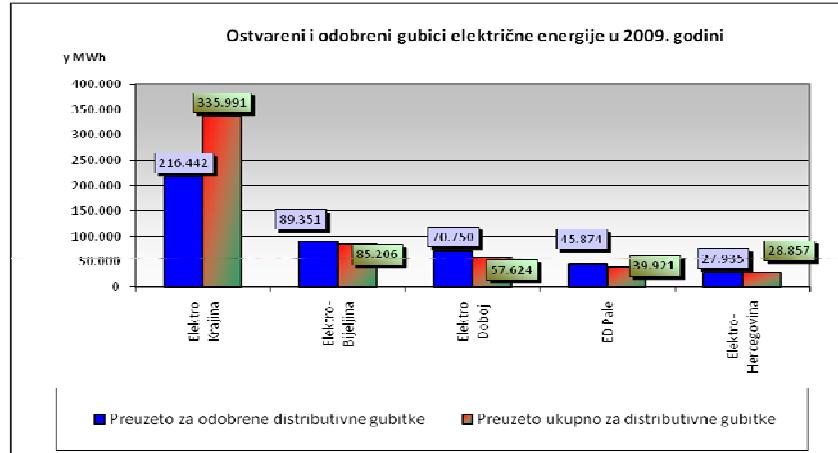
Ukupni distributivni gubici u Republici Srpskoj od 16,1% u 2009. godini, su manji za 1% ili u energetskoj vrijednosti 19 GWh u odnosu na 2008. godinu.

Energetske vrijednosti distributivnih gubitaka i ukupno preuzete električne energije su prikazane kako slijedi na slici.

Slika 24 - Odnos gubitaka i ukupno preuzete električne energije u 2009. godini

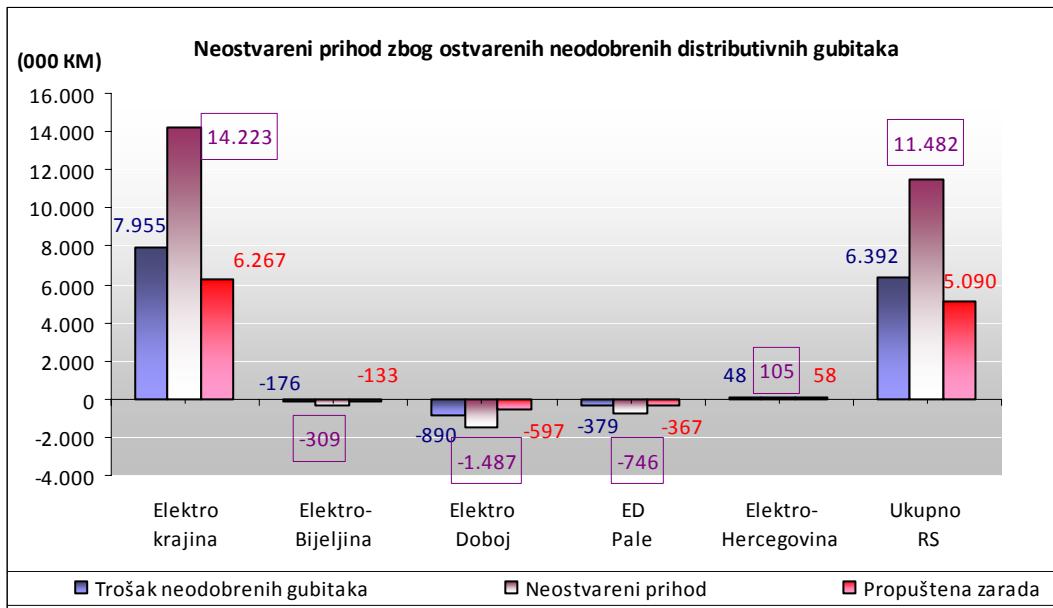
Odobrene i ostvarene količine električne energije za distributivne gubitke po preduzećima prikazane su na sljedećoj slici.

Slika 25 - Pregled ostvarenih i odobrenih gubitaka električne energije po distributivnim područjima

Na slici broj 26 prikazani su:

- trošak nabavke električne energije za neodobrene gubitke koji uključuje i trošak prenosa te energije
- neostvareni - izgubljeni prihod, odnosno prihod koji se mogao dobiti da se električna energija neodobrenih distributivnih gubitaka fakturisala i naplatila po prosječnoj ostvarenoj cijeni za krajnje kupce i
- propuštena zarada odnosno prihod koji nisu ostvarila elektroistributivna preduzeća koja su ostvarile veće gubitke od odobrenih, kao i ostvareni prihod, odnosno zarada za ona elektroistributivna preduzeća koja su ostvarila manje distributivne gubitke od odobrenih.

Slika 26 - Pregled ostvarenih troškova zbog neodobrenih distributivnih gubitaka i neostvarenog prihoda zbog ostvarenih neodobrenih distributivnih gubitaka u 2009.

3.6 Kvalitet usluge

Regulisanje kvaliteta usluge i unapređenje pouzdanosti sistema za distribuciju električne energije proizilazi iz zakonske nadležnosti Regulatorne komisije.

Regulatorna komisija je donošenjem Opštih uslova za isporuku i snabdijevanje električnom energijom - Opšti uslovi, a kasnije i Pravilnika o izvještavanju propisala obavezu i formu izvještavanja o kvalitetu snabdijevanja električnom energijom, čime je započela regulacija kvaliteta snabdijevanja električnom energijom u Republici Srbiji.

Opštim uslovima kvalitet snabdijevanja se definiše kao:

- kontinuitet isporuke električne energije (sposobnost, adekvatnost elektroenergetske mreže da osigura kontinuitet napajanja električnom energijom u određenom vremenskom periodu, iskazan pokazateljima kontinuiteta u isporuci),
- kvalitet komercijalne usluge (nivo pružanja usluga distributer/snabdjevača propisanih Opštim uslovima) i
- kvalitet napona napajanja (standard za kvalitet napona napajanja predstavljaju nominalni naponski nivoi u tački napajanja i odstupanja od nominalnih vrijednosti, nominalne vrijednosti frekvencije i dozvoljeno odstupanje, te druge karakteristike napona (talasni oblik, simetričnost faznih vrijednosti i slično), sa propisanim dozvoljenim odstupanjima).

Uslovima izdatih dozvola za obavljanje djelatnosti distribucije električne energije korisnici dozvola su obavezni da osiguraju pouzdano i kvalitetno napajanje krajnjih kupaca električnom energijom, preuzimaju sve potrebne mjeru kojim bi se poboljšali pokazatelji pouzdanosti i kvaliteta, vode

evidenciju i formiraju bazu podataka o pokazateljima kontinuiteta isporučene električne energije i kvaliteta pruženih usluga i izrađuju redovne godišnje izvještaje o ovim pokazateljima koji treba da su dostupni javnosti putem vlastite internet stranice.

Navedene propisane obaveze imaju "opšti" karakter, a efikasno regulisanje kvaliteta usluge je veoma kompleksan zadatak koji podrazumijeva prethodno uspostavljanje standarda kvaliteta na bazi podataka o pokazateljima koji definišu kvalitet isporuke električne energije. Od posebnog je značaja kontinuirano prikupljati pouzdane podatke o kontinuitetu isporuke i o indikatorima komercijalne usluge u reprezentativnom vremenu koje prethodi utvrđivanju standarda kvaliteta i nakon toga uvođenju stimulacija, odnosno penala kod određivanja tarifa i uvođenju plaćanja naknade neposredno kupcima na osnovu utvrđenih standarda. Taj reprezentativni period bi trebalo da traje od tri do pet godina.

Podaci koji se ovdje prezentuju su cijelokupni prikupljeni podaci na nivou 2009. godine koji su evidentirani od korisnika dozvola za distribuciju električne energije i snabdijevanje tarifnih kupaca električnom energijom. Takođe dat je uporedni pregled ovih pokazatelja po distribucijama i za vremenski period od prethodne tri godine. Proces prikupljanja podataka o kvalitetu snabdijevanja je interaktivni proces, podaci se provjeravaju, ali je veoma značajno da su uspostavljena pravila (i obaveza) njihovog evidentiranja, javnog objavljivanja i dostavljanja Regulatornoj komisiji. Nadgledanjem korisnika dozvole za distribuciju električne energije u 2009. godine konstatovano je da:

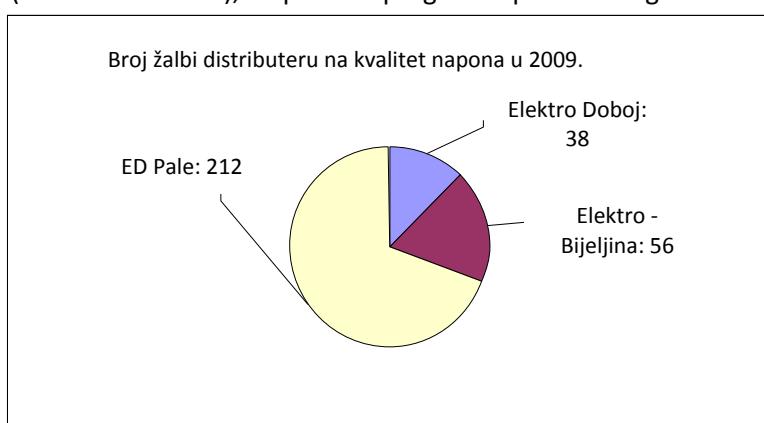
- većina korisnika dozvola za distribuciju električne energije su dostavljali izvještaje u propisanoj formi u 2009. godini.
- korisnici dozvola nisu objavili godišnje izvještaje o pokazateljima kontinuiteta isporuke i kvaliteta komercijalne usluge na svojoj internet stranici,

Rješenjima Regulatorne komisije o mjerama i preporukama se nastoje otkloniti navedeni nedostaci u određenom vremenskom periodu.

Evidencija pokazatelja kvaliteta snabdijevanja električnom energijom se vrši preko:

- Indikatora kontinuiteta napajanja isporuke,
- Indikatora komercijalnog kvaliteta.

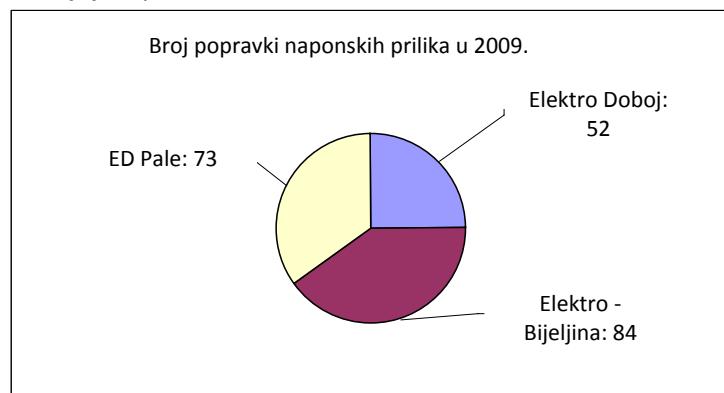
I kvalitet napona napajanja je svakako jedan od bitnijih parametara kvaliteta snabdijevanja i njegova provjera se vrši odgovarajućim mjeranjima na primopredajnom mjestu i u pojedinim tačkama distributivne mreže. Pregled broja žalbi na kvalitet napona napajanja u 2009. godini u Republici Srpskoj i broja popravki naponskih prilika, na osnovu dostavljenih podataka, dat je grafički po distribucijama (slika 27 i slika 28), a uporedni pregled za prethodne godine dat je u tabeli br 21.

Slika 27- Pregled broja žalbi u vezi kvaliteta napona u 2009. godini.

Od strane krajnjih kupaca električne energije dostavljeno je Regulatornoj komisiji 14 žalbi na smanjeni kvalitet snabdijevanja električnom energijom. Većina žalbi je bila opravdana i sada se u procesu izvještavanja i obavljanjem nadzornih provjera kontroliše postupanje korisnika dozvole

kada je u pitanju popravka kvaliteta snabdijevanja tj. sanacija i rekonstrukcija distributivne mreže sa koje se napajaju ti krajnji kupci.

Slika 28 - Pregled broja popravki napskih prilika u 2009. godini

Kontinuitet isporuke električne energije je iskazan preko dva pokazatelja:

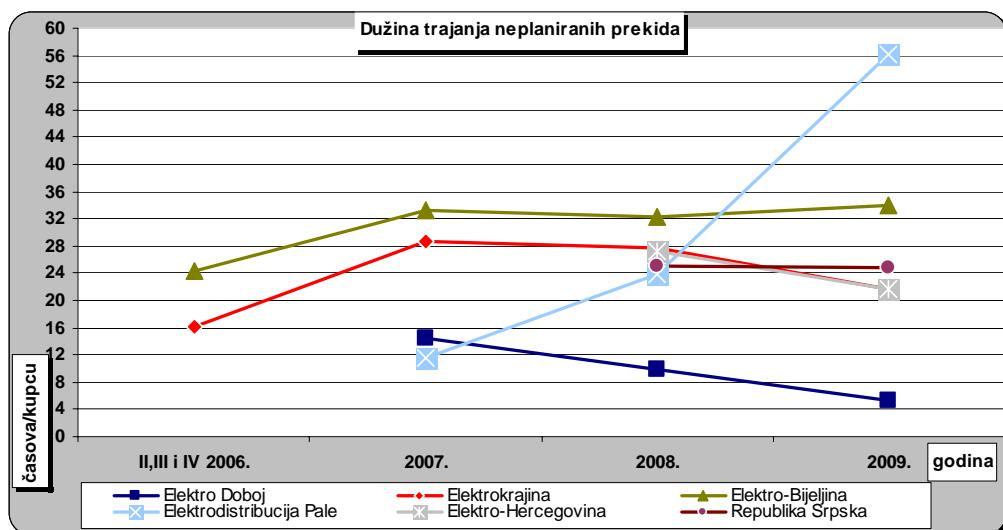
SAIDI - Prosječna dužina trajanja prekida isporuke po krajnjem kupcu najčešće se uzima na nivou godine (Sistem average interruption duration index, izražava se u minutama ili satima po krajnjem kupcu).

SAIFI - Prosječan broj prekida isporuke po krajnjem kupcu najčešće se uzima na nivou godine (Sistem average interruption frequency index).

U ovom izvještaju su obrađeni **dugotrajni prekidi** i **kratkotrajni prekidi** koji predstavljaju prekide čije je trajanje kraće od tri minuta, ovi prekidi se prate i po napskom nivou i po uzroku prekida.

Dugotrajni prekidi u isporuci se dijele na planirane (najavljene) i neplanirane (nenajavljene) prekide.

Dužina trajanja neplaniranih prekida u Republici Srpskoj u 2009. godini, kao i u periodu od kada se prate ovi pokazatelji dati su na slici 29:

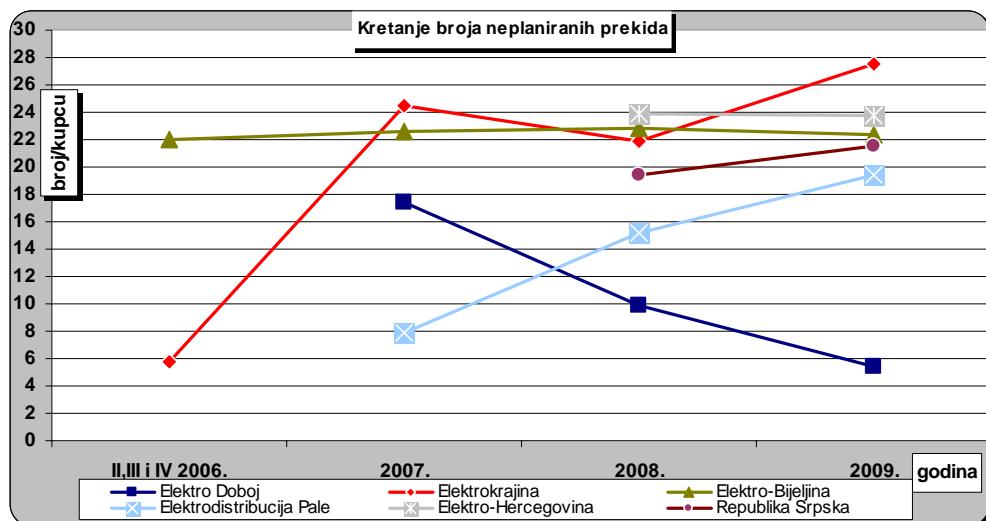

Slika 29 - Pokazatelj neplanirani SAIDI 2007-2009. po distribucijama u Republici Srpskoj

U vrijednost ovog pokazatelja uključeni su i prekidi čiji je uzrok "Viša sila" (pojam definisan u Opštim uslovima). Za Elektrodistribuciju Pale u četvrtom kvartalu zbog izuzetno loših vremenskih uslova (snijeg, vjetar) došlo je do enormnog povećanja dužine i broja prekida na srednjenačonskoj mreži što je rezultiralo krajnjom vrijednosti pokazatelja od 3364 minute, odnosno 56 sati, bez napajanja električnom energijom krajnjih kupaca na ovom distributivnom području. Upoređujući vrijednost neplaniranog SAIDI u Republici Srpskoj u 2009. godini koji iznosi skoro 25 sati odnosno 1493 minute po krajnjem kupcu sa vrijednošću neplaniranog SAIDI u zemljama obuhvaćenim

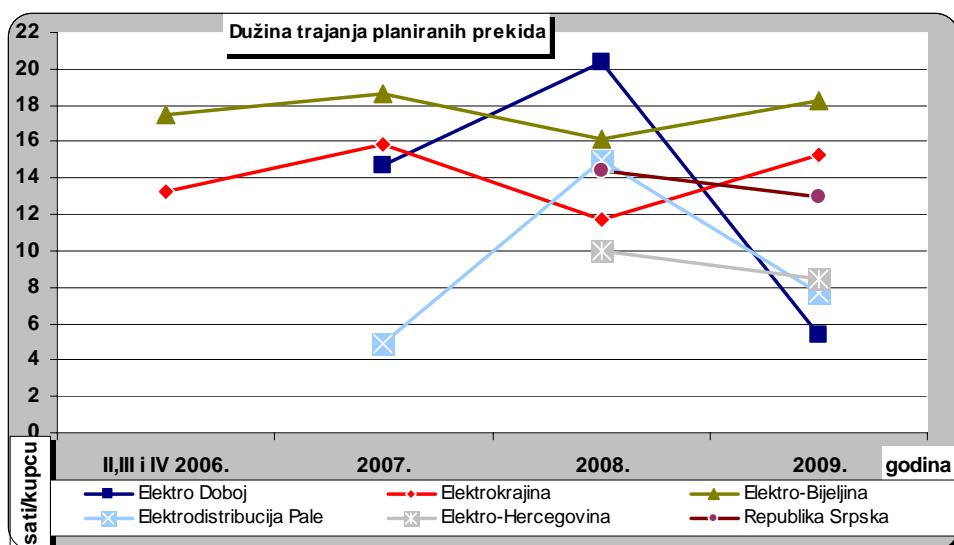
četvrtim uporednim izvještajem³ koji se kreće od 50 do 250 minuta po krajnjem kupcu godišnje, ovaj parametar u Republici Srpskoj ima šest puta veću vrijednost od najlošijeg prethodno pomenutog pokazatelja.

Vrijednost za neplanirani SAIFI u Republici Srpskoj u 2009. godini iznosio je 21,48 prekida po krajnjem kupcu godišnje, što je pet puta veći broj od najlošijeg pokazatelja u zemljama obuhvaćenim četvrtim uporednim izvještajem, a koji se kreću od 0,5 do 4 prekida po krajnjem kupcu godišnje.

Slika 30 - Neplanirani SAIFI u Republici Srpskoj 2006 - 2009.godina

Vrijednost za planirani SAIDI u Republici Srpskoj u 2009. godini (slika 31) iznosio je skoro 13 sati odnosno 776 minuta trajanja planiranih prekida po krajnjem kupcu godišnje, što je tri puta veća vrijednost od najlošijeg pokazatelja u zemljama obuhvaćenim četvrtim uporednim izvještajem, gdje se vrijednosti za planirani SAIDI kreću od 10 do 200 minuta po krajnjem kupcu godišnje.

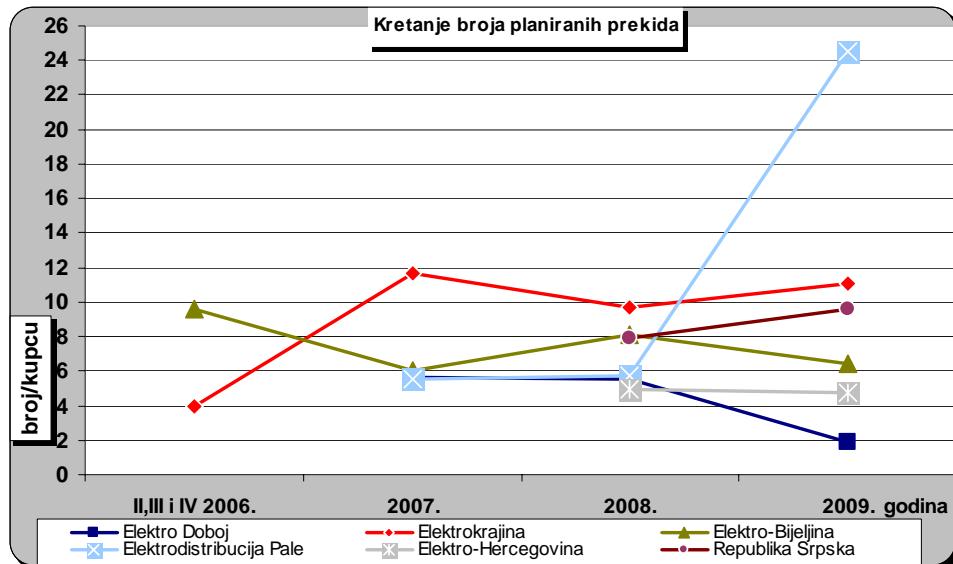

Slika 31- Pokazatelj planirani SAIDI u Republici Srpskoj 2006 - 2009.

Vrijednost pokazatelja za planirani SAIFI u Republici Srpskoj u 2009. godini iznosio je 9,57 prekida po krajnjem kupcu godišnje, što je devet puta veći broj od najlošijeg pokazatelja u zemljama

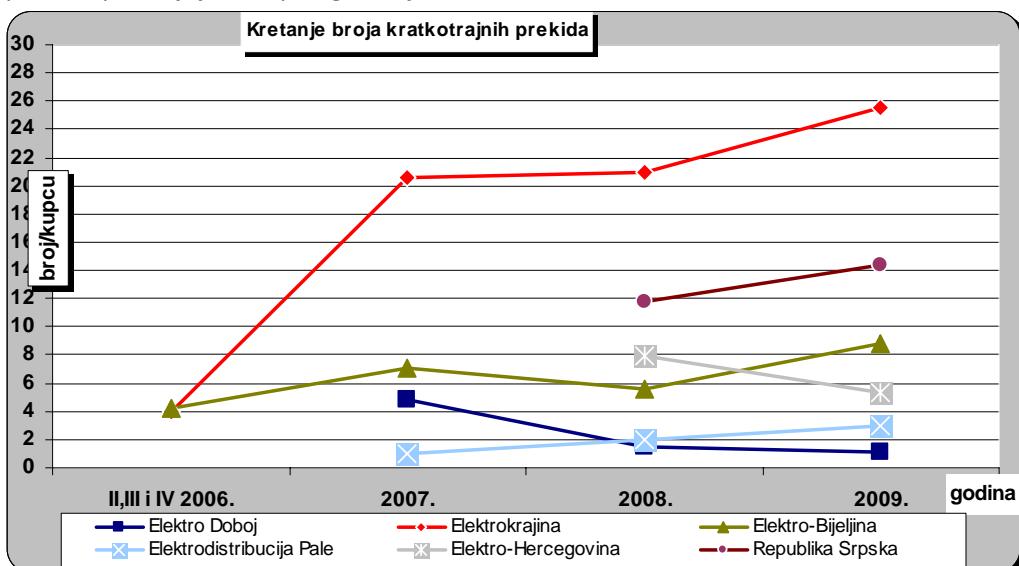
³ Извор: Fourth Benchmarking Report on Quality of Electricity Supply, Удружење европских енергетских Регулатора, децембар 2008. године.

obuhvaćenim četvrtim uporednim izvještajem, a koji se kreću do jednog planiranog prekida po krajnjem kupcu godišnje.

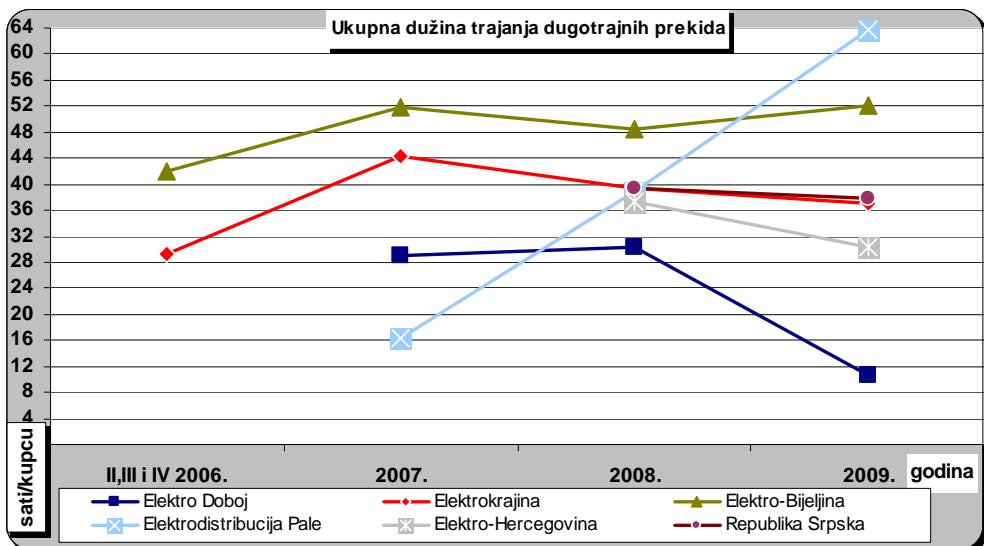
Slika 32 - Planirani SAIFI u Republici Srpskoj 2006 - 2009.godina

Broj kratkotrajnih prekida - MAIFI pokazatelj u Republici Srpskoj u 2009. godini iznosio je 14,34 prekida po krajnjem kupcu godišnje, što je devet puta veći broj od najlošijeg pokazatelja u zemljama obuhvaćenim četvrtim uporednim izvještajem, a koji se kreću do sedam kratkotrajnih prekida po krajnjem kupcu godišnje. Broj kratkotrajnih prekida u distribucijama se kreće od 1,15 do čak 26 prekida po krajnjem kupcu godišnje.

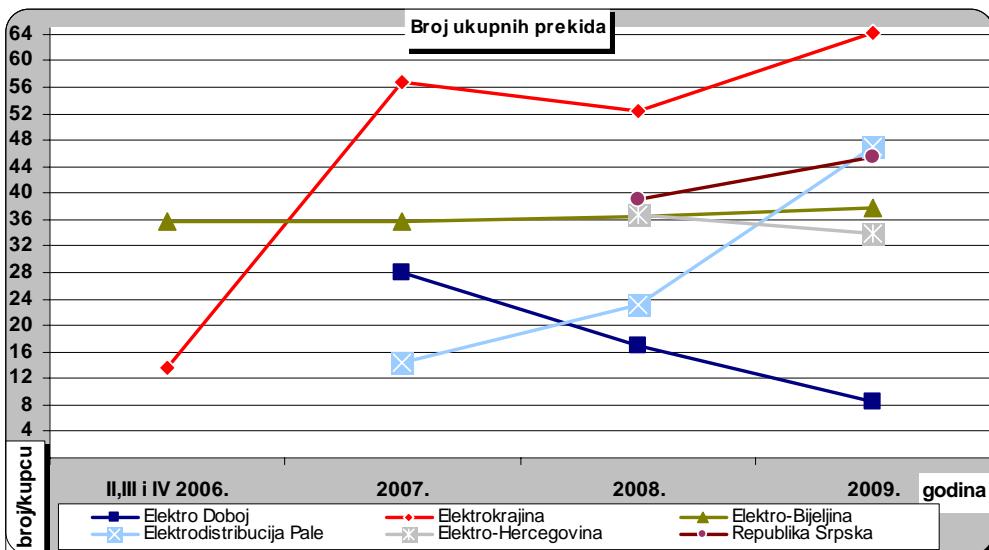

Slika 33 - Broj kratkotrajnih prekida u Republici Srpskoj 2007- 2009.

Zanimljivo je pogledati i koliko je jedan prosječni krajnji kupac ukupno imao prekida tj. broj i njihovu dužinu trajanja u 2009. godini, sa poređenjem i prethodnih godina u Republici Srpskoj, kao i po distributivnim područjima.

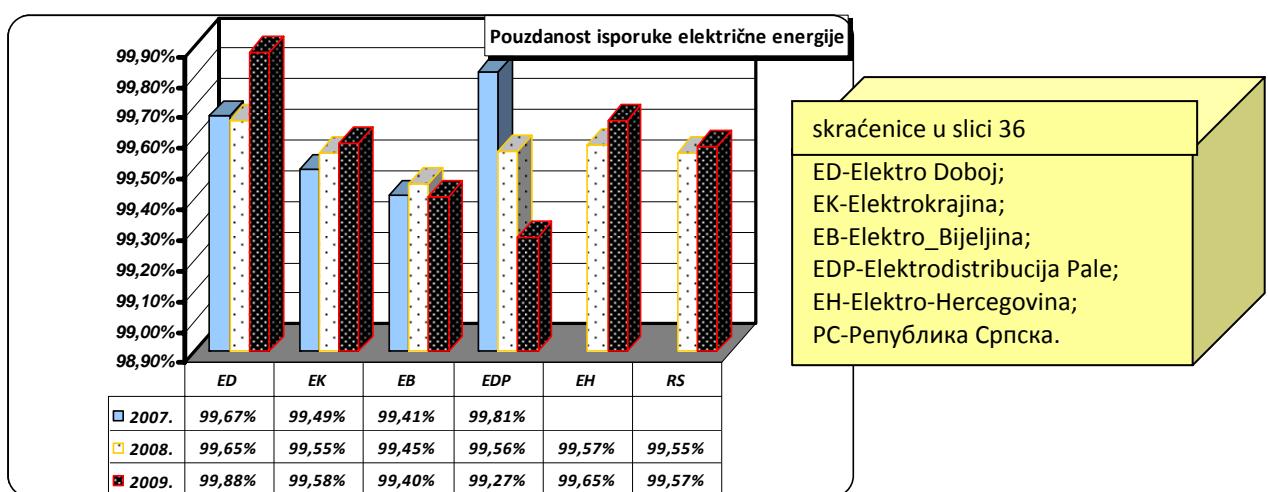

Slika 34 - Dužina ukupnih prekida u isporuci električne energije u Republici Srpskoj

Slika 35 – Broj ukupnih prekida u isporuci električne energije u Republici Srpskoj

Na sličan način mogu se prekidi sagledati iz ugla pouzdanosti isporuke električne energije.

Slika 36– Pouzdanost isporuke električne energije u Republici Srpskoj 2007-2009. godina

Može se vidjeti da su dvije distribucije "Elektro-Bijeljina" i "Elektrodistribucija Pale" imale pad poudanosti isporuke električne energije u 2009. godini, što je izazvano događajima "više sile".

Sagledavanjem svih podataka i grafičkih i tabelarnih i analiziranjem prekida po uzorku i naponskom nivou dolazi se do zaključka da prekidi isporuke na srednjenačinskoj mreži pogađaju najveći broj krajnjih kupaca, što je i za očekivati, a da dužina trajanja i broj prekida isporuke imaju nekoliko puta veće vrijednosti u seoskim, nego u gradskim područjima. Potrebno je napomenuti da Pravilnikom o izvještavanju i Opštim uslovima nije određen kriterijum za klasifikaciju distributivnih područja na gradsko, prigradsko i seosko područje, ali su distributivna preduzeća izvršila ovu podjelu.

Distributivna mreža u seoskim područjima je radikalnog karaktera, sa udaljenim područjima, brdsko-planinskom konfiguracijom terena u srednjem i južnom dijelu Republike Srpske i dugim vodovima. Najčešće se sastoji od starijih mrežnih objekata nezadovoljavajućih tehničkih karakteristika. Kvarovi u takvoj mreži su uzrok prekida napajanja električnom energijom velikog broja krajnjih kupaca u seoskom području, sa značajnim trajanjem.

Takođe treba imati u vidu da promjena pokazatelja kontinuiteta snabdijevanja električnom energijom tokom prethodnih godina zavisi od obima i pouzdanosti prikupljenih podataka, te se i ne može smatrati u potpunosti reprezentativnom. S obzirom da je potpunost i pouzdanost podataka svake godine sve veća to će se u narednim godinama moći pouzdano i ocijeniti trendovi kvaliteta snabdijevanja u pogledu kontinuiteta isporuke električne energije.

Idući korak, kao što je već u uvodnom dijelu rečeno, u regulaciji kontinuiteta isporuke jeste određivanje ciljnih godišnjih vrijednosti ovih pokazatelja, njihova stalna provjera, u pogledu dokumentovanja uzroka pojedinih prekida kao i refleksija na poslovanje samih distributera.

3.6.1 Komercijalni kvalitet usluge distribucije i snabdijevanja

Dio kvaliteta snabdijevanja je i kvalitet komercijalne usluge, a odnosi se na vrednovanje usluga koje distributer/snabdjevač pruža krajnjim kupcima električne energije, (npr. rok priključenja objekta na distributivnu mrežu, informacije o priključenju i iznosu naknade za priključenje), obnovu napajanja u slučaju kvara koji pogađa samo jednog krajnjeg kupca (npr. zamjena osigurača na priključku krajnjeg kupca), rješavanje pritužbi na kvalitet napona i mjerjenje električne energije, kontakt sa krajnjim kupcima (neposredno, pismeno ili preko telefona-vrijeme čekanja), očitanja brojila i ispostava računa (učestalost-godišnje).

U proteklom periodu došlo je do formiranja i rada uslužnih centara u distribucijama Republike Srpske, čija je funkcija upravo kontakt sa krajnjim kupcima i efikasno rješavanje prigovora i žalbi. U predstojećem periodu slijedi poboljšanje rada ovog centra i u kontaktu sa krajnjim kupcima i u odnosu na druge funkcije.

U sljedećim tabelama dat je pregled pokazatelja komercijalnog kvaliteta (kvaliteta pruženih usluga) u Republici Srpskoj sa osvrtom na propisane rokove izvršavanja za pojedine pokazatelje i druge pojedinosti. Pri razmatranju ovih pokazatelja treba imati u vidu da su podaci u 2007. godini za Elektrodistribuciju Pale iz III i IV kvartala, podaci za Elektrohercegovinu su iz Radne jedinice Trebinje (koja predstavlja polovinu konzuma Elektro-Hercegovine) i to za 2007. godinu - II,III,IV kvartal, 2008. godinu - I kvartal i 2009. godine IV kvartal.

Tabela 19 - Pregled pokazatelja komercijalnog kvaliteta (kvalitet pruženih usluga) podjejeljenih u četiri podgrupe u Republici Srpskoj

POKAZATELJI KOMERCIJALNOG KVALITETA - Priklučenje objekata novog krajnjeg kupca		ED			EK			EB			EDP			EH			Norma/propis	druge zemlje Evrope		
		2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.	rok (dan)	naknada u eurima	ostvareno vrijeme	
Elektroenergetske saglasnosti za objekte krajnjih kupaca na niskom naponu	Broj izdatih EE saglasnosti	1099	835	314	-	-	-	1422	960	1162	984	1461	1086	63	29	11	30 dana u skladu sa zakonom o električnoj energiji i Opštimuslovima			
	Srednje vrijeme izdavanja	10,1 dana	4,5 dana	4,78 dana	-	-	-	7,3 dana	11,9 dana	10,45 dana	17,3 dana	7,72 dana	7,46 dana	1 dan	1 dan	1 dan				
Procjena troškova materijala i usluga (NN)	Ukupan broj	2522	118	2009	-	-	-	542	1675	1226				211	66				0-30 dana	
	Srednje vrijeme za procjenu	2,13 dana	1 dana	6,32 dana	-	-	-	6,8 dana	6,3 dana	5,2 dan				0,33 dana	0,33 dana		6-20. dana	8-60. €	0-30 dana	
Procjena troškova za složene poslove (SN)	Ukupan broj	35	6	4	-	-	-	103	0	0							21-90. dana	30-130.		
	Srednje vrijeme za procjenu	1,71 dana	2,16 dana	4 dana	-	-	-	25,4 dana	0	0										
Broj priključenih objekata novih krajnjih kupaca na SN		8	6	16	-	-	-	100	5	14	9									
Srednje vrijeme od zaključenja ugovora o priključenju do priključenja		6,5 dana	7,6 dana	5,5 dana	-	-	-	14 dana	18 dana	10,14 dana	2 dana						Prema ugovoru o priključenju			
Broj priključenih objekata novih krajnjih kupaca na NN		1900	1534	1210	-	-	-	1573	1904	1924	1629	2758	2075	174	211	66				
Srednje vrijeme od zaključenja ugovora o priključenju do priključenja		4,47 dana	2,7 dana	2,94 dana	-	-	-	7,9 dana	9,9 dana	10,46 dana	3,47 dana	5,01 dana	6 dana	1,3 dana	1 dana	1 dana	30 dana OU			
Vrijeme od zaključenja ugovora o snabdijevanju do priključenja	Broj zaključenih ugovora o snabdijevanju	2127	1512	8303	-	-	-	558	389	43707	1510	2481	2130			191	Rok prema Opštim uslovima			
	Srednje vrijeme od zaključenja ugovora do priključenja	4,6 dana	3,6 dana	4,6 dana	-	-	-	6,6 dana	7,74 dana	10 dana	4,16 dana	5,47 dana	6 dana			3 dana				

Tabela 20

POKAZATELJI KOMERCIJALNOG KVALITETA- Prigovori, rad uslužnog centra		Elektro Doboj			Elektrokrajina			Elektro-Bijeljina			Elektrdistribucija Pale			Elektro-Hercegovina			Norma/ propis u Republici Srpskoj	druge zemlje Evrope					
		2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.		rok (dan)	naknada u eurima	ostvareno vrijeme			
Broj prigovora	Ukupno	1978	1794	1304	-	-	-	1776	7883	5729	253	256	203	6		5							
	Na 100 krajnjih kupaca	2	1,74	1,43	-	-	-	1,78	7,7	5,32	0,47	0,47	0,349	0,045		0,04							
Prosječno vrijeme odgovora na pisani prigovor		1,35 dana	1,67 dana	1,8 dana	-	-	-	12,9 dana	11,3 dana	8,02 dana	10 dana	9,23 dana	8 dana	3 dana	3 dana	10-15 dana	15 dana	15-30 €	3-15 dana				
Broj posjeta uslužnom centru	Ukupno	4212	4713	29535	-	-	-	27930	34007	79472	8878	22778	25934	243	121	225							
	Na 100 krajnjih kupaca	4,34	5,1	32,37	-	-	-	28,03	33,3	73,97	16,81	41,97	46,23	2,025	0,99	1,87							
Prosječno vrijeme čekanja odgovora na poziv		1,16 min.	0,5 min.	1,12 min.	-	-	-	0,9 min.	1,5 min.	0 min.							20-60 sekundi (80%)						
Broj poziva	Ukupno	5009	6363	26405	-	-	-	14415	17752	20883	7944	17127	24807	1533	518	763							
	Na 100 krajnjih kupaca	4,99	6,89	28,94	-	-	-	14,47	17,4	19,453	15,056	31,56	44,23	12,78	4,31	6,35							

Tabela 21

POKAZATELJI KOMERCIJALNOG KVALITETA- Tehnički aspekt usluge		Elektro Doboј			Elektrokrajina			Elektro-Bijeljina			Elektrodistribucija Pale			Elektro-Hercegovina			Norma/ propis u Republici Srpskoj	Druge zemlje Evrope		
		2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.		rok (dan)	naknada u eurima	ostvareno vrijeme
<i>Obavljanje o prekidu napajanja (planirani prekidi)</i>	Ukupan broj obavljenja	1479	860	504	-	-	-	3419	1458	586	5224	-	20.052	17	55	20	dan (24h) prije planiranog isključenja	do 2 dana	3,8-300 €	
	Srednje vrijeme obavljenja	2,67 dana	2,64 dana	2,77 dana	-	-	-	5,3 dana	2,6 dana	2,115 dana	2 dana	2 dana	2 dana	3 dana	3 dana	3 dana				
<i>Rješavanje žalbi na kvalitet napona</i>	Broj žalbi	138	65	38	-	-	-	160	84	56	62	-	212	-	-	-	15 dana	10-16 dana	8-75 €	
	Srednje vrijeme rješavanja žalbe	8 dana	5,18 dana	7,23 dana	-	-	-	5,2 dana	8,4 dana	5 dana	5,67 dana	-	10 dana	-	-	-				
<i>Popravke naponskih prilika (revitalizacija trafo područja sa lošim naponskim prilikama)</i>	Broj			52	-	-	-	58	114	84	37	21	73	-	-	-	sistemske završiti do 2015. godine			
	Srednje vrijeme popravke			2,67 mj.	-	-	-	2,7 mj.	1,26 mj.	0,86 mj.	1,25 mj.	2 mj.	1 mj.	-	-	-				
<i>Intervencija na kvar napojnog osigurača</i>	Broj intervencija	1036	1950	1057	-	-	-	1547	1468	1512	-	412	-	158	36	28		3-6 sati	8-35 €	0,72-2 sata
	Srednje vrijeme trajanja intervencije	1,68h	1 h	1,03h	-	-	-	4,38h	2,97h	2,5h	-	3,3h	-	3,8h	4h	1h				

Tabela 22

POKAZATELJI KOMERCIJALNOG KVALITETA-Mjerjenje i očitavanje utroška električne energije, broj isključenih i ponovo uključenih krajnjih kupaca		Elektro Doboј			Elektrokrajina			Elektro-Bijeljina			Elektrdistribucija Pale			Elektro-Hercegovina			Norma/ propis u Republici Srpskoj	druge zemlje Evrope			
		2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.		rok (dan)	naknada u eurima	ostvareno vrijeme	
Odgovor na probleme sa mjerjenjem	Broj prijava	1037	224	151	-	-	-	504	568	608	212	55	248	19	17	21	10-15 dana	15-75 €			
	Srednje vrijeme rješavanja problema	1,87	1,66	2,4	-	-	-	7,5	8,5	2,64	1,334	2	2,44	1,4	2	1					
Isključenje krajnjih kupaca	Broj isključenja	3105	4976	11347	-	-	-	2332	1909	3980	787	3088	4418	109	41	58					
	Srednje vrijeme ponovnog priključenja	3,9 dana	20 h	23,04 h	-	-	-	19,5 h	0,87 dana	0,85 dana	23,77 h	4,12 dana	15,22 sati	1 dan	1 dan	1 dan					
Ponovno uključenje, nakon isključenja zbog neplaćanja	Broj uključenja	1512	3536	2360	-	-	-	964	1180	1509	286	827	1481	1481	111	33	51	1 dan	15-120 €		
	Srednje vrijeme uključenja	1,52 dana	22 h	20,86 h	-	-	-	1,3	1	0,9	0,91	1	1	1	1	1	1-3 radna dana				
Prosječan broj očitanja brojila krajnjih kupaca (godišnje)		12	12	12	-	-	-	11,48	11,6	11,81	5,95	12	11,97	8,45	2,81	2,85					

Upoređujući ostvarene vrijednosti pokazatelja kvaliteta pruženih usluga u distribucijama sa vrijednostima najčešće korišćenih pokazatelja komercijalnog kvaliteta u drugim zemljama Evropske Unije, dolazi se do zaključka da su one približno iste vrijednosti. Povećan broj posjeta uslužnom centru i poziva krajnjih kupaca u 2009. godini djelimično je rezultat akcije zaključivanja ugovora o snabdijevanju električnom energijom sa krajnjim kupcima.

Praćenje ovih usluga koje po svom karakteru većinom imaju prirodu javnih usluga ponekad imaju i značajniju ulogu od indikatora kontinuiteta isporuke, naročito kod krajnjih kupaca iz kategorije domaćinstava. Prijedlog da se uvede kriterijum vrednovanja ovih usluga kroz ocjenjivanje kvaliteta npr. izvrstan, prihvativ i neodgovarajući u zavisnosti od poštovanja pojedinih utvrđenih rokova u aktima koji regulišu tu oblast i uporednih vrijednosti u okruženju, na osnovu kojih se može ocijeniti rad distributera i u ovom segmentu usluge koju pruža krajnjem kupcu.

4. SNABDIJEVANJE TARIFNIH KUPACA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM

Distributivna preduzeća u Republici Srpskoj obavljaju i djelatnost snabdijevanja tarifnih kupaca električnom energijom, ali je uslovima izdatih im dozvola određena obaveza da kompanije obezbijede računovodstveno razdvajanje ovih djelatnosti, kako bi se omogućila jasna identifikacija troškova korišćenja mreže, odnosno određivanje tarifnih stavova za korisnike distributivnih sistema, a u cilju razdvajanja monopolske i tržišne djelatnosti. U cilju izvršenja ovih obaveza, distributivna preduzeća prilagođavaju svoje poslovno-informacione sisteme novoj organizaciji koju nameće proces deregulacije.

Djelatnost distribucije i djelatnost snabdijevanja tarifnih kupaca u Republici Srpskoj se obavljaju u sistemu obaveze javne usluge.

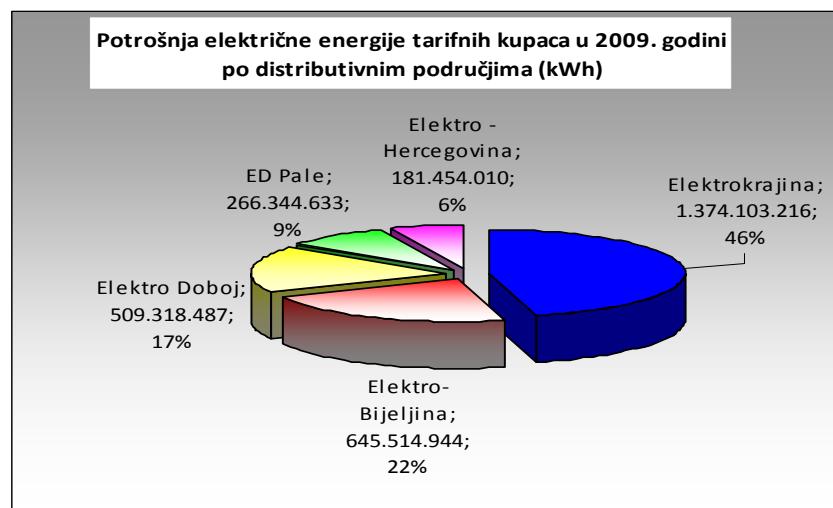
4.1 Potrošnja električne energije

U sljedećoj tabeli prikazan je broj tarifnih kupaca u Republici Srpskoj u 2009. godini po kategorijama potrošnje.

Kategorija potrošnje	Elektro krajina	Elektro-Bijeljina	Elektro Doboј	ED Pale	Elektro-Hercegovina	Ukupno
110 kV	2	1	2	0	0	5
35 kV	3	4	6	5	5	23
10 (20) kV	249	153	95	61	28	586
0.4 KV OP	16.204	5.654	5.145	4.059	2.273	33.335
Domaćinstva	223.281	96.228	86.084	51.028	25.787	482.408
Javna rasvjeta	95	67	17	34	206	419
Ukupno	239.834	102.107	91.349	55.187	28.299	516.776

Tabela 23- Broj krajnjih kupaca u Republici Srpskoj na dan 31.12.2009. godine

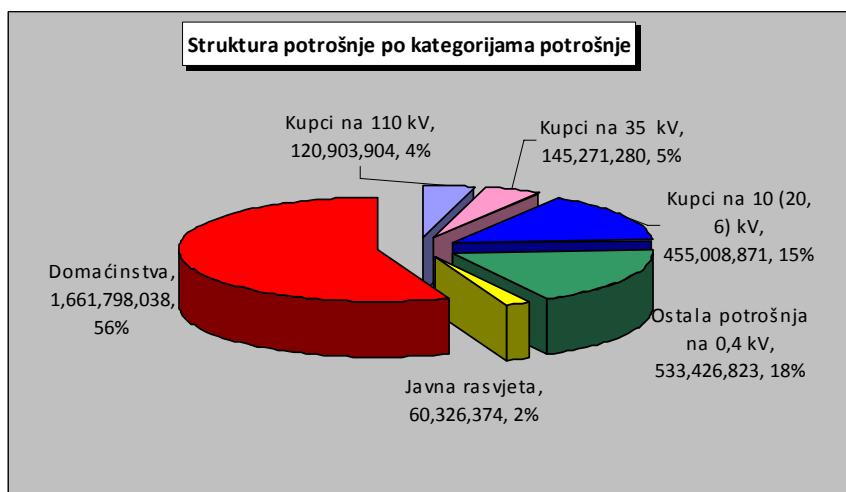
Na slici 37 prikazana je neto potrošnja tarifnih kupaca po distributivnim regijama, odnosno po preduzećima - snabdjevačima tarifnih kupaca u Republici Srpskoj, a na slici broj 38. struktura ukupne potrošnje električne energije u Republici Srpskoj po kategorijama potrošnje.

Slika 37 - Potrošnja tarifnih kupaca u 2009. godini

Od ukupne potrošnje krajnjih kupaca u Republici Srpskoj u 2009. godini 4% otpada na krajnje kupce čiji su objekti priključeni na visokom naponu (110 kV), odnosno na prenosnu mrežu.

Svi krajnji kupci u Republici Srpskoj u 2009. godini su se snabdijevali kao tarifni kupci, po tarifnim stavovima koje je utvrdila Regulatorna komisija.

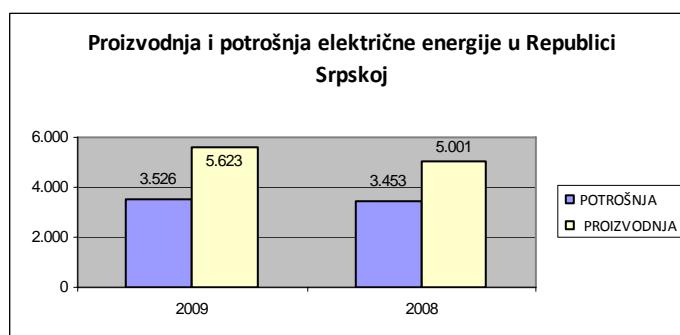

Slika 38 - Struktura potrošnje po kategorijama potrošnje u 2009. godini

4.2 Sigurnost snabdijevanja - proizvodnja i potrošnja električne energije

Jedan od pokazatelja sigurnosti snabdijevanja je nivo i raspoloživost proizvodnih kapaciteta posmatran u odnosu na nivo potrošnje električne energije.

Republika Srpska koja se inače svrstava u grupu većih neto izvoznika električne energije u regiji je i u 2009. godini ostvarila visok koeficijent obezbeđenja potrošnje električne energije iz vlastite proizvodnje, a što je prikazano na sljedećem dijagramu.

Slika 39 - Proizvodnja i potrošnja električne energije u RS u 2008. i 2009. godini

4.3 Prihod distribucije i snabdijevanja tarifnih kupaca

U sljedećoj tabeli dat je pregled prihoda ostvarenog od snabdijevanja nekvalifikovanih (tarifnih) kupaca električnom energijom, kao i prenesenih troškova na djelatnost distribucije i snabdijevanja poslije izvršenog poravnanja (troškovi nabavke električne energije i troškovi korišćenja prenosne mreže). S obzirom da Regulatornoj komisiji nisu dostavljeni revidovani finansijski izvještaji za sva elektrodistributivna preduzeća podaci u tabeli 24 su dati na osnovu podataka iz redovnog mjesecnog izvještavanja.

(000 KM)	Elektro krajina	Elektro- Bijeljina	Elektro Doboj	ED Pale	Elektro- Hercegov ina	Ukupno RS
Ukupan ostvareni prihod od tarifnih kupaca	163.478	71.391	57.689	33.371	20.714	346.643
Preneseni troškovi nabavke el. en. i korišćenja prenosne mreže	114.512	45.586	38.918	19.464	10.323	228.803
Prihod distribucije i snabdijevanja od tarifa	48.966	25.805	18.771	13.907	10.391	117.840

Tabela 24 - Prihod distribucije i snabdijevanja od tarifnih stavova za snabdijevanje nekvalifikovanih kupaca u 2009. godini

5 UPRAVLJANJE TRANSPORTNIM SISTEMOM PRIRODNOG GASA

Na osnovu Odluke Vlade Republike Srpske o imenovanju operatora transportnog sistema ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 114/07) dozvolu za obavljanje djelatnosti upravljanja sistemom za transport prirodnog gasa ima preduzeće "Gas promet" a.d. Istočno Sarajevo – Pale. Vlasnička struktura preduzeća je: akcijski fond RS 65.2%, Fond za penzijsko i invalidsko isiguranje RS 10%, Fond za restituciju RS 5%, a 19,8% su akcije investicionih fondova i malih akcionara. Operator transportnog sistema je i vlasnik jednog djela transportne mreže Republike Srpske (24,2 km).

Republika Srpska nema sopstvenih izvora prirodnog gasa. Gas dolazi iz Rusije preko Ukrajine, Mađarske i Srbije pravacem Beregovo - Horgoš – Zvornik. Transportni sistem Republike Srpske je izgrađen u periodu od 1979. od 1984. godine i povezan je sa transportnim sistemom "Srbija gase" Srbija i "BH gas" Sarajevo. Ulaz gase u transportni sistem iz pravca Srbije je kod Šepka, a gas se preuzima u PPS Karakaj, a izlazi iz transportnog sistema su ka Zvorniku na MS (mjerna stanica) Zvornik, GMRS Birač i ka FBiH u Kladnju (Starić), a koja je u vlasništvu "BH gase" Sarajevo. Na transportnom sistemu postoje izgrađeni odvojci ka Šekovićima i Čotovnik (za Tuzlu) koji nisu u funkciji.

Osnovne karakteristike transportnog sistema za prirodni gas u RS su sljedeće:

- Dužina gasovoda – 64,2 km
- Prečnik transportnog gasovoda – 406,4 mm (16 ")
- Maksimalni projektovani pritisak – 50 bara
- Maksimalni projektovani kapacitet – $1 \times 10^9 \text{ Sm}^3/\text{god}$
- Radni kapacitet – $750 \times 10^6 \text{ Sm}^3/\text{god}$
- Pritisak mah/min/radni - 50/25/35 bara
- Zapremina na radnom pritisku (linepack) - 250 000 Sm^3
- Broj mjernih mjesta je 3 (13 mjerača)

Ostali podaci :

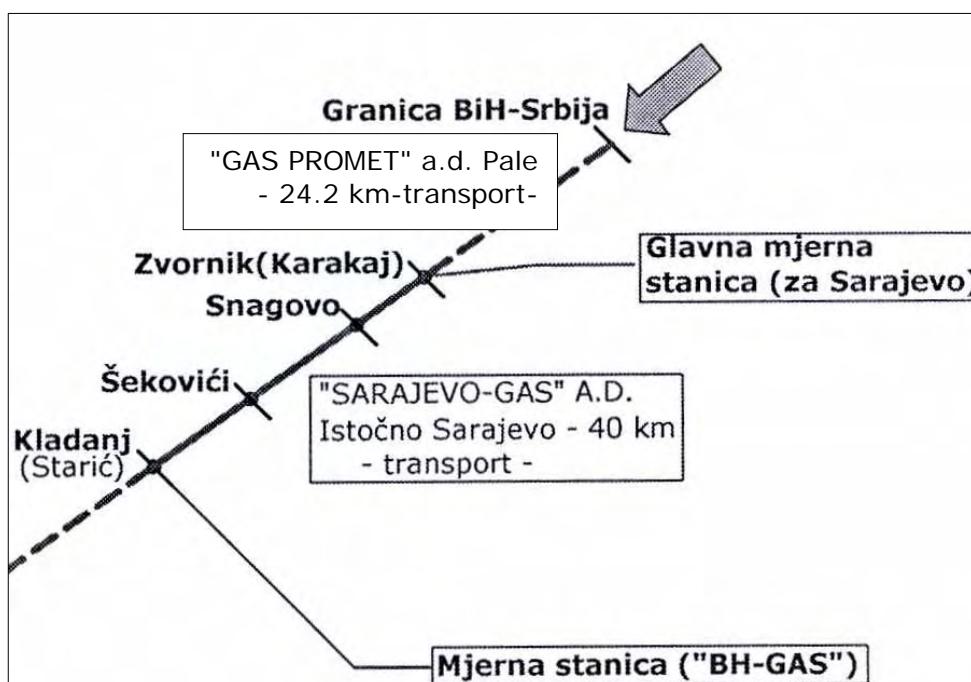
- maksimalni tehnički kapacitet
- maksimalni časovni protok gasa
- procenat iskorišćenja mreže
- slobodni potencijal mreže

za 2008 i
0.00105 TWh/h

2009 godinu:
0.00105 TWh/h
0.00067 TWh/h
63.8 %
36.2%

Slika 40 - Šematski prikazi postojećeg transportnog sistema prirodnog gasa u Republici Srpskoj

Slika 41

Izdavanje saglasnosti od strane Regulatorne komisije na Pravila rada transportne mreže prirodnog gasa u Republici Srpskoj očekuje se u toku 2010. godine. Korisnik dozvole za obavljanje djelatnosti upravljanja sistemom za transport prirodnog gasa u Republici Srpskoj preduzeće "Gas promet" a.d. Istočno Sarajevo - Pale uslovima dozvole je obavezan da u roku od 8 mjeseci od dana izdavanja dozvole pribavi saglasnost Regulatorne komisije na Pravila rada transportne mreže.

6 TRANSPORT PRIRODNOG GASA

Dozvola za obavljanje djelatnosti transporta prirodnog gasa je izdata energetskim subjektima "Gas prometu" Istočno Sarajevo - Pale i "Sarajevo-gasu", a.d. Istočno Sarajevo.

Transporter "Gas prometa" a.d. Istočno Sarajevo - Pale transportuje gas na dionici dužine 24,2 km od granice sa Srbijom do Zvornika. Transporter "Sarajevogas" Istočno Sarajevo transportuje gas na dionici dužine 40 km između Zvornika i Kladnja. Prema podacima transportera ukupne transportovane količine prirodnog gasa su:

od strane "Gas prometa" Istočno Sarajevo - Pale u 2008. godini - $312 \times 10^6 \text{ Sm}^3$, a u 2009. godini $231 \times 10^6 \text{ Sm}^3$,

a od strane "Sarajevogasa" Istočno Sarajevo u 2008. godini - $220 \times 10^6 \text{ Sm}^3$, a u 2009. godini - $199 \times 10^6 \text{ Sm}^3$.

7 DISTRIBUCIJA I UPRAVLJANJE SISTEMOM ZA DISTRIBUCIJU PRIRODNOG GASA

Dozvole za obavljanje djelatnosti distribucije i upravljanja sistemom za distribuciju prirodnog gasa izdate su preduzećima "Sarajevo-gasu", a.d. Istočno Sarajevo i "Zvornik stan" a.d. Zvornik.

Oba distributera nadležna su za obavljanje djelatnosti na određenom geografskom području. Obavljanje djelatnosti, kao i izdavanje saglasnosti na cijene priključenja na distributivnu mrežu i određivanje tarifa za pristup i korištenje distributivne mreže reguliše i nadgleda Regulatorna komisija za energetiku Republike Srbije.

Distributer "Sarajevo-gas", a.d. Istočno Sarajevo obavlja distribuciju gasa na teritoriji opština Istočno Novo Sarajevo i Istočna Ilidža (sa potencijalom razvoja na opštinu Pale). Distributivni sistem "Sarajevo-gasa", a.d. Istočno Sarajevo je priključen na distributivni sistem FBiH "Sarajevo gas", Sarajevo. Dužina mreže je 67 km (PE d32-200mm i Č DN 100-200), radni pritisak 0.1/4/8 bar, kapacitet mreže $6678-11.810 \text{ Sm}^3/\text{h}$.

Prema podacima "Sarajevo-gasa", a.d. Istočno Sarajevo u 2008. godini je distribuirano $3.113.031 \text{ Sm}^3$ za 2.461 korisnika, a u 2009. godini $2.877.008 \text{ Sm}^3$ za 2.956 korisnika. Distributivni gubici u 2009. godini iznosili su 138.535 Sm^3 ili 4,6%

Distributer "Zvornik stan" a.d. Zvornik obavlja distribuciju gasa na teritoriji opštine Zvornik. Preduzeće u svom sastavu ima i toplanu kojom snabdijeva korisnike toplotnom energijom. Distributivna mreža "Zvornik stan" a.d. Zvornik je priključena na transportnu mrežu "Gas prometa" Istočno Sarajevo - Pale preko GMRS i MRS-ce u Zvorniku. Dužina mreže je 43.255 km (PE d63,60,90 i Č DN 150), radni pritisak 0.2/0.5/3 bar, kapacitet mreže $570-5.331 \text{ Sm}^3/\text{h}$.

Prema podacima "Zvornik stan" a.d. Zvornik u 2008. godini je distribuirano $2.740.965 \text{ Sm}^3$, a u 2009. godini $2.213.132 \text{ Sm}^3$, za 564 korisnika. Distributivni gubici u 2009. godini iznosili su 147.020 Sm^3 ili 6,2%.

Prema podacima preduzeća ukupna dužina distributivne mreže je 2008. godini iznosila 110 km, a u 2009. godini 117 km.

Oba distributera imaju važeća "Pravila rada distributivne mreže prirodnog gasa" koji su usvojeni od strane nadležnih organa preduzeća i na koje su izdata rješenja o davanju saglasnosti od strane Regulatorne komisije.

8 SNABDIJEVANJE PRIRODNIM GASOM

Dozvole za obavljanje djelatnosti snabdijevanja prirodnim gasom izdate su preduzećima "Sarajevo-gasu", a.d. Istočno Sarajevo i a.d. "Zvornik stan" Zvornik.

Preduzeća koja se bave distribucijom i upravljanjem sistemom za distribuciju prirodnog gasa obavljaju i djelatnost snabdijevanja tarifnih kupaca prirodnim gasom. Uslovima dozvola je definisano da preduzeća obave računovodstveno razdvajanje od ostalih djelatnosti kojima se korisnik dozvole bavi kako kako bi se omogućila jasna identifikacija troškova pristupa i korišćenja mreže.

U sljedećoj tabeli prikazan je broj krajnjih kupaca po kategorijama potrošnje i njihova potrošnja u 2009. godini:

	Broj krajnjih kupaca	Potrošnja Sm ³
Sarajevo-gas		
domaćinstva	2.670	1.708.832
komercijalni	280	347.177
industrija	6	820.999
UKUPNO	2.956	2.877.008
Zvornik stan		
domaćinstva	472	289.266
komercijalni	92	302.949
industrija (toplana)	1	1.620.917
UKUPNO	564	2.213.132

Tabela 25 – Broj krajnjih kupaca po kategorijama potrošnje i njihova potrošnja u 2009.

9 KVALITET PRUŽENIH USLUGA ZA DJELATNOSTI IZ SEKTORA PRIRODNOG GASA

Regulisanje kvaliteta usluge i unapređenje pouzdanosti transportnih i distributivnih sistema prirodnog gasa biće predmet daljih aktivnosti Regulatorne komisije u sprovođenju svojih nadležnosti kroz nadzor nad primjenom pravila rada i opštih uslova snabdijevanja koje su usvojili nadležni organini preduzeća, a na koje je Regulatorna komisija dala saglasnosti. Preduzeća, u okviru obaveza izveštavanja definisanih dozvolama za obavljanje djelatnosti, dostavljaju Regulatornoj komisiji izvještaje o kvalitetu snabdijevanja. Takođe, uslovima izdatih dozvola za obavljanje djelatnosti transporta, distribucije i upravljanja sistemom za distribuciju prirodnog gase korisnici dozvola se obavezuje da osiguraju i preduzimaju sve potrebne mјere za pouzadno i kvalitetno obavljanje djelatnosti, da vode ažuriranu evidenciju prekida snabdijevanja, gubitaka sistema, kvaliteta pruženih usluga. Informacije za korisnike u vezi tehničkih mogućnosti sistema, troškova priključenja, pristupa i korišćenja sistema, kao i mogućnosti podnošenja prigovora i žalbi trebaju biti objavljene na oglasnoj tabli i internet stranici preduzeća. Proces prikupljanja podataka o kvalitetu pruženih usluga je započeo u 2009. godini.

10 METODOLOGIJA I POSTUPAK UTVRĐIVANJA TARIFNIH STAVOVA U SEKTORU PRIRODNOG GASA

Pravilnikom o tarifnoj metodologiji u sistemu transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom koji je donijela Regulatorna komisija uređuju se principi, način i postupak kojima se utvrđuje:

- a. metodologija za obračunavanja troškova transporta i upravljanja transportnim sistemom, distribucije uključujući i upravljanje distributivnim sistemom, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom,
6. metodologija za obračunavanje troškova priključenja na mrežu za transport i/ili distribuciju prirodnog gase,
- b. tarifni sistem za obračunavanje cijene za pristup i korišćenje sistema za transport, distribuciju i skladištenje prirodnog gase i tarifni sistem za obračunavanje cijene prirodnog gase za snabdijevanje tarifnih kupaca.

Tarifna metodologija u sektoru prirodnog gase polazi od sljedećih načela:

- a. Tarife koje se utvrđuju u sektoru prirodnog gase zasnovane su na opravdanim troškovima obavljanja djelatnosti tako da se obezbijedi funkcionisanje i razvoj sistema;

6. Energetski subjekt ima pravo da kroz tarife definisane tarifnim sistemom ostvari potrebni prihod iz kojeg može nadoknaditi sve opravdane troškove obavljanja djelatnosti i ostvariti pravičan povrat na uložena sredstva za obavljanje djelatnosti za koju se utvrđuju tarife;
- b. Potreban prihod i opravdani troškovi utvrđuju se posebno za svaku regulisanu djelatnost u sektoru prirodnog gasa i za svaki energetski subjekat;
- g. Troškovi obavljanja djelatnosti alociraju se na obračunske elemente i kategorije potrošnje definisane tarifnim sistemom, računovodstveno razdvojene od ostalih djelatnosti koje se obavljuju u energetskom subjektu;
- d. Alokacija troškova energetskih subjekata na obračunske elemente i kategorije potrošnje zasniva se na načelu uzročnosti kojim se obezbjeđuje da se troškovi sistema rasporede na one korisnike zbog kojih su ti troškovi nastali.

Potrebni godišnji prihod od usluga energetskog subjekta po regulisanim cijenama, obuhvata sljedeće komponente:

- a. opravdane troškove rada i održavanja, uključujući i troškove amortizacije stalnih materijalnih i nematerijalnih sredstava, koje odobri Regulatorna komisija,
6. odobreni povrat na kapital, na osnovicu i po stopi koju odobri Regulatorna komisija,
- b. obračunati porez na dobit primjenom propisane stope poreza na oporezivu osnovicu sadržanu u iznosu odobrenog povrata na vlasnički kapital,

pri čemu se vrši umanjenje za ostali prihodi ostvaren korišćenjem resursa namijenjenih obavljanju regulisane djelatnosti, ako su pripadajući troškovi uključeni u potrebni prihod.

Prihodom se nadoknađuju opravdani troškovi obavljanja regulisane djelatnosti energetskog subjekta iskazane u finansijskim izvještajima koji uključuju:

- troškove korišćenja objekata, opreme i uređaja,
- troškove materijala,
- troškove rada,
- troškove usluga,
- troškove opštih operativnih i administrativnih poslova.

U opravdane troškove uključuje se i pripadajući dio troškova za finansiranje uprave i zajedničkih poslova koji se obavljaju unutar vertikalno ili horizontalno integrisanog energetskog subjekta.

Potrebni godišnji prihod za usluge u sektoru prirodnog gasa treba da obezbijedi, pored pokrića troškova tekućeg poslovanja, i uslove za ulaganje u razvoj sistema. Opravdanost nastanka svake vrste troškova ocjenjuje se na osnovu svrshodnosti nastanka troška, a imajući u vidu uslove, okolnosti i raspoložive informacije u vrijeme kada je donesena odluka kojom su troškovi nastali.

Potrebni prihod energetskog subjekta za obavljanje regulisane djelatnosti alocira se na obračunske elemente i kategorije potrošnje po načelu uzročnosti. Načelo uzročnosti znači da se određenom obračunskom elementu pripisu pripadajući troškovi regulisane djelatnosti koji zavise od količine tog obračunskog elementa, a zatim troškovi pripisani svakom obračunskom elementu alociraju na kategorije kupaca u zavisnosti od obima i načina njihove potrošnje prirodnog gasa.

Jedinične cijene usluga u sektoru prirodnog gasa po tarifnim stavovima računaju se na osnovu alociranog potrebnog godišnjeg prihoda i obima usluga izraženih u obračunskim elementima za datu kategoriju potrošnje.

Tarifnim sistemom u sektoru prirodnog gasa definišu se kategorije potrošnje i tarifne grupe kupaca, te obračunski elementi za koje jedinične cijene (tarife) odobrava Regulatorna komisija u skladu sa odredbama Pravilnika o tarifnoj metodologiji u sistemu transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom.

Tarifni postupak, u kome Regulatorna komisija daje saglasnost na tarifne stavove koje regulisano preuzeće predlaže na bazi tarifne metodologije, se pokreće na zahtjev regulisnog preuzeća ili na

inicijativu Regulatorne komisije, pri čemu regulatorni period predlaže energetski subjekt i njegovo trajanje nije unaprijed propisano.

Ukoliko se tokom regulisanog perioda cijena gasa na tržištu promjeni za više od $\pm 5\%$ u odnosu na cijenu koja je korišćena za obračun tokom tarifnog postupka u djelatnosti snabdijevanja, energetski subjekt može korigovati cijenu po kojoj snabdijeva tarifne kupce za razliku promjene nabavne cijene prirodnog gasa.

U djelatnosti transporta primjenjen je zonski tarifni model, zone su podijeljene na dva transportera prirodnog gasa u Republici Srpskoj.

Metodologija za obračunavanje troškova priključenja na mrežu, koja je sastavni dio Pravilnika o tarifnoj metodologiji u sistemu transporta, distribucije, skladištenja i snabdijevanja prirodnim gasom, obuhvata troškove izgradnje priključka objekta i utvrđuju se sabiranjem sljedećih troškova: troškovi neophodne opreme, uređaja i materijala za izradu priključka; troškovi izvršenih radova; troškovi pribavljanja i izrade dokumentacije, stvaranja drugih uslova za izgradnju priključka; kao i dio troškova sistema nastalih kao preuslov za priključenje.

11 INFORMACIJE O CIJENAMA I TRŽIŠTU U 2009. GODINI

11.1 Tržište električne energije

Stupanjem na snagu Ugovora o uspostavi energetske zajednice zemalja Jugoistočne Evrope, započeo je proces reorganizacije elektroenergetskog sektora u zemljama Balkana kao i njihova međusobna harmonizacija. Kreiranje zajedničkog tržišta oslanja se na Direktive Evropske unije s krajnjim ciljem da se ovo regionalno tržište uključi u interno tržište električne energije Evropske unije.

Tržište električne energije u Republici Srpskoj je dio tržišta BiH, odnosno šire posmatrano dio tržišta koje čine zemlje Jugoistočne Evrope. U osnovi ono se dijeli na:

- veleprodajno tržište i
- maloprodajno tržište.

11.2 Otvorenost tržišta električne energije

Stepen otvorenosti tržišta predstavlja procenat ukupne potrošnje u elektroenergetskom sistemu jedne zemlje koji može biti ugovoren na konkurentskom tržištu.

Pravilnikom o kvalifikovanom kupcu koji je utvrdila Regulatorna komisija, propisano je da svi kupci osim kupaca iz kategorije "domaćinstva" od 1. januara 2008. godine imaju mogućnost da električnu energiju nabavljaju na tržištu po vlastitom izboru. Ostvarena potrošnja u Republici Srpskoj u 2009. godini kupaca koji imaju pravo da se snabdijevaju na tržištu po vlastitom izboru, iznosi 1,31 TWh, što daje stepen otvorenosti tržišta Republike Srpske od 44%.

Ukupna neto potrošnja u Republici Srpskoj u 2009. godini iznosila je 2.976,7 GWh i za 3% je veća u odnosu na ostvarenje iz 2008. godine. Međutim, veličina mogućeg tržišnog učešća sa strane potrošnje koje je u 2008. godini iznosilo 1.287,2 GWh povećana je u 2009. godini za 2,2% i iznosi 1.314,9 GWh.

Tabela 26 - Struktura potrošnje električne energije u RS po kategorijama potrošnje i stepen otvorenosti tržišta i potrošnja

Kategorija potrošnje	Broj kupaca na kraju 2009. godine	Neto potrošnja GWh 2008	Neto potrošnja GWh 2009	Zastupljenost u ukupnoj potrošnji	GWh 2009/2008
110 kV	5	148,23	120,90	4%	-18%
35 kV	23	119,53	145,30	5%	22%
10 (20) kV	586	430,73	455,00	15%	6%
0.4 kV OP	33.335	532,90	533,40	18%	0%
Domaćinstva	482.408	1.598,20	1.661,80	56%	4%
Javna rasvjeta	419	55,82	60,30	2%	8%
Ukupno	516.776	2.885,41	2.976,70	100%	3%
Otvoreno za tržište	34.368	1.287,21	1.314,90	44%	2,2%

11.3 Veleprodajno tržište električne energije

Na veleprodajnom tržištu trguje se električnom energijom koja nije namijenjena za krajnju potrošnju već za dalju prodaju. Veleprodajno tržište takođe uključuje i sve forme prekogranične trgovine električnom energijom.

Kao učesnici na veleprodajnom tržištu električne energije u Bosni i Hercegovini pojavljuju se proizvođači, trgovci i snabdjevači, a pod uslovom da su pribavili odgovarajuće dozvole za obavljanje djelatnosti koje izdaju regulatorne komisije u BiH u skladu sa svojim nadležnostima

Pošto u Bosni i Hercegovini ne postoji trgovanje na "organizovanom tržištu" (berzi) trgovanje električnom energijom odvija se na "bilateralnom tržištu" na bazi bilateralnih ugovora.

11.3.1 Proizvođači

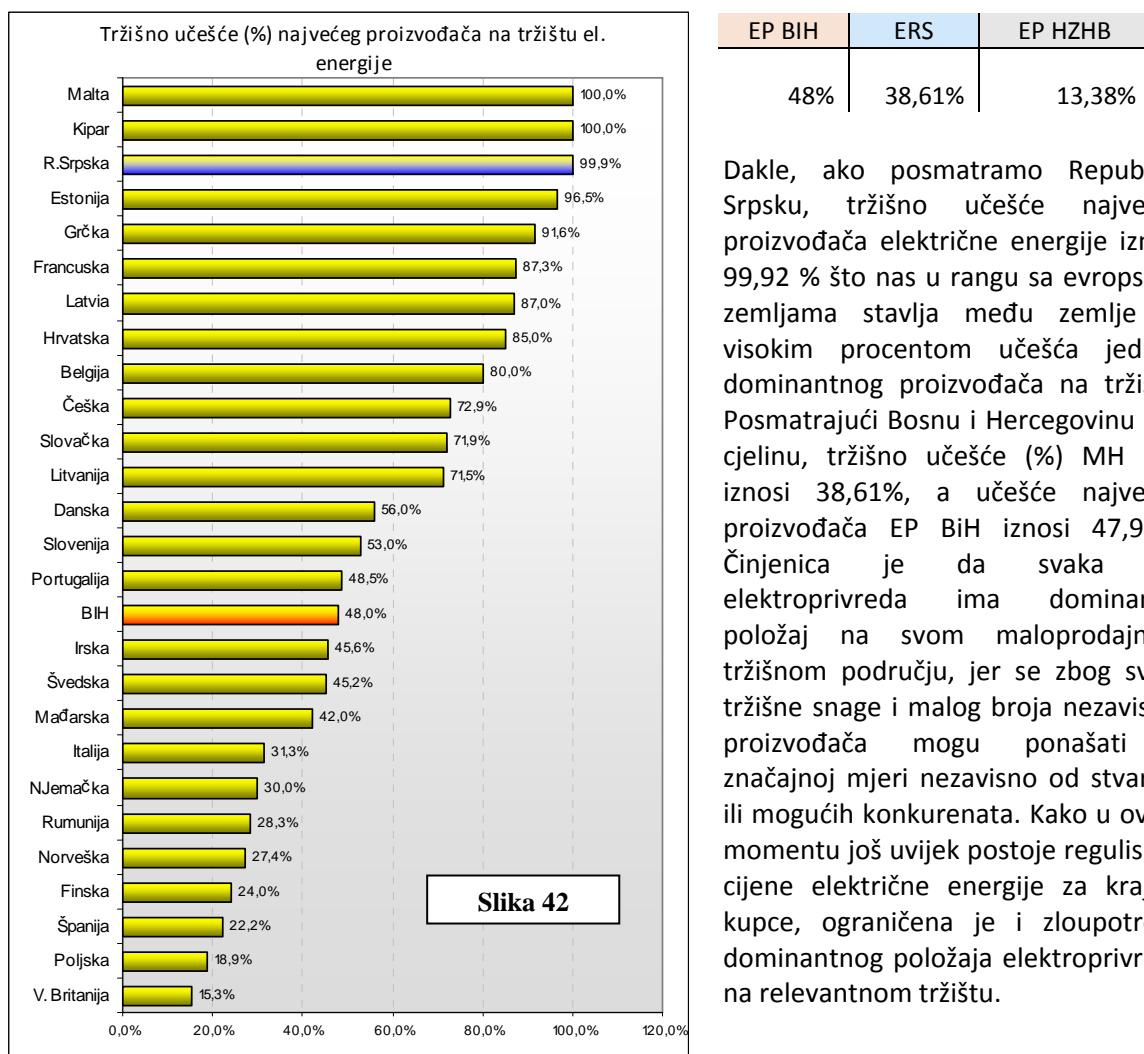
U Republici Srpskoj prisutna je jedna dominantna kompanija MH ERS u okviru koje posluju proizvođači električne energije kao zavisna pravna lica. Dio energije koju proizvode ova preduzeća u sistemu javne usluge, proporcionalno učešću u ukupnoj proizvodnji, odlazi na snabdijevanje tarifnih kupaca, a višak proizvedene energije kompanija MH ERS plasira na tržište na osnovu bilateralnih ugovora o kupoprodaji električne energije koje sklapa kompanija MH ERS sa trgovcima ili snabdjevačima električnom energijom. Proizvodnja električne energije se najvećim dijelom odvija u pet elektrana: tri hidroelektrane ukupno instalirane snage 715 MW i dvije termoelektrane instalirane snage 600 MW. Pored toga u sastavu MH ERS posluju i četiri distributivne hidroelektrane ukupne snage 13,9 MW.

Prema važećim propisima u RS nezavisni proizvođač može sklopiti ugovor o prodaji električne energije sa snabdjevačem tarifnih kupaca ili sa korisnikom dozvole za trgovinu i snabdijevanje kupaca na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Na teritoriji RS trenutno posluju dva nezavisna proizvođača u malim hidroelektranama ("Eling MHE" i MHE "Štrpci"). Trenutno ova dva preduzeća imaju zaključene kupoprodajne ugovore sa snabdjevačima tarifnih kupaca koji se nalaze u okviru distributivnih kompanija koje su nadležne za područje gdje se nalaze elektrane (Elektrokrajina za "Eling MHE" i ED Pale za "MHE Štrpci"). Kupoprodajnim ugovorima koje su zaključile distributivne kompanije sa ovim nezavisnim proizvođačima su definisani uslovi prodaje i cijena električne energije.

U 2009. godini u RS ostvarena je ukupna proizvodnja od 5.623,22 GWh, od čega je 5.618,88 ili 99,91% proizvedeno u 9 proizvodnih preduzeća (2 termoelektrane, 3 veće hidroelektrane i 4 male hidroelektrane) koji na tržištu ne nastupaju samostalno već u okviru MH ERS koji posjeduje dozvolu za trgovinu i snabdijevanje na unutrašnjem tržištu i dozvolu za međunarodnu trgovinu. Ostatak od 4,34 GWh proizveli su nezavisni proizvođači u dvije male hidroelektrane.

Od ukupne proizvodnje, 3.508,8 GWh električne energije je prodato tarifnim kupcima u Republici Srpskoj po regulisanim cijenama, a ostatak je realizovan na tržištu.

Dakle, ako posmatramo Republiku Srpsku, tržišno učešće najvećeg proizvođača električne energije iznosi 99,92 % što nas u rangu sa evropskim zemljama stavlja među zemlje sa visokim procentom učešća jednog dominantnog proizvođača na tržištu. Posmatrajući Bosnu i Hercegovinu kao cjelinu, tržišno učešće (%) MH ERS iznosi 38,61%, a učešće najvećeg proizvođača EP BiH iznosi 47,96%. Činjenica je da svaka od elektroprivreda ima dominantni položaj na svom maloprodajnom tržišnom području, jer se zbog svoje tržišne snage i malog broja nezavisnih proizvođača mogu ponašati u značajnoj mjeri nezavisno od stvarnih ili mogućih konkurenata. Kako u ovom momentu još uvijek postoje regulisane cijene električne energije za krajnje kupce, ograničena je i zloupotreba dominantnog položaja elektroprivreda na relevantnom tržištu.

11.3.2 Trgovci

Trgovci električnom energijom su energetski subjekti, vlasnici dozvole za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH koju izdaje Regulatorna komisija, odnosno dozvole za snabdijevanje drugog reda koju izdaje Komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) i vlasnici dozvole za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine koju izdaje Državna Regulatorna Komisija (DERK).

U 2009. godini korisnici dozvole za trgovinu na teritoriji BiH obavljali su kupovinu i prodaju električne energije na unutrašnjem tržištu BiH, a na bazi unaprijed zaključenih bilateralnih ugovora sa proizvođačima u sastavu tri postojeće kompanije u BiH (MH ERS, EP BIH i EP HZ HB).

Ovi trgovci su istovremeno na maloprodajnom tržištu i snabdjevači kvalifikovanih kupaca, međutim u dosadašnjem periodu u Republici Srpskoj nisu obavljali ove poslove, jer nije ni bilo kupaca koji su iskazali interes da se snabdijevaju na otvorenom tržištu.

11.3.3 Cijene električne energije na veleprodajnom tržištu

- Organizovano tržište - BERZA (Nordpool, EPEX, IPEX, OMEL, OPCOM, BRX, PPOL PX, OTE, Hellenic Pool)
- Bilateralni trgovački ugovori

elektroprivrede) ili sa drugim trgovcima. Prema informaciji Nezavisnog operatora sistema u BiH, kada su u pitanju trgovačke kompanije, najveći obim trgovanja je ostvarila kompanija EFT- Trebinje, a od elektroprivreda najveći obim trgovanja u 2009. godini je ostvarila Elektroprivreda BiH.

Za razliku od 2008. godine kada su cijene električne energije na veleprodajnom (bilateralnom i berzanskom) evropskom tržištu konstantno rasle i dostizale nivo od 93,10 €/MWh za garantovanu isporuku, u 2009. godini došlo je do značajnog pada cijena električne energije na veleprodajnom tržištu.

Slika 43

Dvije slike koje su preuzete sa internet stranice Evropske komisije (http://ec.europa.eu/energy/observatory/emos/emos_en.htm), a koje dnevno objavljuje "EMOS" (Energy Markets Observation System) daju objedinjen trend kretanja veleprodajnih cijena električne energije na evropskim berzama (Day Ahead Base load), od decembra 2008. godine pa zaključno sa početkom decembra 2009. godine (prva slika) i za period od aprila 2009. godine do aprila 2010. godine (druga slika).

Kada su u pitanju cijene električne energije koju su proizvođači električne energije koji posluju u sastavu MH ERS ostvarili na tržištu, nakon podmirenja potreba tarifnih kupaca Republike Srpske u 2009. godini, iznosila je 35,9 €/MWh.

11.4 Maloprodajno tržište električne energije

11.4.1 Snabdjevači

U 2009. godini kao i prethodnih godina, djelatnost snabdijevanja tarifnih kupaca u RS u potpunosti se odvijala unutar elektroprivredne kompanije MH ERS.

Snabdjevači električnom energijom su subjekti koji vrše djelatnost snabdijevanja. Snabdijevanje električnom energijom vrši se u skladu sa Opštim uslovima za isporuku i snabdijevanje električnom energijom, Tarifnim sistemom za prodaju električne energije u Republici Srpskoj i ugovorom koji zaključuju snabdjevač i kupac.

Kako je već spomenuto u Bosni i Hercegovini ne postoji trgovanje na "organizovanom tržištu" (berzi) već se trgovanje električnom energijom odvija se na "bilateralnom tržištu" na bazi bilateralnih ugovora koje sklapaju trgovci sa proizvođačima (uglavnom sa tri

U Republici Srpskoj postoje dvije kategorije snabdjevača električnom energijom:

- snabdjevači nekvalifikovanih (tarifnih) kupaca i
- snabdjevači kvalifikovanih kupaca

Snabdjevači **nekvalifikovanih** (tarifnih) kupaca u RS su korisnici dozvole za snabdijevanje tarifnih kupaca koju izdaje Regulatorna komisija i koji električnu energiju za krajnje kupce dobavljaju i isporučuju na regulisan način.

Na teritoriji RS djeluje pet preduzeća iz sastava MH "Elektroprivreda Republike Srpske" koja posjeduju dozvolu za snabdijevanje tarifnih kupaca, a koja su ujedno i operatori distributivnog sistema na tom području. Pojedinačni udio svakog od njih na tržištu RS detaljnije je opisan u dijelu 4. ovog izvještaja.

Snabdjevači **kvalifikovanih** kupaca su korisnici dozvole za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji Bosne i Hercegovine koju izdaje Regulatorna komisija, kao i korisnici dozvole za snabdijevanje drugog reda koju izdaje Komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK). Ove dozvole podrazumjevaju prodaju uključujući i preprodaju električne energije. U narednoj tabeli nalazi se podaci iz registra dozvola za djelatnost trgovine i snabdijevanja električnom energijom.

R.br.	Naziv korisnika dozvole	Sjedište i adresa korisnika dozvole	Djelatnost za koju se izdaje dozvola	Dozvola izdao
1.	Uslužno i trgovinsko preduzeće "Energy Financing Team" d.o.o. Trebinje	Trebinje, Obala Luke Vukalović bb	Trgovina i snabdijevanje električnom energijom na teritoriji BiH	RERS
			Međunarodna trgovina električnom energijom	DERK
2.	Fabrika glinice "Birač" a.d. Zvornik	Zvornik, Karakaj bb	Trgovina i snabdijevanje električnom energijom na teritoriji BiH	RERS
			Međunarodna trgovina električnom energijom	DERK
3.	D.O.O. "Rudnap" Banja Luka	Banja Luka, Jevrejska bb, Tržni centar Vidović	Trgovina i snabdijevanje električnom energijom na teritoriji BiH	RERS
			Međunarodna trgovina električnom energijom	DERK
4.	Mješoviti Holding "Elektroprivreda Republike Srpske"-Matično preduzeće a.d. Trebinje	Trebinje, Ul. Stepe Stepanovića bb	Trgovina i snabdijevanje električnom energijom na teritoriji BiH	RERS
			Međunarodna trgovina električnom energijom	DERK
5.	"IDIM TRADE" d.o.o. Bijeljina	Bijeljina, Njegoševa 55	Trgovina i snabdijevanje električnom energijom na teritoriji BiH	RERS
6.	"EZPADA" doo, Čapljina	Čapljina, Ante Starčevića 5	Snabdijevanje električnom energijom II reda	FERK
			Međunarodna trgovina električnom energijom	DERK
7.	"Korlea" d.o.o. Mostar	Mostar, 11. lipnja 31 A	Snabdijevanje električnom energijom II reda	FERK
			Međunarodna trgovina električnom energijom	DERK
8.	JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. – Sarajevo	Sarajevo, Wilsonovo šetalište broj 15	Snabdijevanje električnom energijom II reda	FERK
			Međunarodna trgovina električnom energijom	DERK
9.	JP "Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne" d.d.	Mostar, Zagrebačka br. 1	Snabdijevanje električnom energijom II reda	FERK

	Mostar		Međunarodna trgovina električnom energijom	DERK
10.	"Interenergo" doo, Sarajevo	Sarajevo, Fra Andjela Zvizdovića 1A/9	Snabdijevanje električnom energijom II reda	FERK
			Međunarodna trgovina električnom energijom	DERK
11.	"ČEZ BiH" d.o.o. Sarajevo	Sarajevo, Fra Andjela Zvizdovića 1	Snabdijevanje električnom energijom II reda	FERK
			Međunarodna trgovina električnom energijom	DERK
12.	"GEN-I" d.o.o. Sarajevo	Sarajevo, Hamdiće Kreševljakovića br. 7c	Snabdijevanje električnom energijom II reda	FERK
			Međunarodna trgovina električnom energijom	DERK
13.	"Atel BH" d.o.o. Sarajevo	Sarajevo, Mehmeda Spahe 26	Snabdijevanje električnom energijom II reda	FERK
			Međunarodna trgovina električnom energijom	DERK
14.	"RE Energija" d.o.o. Sarajevo	Mostar, Zagrebačka br. 1	Snabdijevanje električnom energijom II reda	FERK
15.	"Aluminij" d.d. Mostar	Mostar, Baćevići bb	Međunarodna trgovina -uvoz električne energije za vlastite potrebe	DERK
16.	"B.S.I." d.o.o. Jajce	Jajce, Brune Bušića bb	Međunarodna trgovina električnom energijom	DERK

Tabela 27 - Registar dozvola za djelatnost trgovine i snabdijevanja električnom energijom

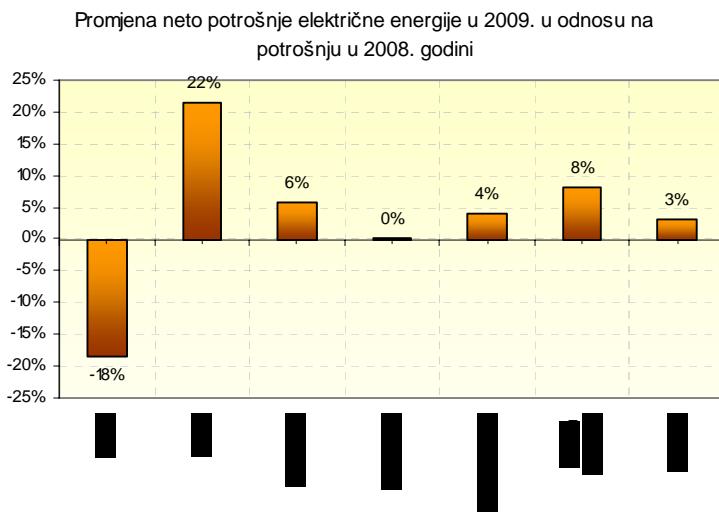
11.4.2 Kupci

Regulatorna komisija u okviru svojih nadležnosti, putem podzakonskih akata, postepeno uspostavlja regulatorni okvir za otvaranje tržišta u Republici Srpskoj. Pravilnikom o sticanju statusa kvalifikovanog kupca od septembra 2006. godine propisani su uslovi, kriterijumi i postupak za sticanje statusa kvalifikovanog kupca, te uređena prava i obaveze kvalifikovanih kupaca i snabdjevača kvalifikovanih kupaca. Ovim pravilnikom je omogućeno da zaživi maloprodajno tržište električne energije koje se do tada, kada su kupci u pitanju zasnivalo na prodaji električne energije isključivo nekvalifikovanim ili tarifnim kupcima po regulisanim cijenama koje utvrđuje Regulatorna komisija u skladu sa usvojenom metodologijom.

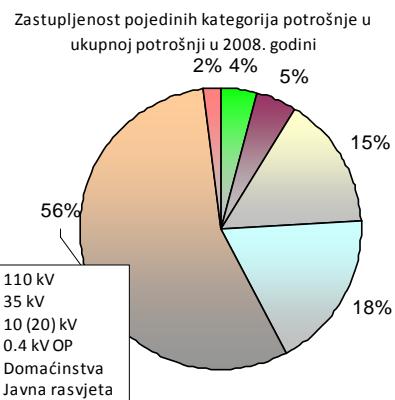
Pravilnikom o sticanju statusa kvalifikovanog kupca i propisanom dinamikom otvaranja tržišta od 1. januara 2008. godine svi kupci, osim kupaca iz kategorije domaćinstva imaju taj status. U prelaznom periodu otvaranja tržišta kvalifikovani kupac ima pravo izbora načina snabdijevanja i pravo da se ponovo snabdijeva kao tarifni kupac ukoliko je prethodno koristio pravo izbora i bio snabdijevan kao kvalifikovani kupac. Prelazni period traje do 01.01.2012. godine.

Od momenta otvaranja tržišta, pa ni u 2009. godini nijedan kupac u Republici Srpskoj nije iskoristio mogućnost kupovine električne energije na tržištu, te se još uvijek svi kvalifikovani kupci snabdijevaju kao tarifni u skladu sa odredbama pravilnika koji im je to pravo omogućio u toku trajanja prelaznog perioda.

Slika 44

Slika 45

Slika 44 daje grafički prikaz promjene neto potrošnje električne energije u 2009. godini u odnosu na 2008. godinu po kategorijama potrošnje. Primjećuje se značajan pad potrošnje kod kupaca koji su priključeni na 110 kV naponskom nivou, što je posljedica recesije koja je u 2009. godini značajno pogodila industriju.

11.5 Prosječna cijena električne energije u Republici Srpskoj

11.5.1 Cijena korišćenja distributivne mreže prema metodologiji Eurostata

U skladu sa svojim nadležnostima i utvrđenom Metodologijom, a na zahtjev distributivnih kompanija Regulatorna komisija je utvrdila tarifne stavove za korisnike distributivnih sistema u Republici Srpskoj, prvi put u martu 2006. godine, drugi put u decembru 2007. godine i treći put u decembru 2009. godine one koje su primjenjuju od 1. januara 2009. godine. Tarifni stavovi za korisnike distributivne mreže, utvrđeni na bazi opravdanih troškova i alocirani na krajnje kupce na način da svaki kupac plaća onu cijenu koja se odnosi na troškove koje on prouzrokuje sistemu, su objavljeni na internet stranici Regulatorne komisije i važe za kvalifikovane kupce električne energije. U sljedećoj tabeli prikazana je cijena korišćenja distributivne mreže u 2009. godini za krajnjeg kupca iz kategorije "industrija" izračunata prema staroj metodologiji Eurostata.

Prosječna cijena korištenja mreže za krajnjeg kupca iz kategorije "industrija" (Ie-2000 MWh)					
godina	potrošnja kWh	za snagu KM	za energiju KM	ukupno KM	prosječna cijena mreže pf/kWh
2007	2.000.000	40.608	8.250	48.858	2,44
2008/2009	2.000.000	33.342	25.896	59.238	2,96

Tabela 28 –Prosječna cijena korištenja distributivne mreže u 2009. godini za krajnjeg kupca iz kategorije "industrija"

Utvrđeni tarifni stavovi za korisnike distributivnih sistema ugrađeni su dalje u cijenu za snabdijevanje tarifnih kupaca električnom energijom u Republici Srpskoj za sve kategorije potrošnje, osim za kupce iz kategorije "ostala potrošnja" na niskom naponu kojima se obračunska snaga ne

utvrđuje mjerjenjem i kupce iz kategorije "domaćinstva", jer između njih još uvijek postoji unakrsno subvencionisanje, koje Regulatorna komisija nastoji postepeno da eliminiše.

Prema utvrđenim tarifnim stavovima za korisnike distributivnih sistema, primjenom metodologije Eurostata, cijena koju bi plaćao standardni potrošač iz kategorije "domaćinstva" u 2009. godini da nije subvencionisan bila bi kao u sljedećoj tabeli.

Prosječna cijena korišćenja mreže za krajnjeg kupca iz kategorije "domaćinstva" (Dc-3500 kWh godišnja potrošnja od čega 1300 kWh noću)						
jednotarifno	godina	kWh	za snagu KM	za energiju KM	ukupno KM	prosječna cijena mreže pf/kWh
	2007	3500	82,96	143,850	226,8	6,48
	2008/2009	3500	73,85	162,750	236,6	6,76
dvtotarifno	2007	3500	108,26	146,315	254,6	7,27
	2008/2009	3500	116,38	159,665	276,0	7,89

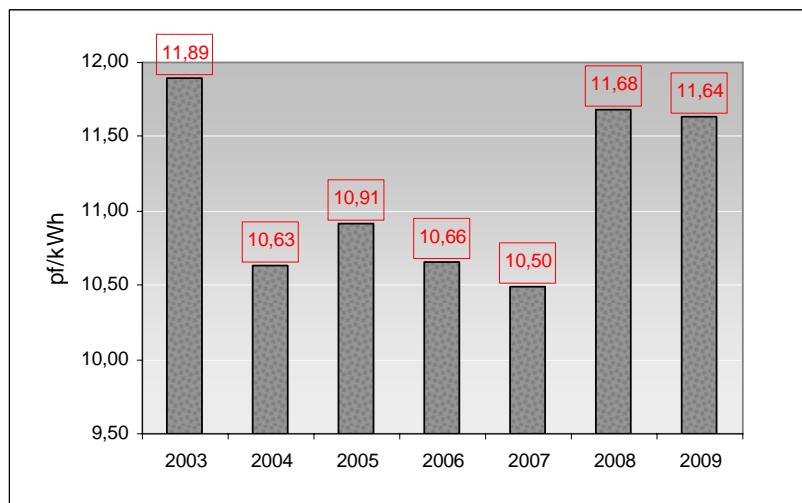
Tabela 29 – Prosječna cijena korištenja distributivne mreže u 2009. godini za krajnjeg kupca iz kategorije "domaćinstva"

11.5.2 Kretanje prosječnih cijena električne energije za krajnje kupce u Republici Srpskoj

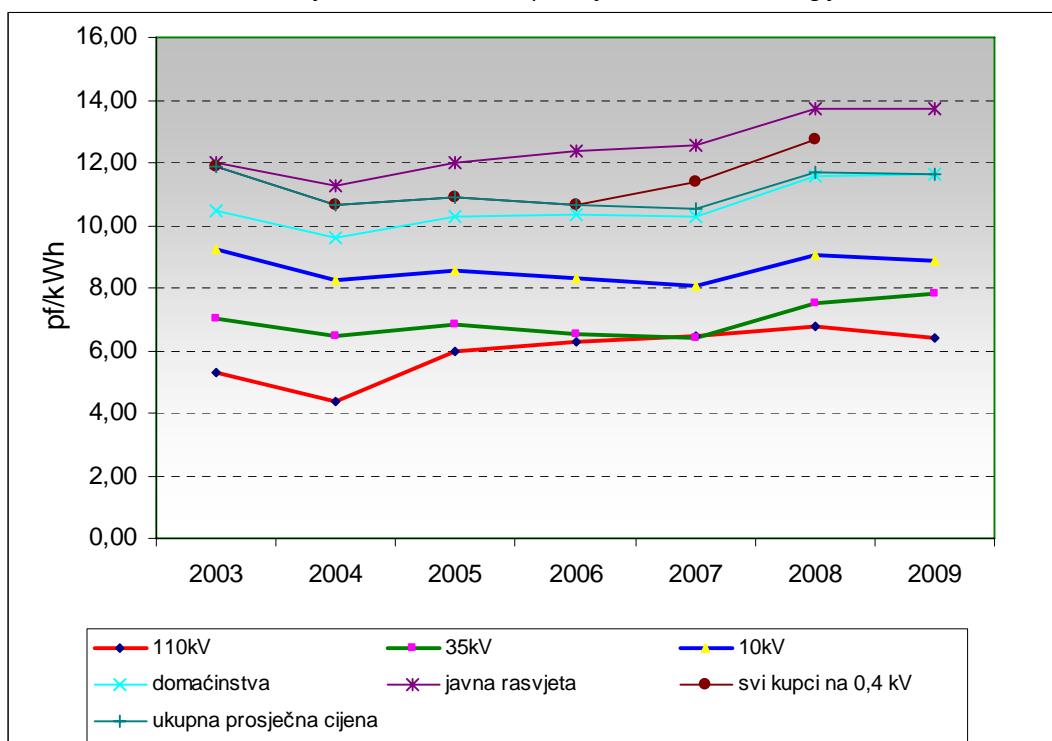
Na niže navedenim tabelama i slikama prikazano je kretanje ostvarenih prosječnih cijena kategorija potrošnje i tarifnih grupa krajnjih kupaca u Republici Srpskoj za period od 2003. do 2009. godine.

Kategorija - naponski nivo	Prosječna ostvarena cijena (pf/kWh)							
	tarifna grupa	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
110 kV		5,26	4,39	5,99	6,30	6,44	6,75	6,42
35 kV		7,04	6,46	6,83	6,55	6,42	7,48	7,83
10 kV		9,22	8,27	8,57	8,30	8,05	9,05	8,84
0,4kV -ostala potrošnja	I TG	13,56	12,48	12,85	12,17	11,59	12,58	12,57
	II TG	23,99	22,32	20,53	18,14	16,16	18,78	18,76
	III TG	23,44	21,67	20,54	18,18	16,93	18,13	18,15
	VI TG			11,01	10,61	10,97	12,66	12,72
	VII TG			12,64	9,78	9,84	11,05	10,78
0,4kV- domaćinstva	I TG	10,94	9,98	10,49	10,41	10,41	11,80	11,77
	II TG	8,95	8,82	9,85	10,05	9,95	10,97	11,04
	III TG	33,79						
domaćinstva		10,43	9,59	10,28	10,31	10,29	11,60	11,61
domaćinstva -VS		11,90	11,04	12,01	12,09	11,99	12,84	12,77
domaćinstva -NS		8,65	7,82	8,19	8,26	8,28	10,15	10,18
javna rasvjeta		11,99	11,27	12,00	12,39	12,53	13,74	13,74
svi kupci na 0,4 kV		11,89	10,63	10,91	10,66	11,36	12,73	12,73
ukupna prosječna cijena		11,89	10,63	10,91	10,66	10,50	11,68	11,64

Tabela 30 - Trend promjene prosječnih cijena električne energije 2003 - 2009. u RS

Slika 46 - Prosječno ostvarena ukupna cijena električne energije u RS

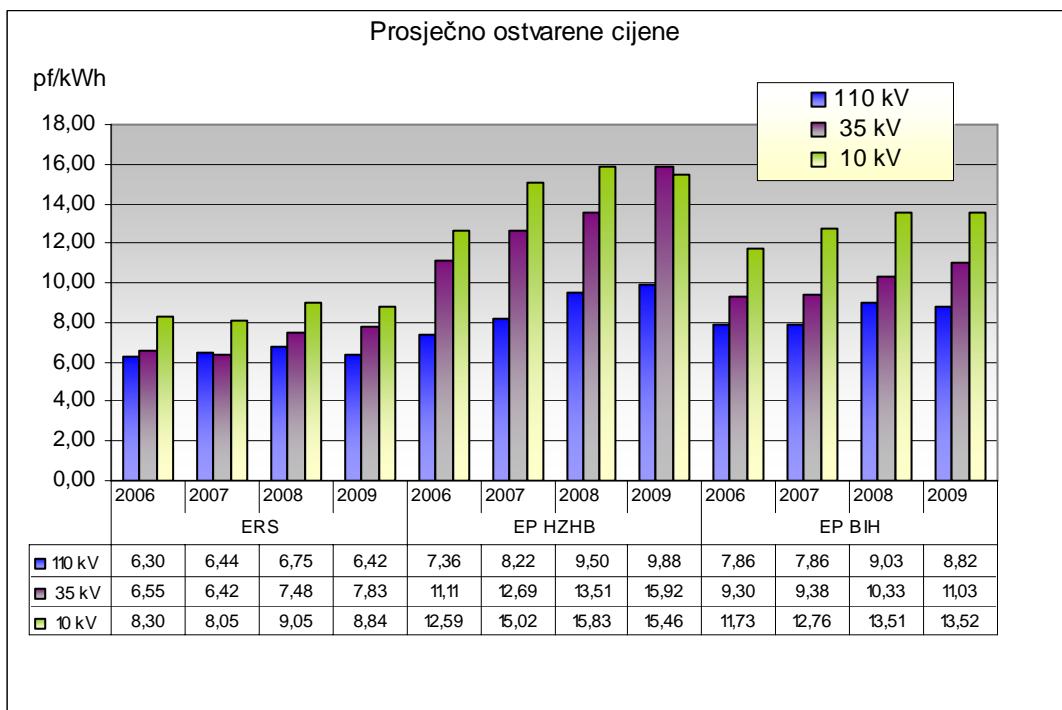

Slika 47

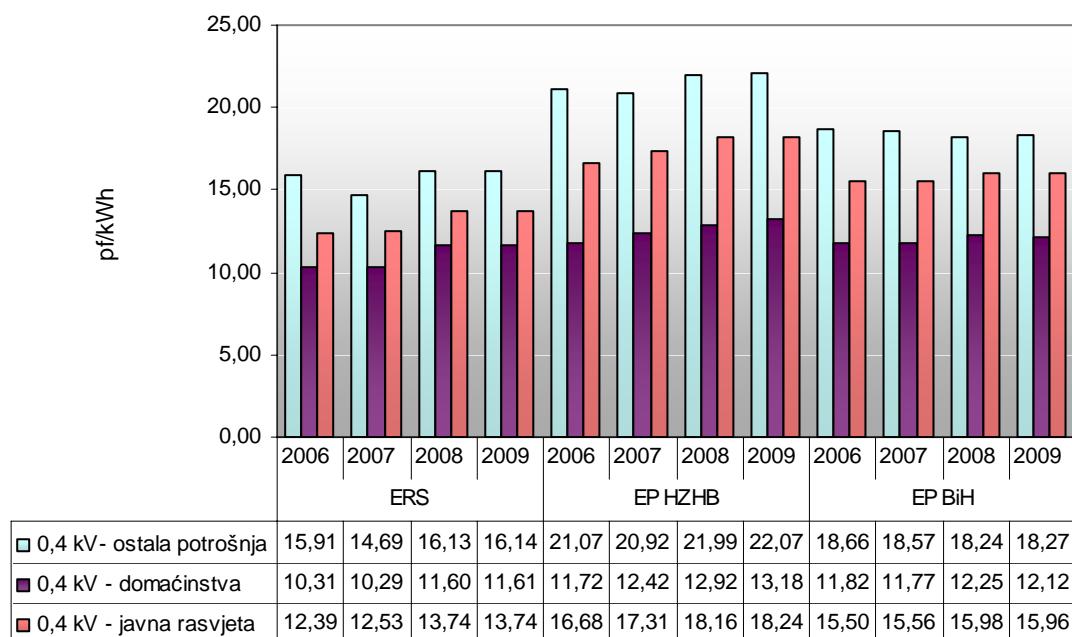
11.5.3 Prosječne cijene električne energije za krajnje kupce u Bosni i Hercegovini

Na narednim slikama date su uporedno ostvarene prosječne cijene električne energije u Republici Srpskoj i Federaciji BiH po kategorijama potrošnje.

Slika 48- Uporedne prosječne cijene električne energije u BiH za period 2006 -2009.

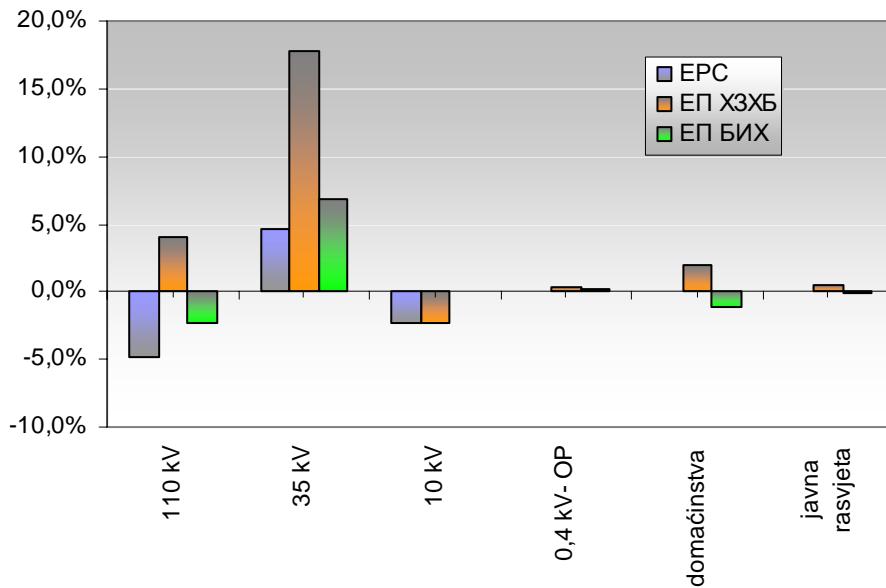

Uporedni pregled prosječno ostvarenih cijena po godinama u BiH

Slika 49

Na narednoj slici dat je uporedni prikaz promjena prosječno ostvarenih cijena električne energije po kategorijama potrošnje u 2009. u odnosu na 2008. godinu za tri elektroprivredne kompanije u Bosni i Hercegovini.

Slika 50

11.6 Uporedni podaci o cijenama električne energije u Republici Srpskoj i okruženju za standardnog kupca

11.6.1 Novi pristup obradi podataka i prezentaciji cijena električne energije

Prikupljanje i obradu statističkih podataka o cijenama električne energije definisano je Direktivom 90/377/EEC od 29. juna 1990. godine. Evropska komisija je usvojila jednu jedinstvenu metodologiju statističke obrade podataka iz oblasti proizvodnje, potrošnje, cijena i razmjene (uvoz-izvoz) električne energije. Razvojem tržišta električne energije javila se potreba za inoviranjem Direktive 90/377/EEC, na način da uticaj tržišnih sudionika bude uzet u obzir kod izvještavanja o prosječnim cijenama za pojedine grupe potrošača. Statistička obrada prosječnih cijena električne energije u skladu sa metodologijom Eurostata radi se za dvije osnovne kategorije potrošača i to za domaćinstva i industriju. Unutar ove dvije grupe, potrošači su grupisani u nekoliko karakterističnih grupa u zavisnosti od godišnje potrošnje i maksimalne snage. U junuu 2007. godine Komisija EU je usvojila izmjenu metodologije za prikupljanje ovih podataka. Suština nove metodologije je u sljedećem:

- Cijene treba da predstavljaju prosjek za posljednje polugodište.
- Tipični standardni potrošač zamijenjen je potrošnjom u bandu.
- U cijeni električne energije treba posebno iskazati troškove energije i snabdijevanja, te troškove mreže.
- Cijene ne sadrže porez na dodatnu vrijednost, a uključuju rad agencija, obavezan otkup električne energije, vođenje evidencije o ugovorima i akcize.

Cijene električne energije - DOMAĆINSTVA

Za razliku od načina prikupljanja podataka o cijenama za industrijske potrošače koji je propisan direktivom 90/377/EEC i kroz novu metodologiju inoviran, grupisanje podataka o cijenama električne energije za domaćinstva je bazirano na dobrovoljnem sporazumu država članica EU-a, po kome su grupe potrošača u domaćinstvu od Da do De definisane godišnjom potrošnjom kako je dato u tabeli:

Tabela 31 - Karakteristične grupe kupaca električne energije "domaćinstva"

Da	(<1000 kWh)
Db	(1000 <2500 kWh)
Dc	(2500 <5000 kWh)
Dd	(5000 <15000 kWh)
De	(>= 15000 kWh)

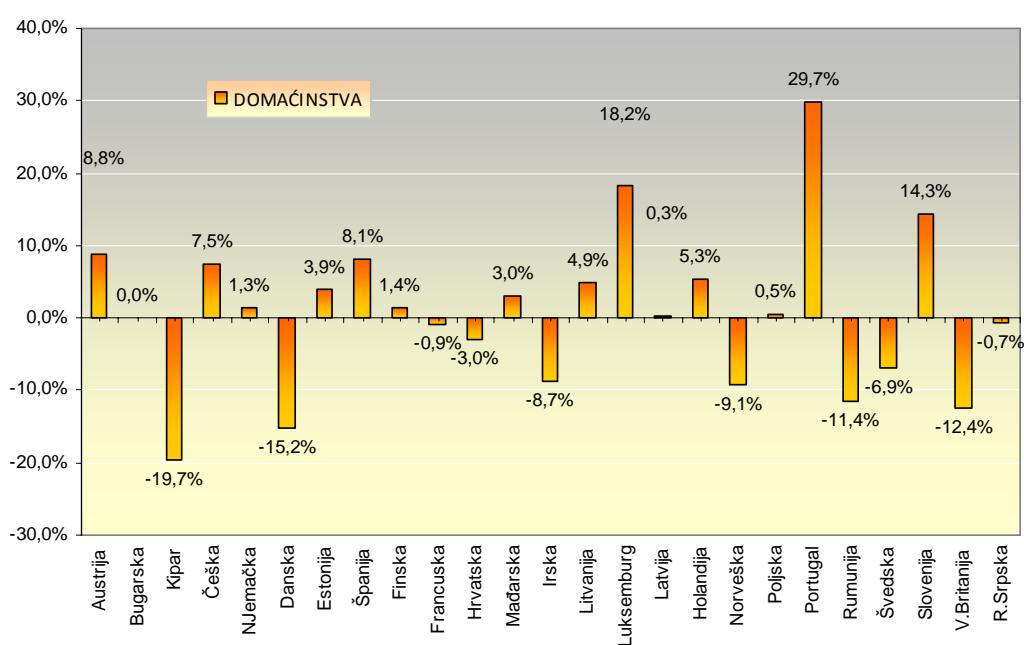
Period izvještavanja:

H1 - prvo polugodište tekuće godine (januar-jun)

H2 - drugo polugodište tekuće godine (jul-decembar)

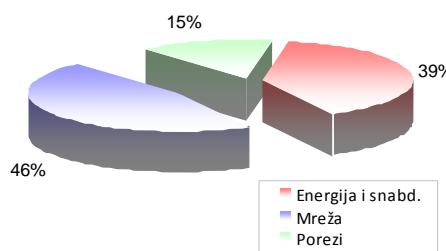
Cijene za domaćinstva treba da predstavljaju ukupnu prosječnu cijenu, uvažavajući i tržišni udio snabdijevanja električnom energijom, tamo gdje je tržišni faktor prisutan kod snabdijevanja krajnjih potrošača u domaćinstvu. Kako tržište u BiH za ovu kategoriju kupaca još uvijek nije otvoreno to se prezentirani obračun cijena i analize zasniva na regulisanim cijenama.

Na narednoj slici prikazana je promjena cijene za krajnje kupce iz kategorije domaćinstva u drugom polugodište 2009. godine u odnosu na isti period 2008. godine. Cijene su bez poreza i za standardnog potrošača u domaćinstvu (Dc) sa godišnjom potrošnjom između 2500 i 5000 kWh.⁴

Slika 51- Promjena prosječne cijene el. en. u "domaćinstvima" u drugom polugodištu 2009. u odnosu isti period 2008. godine

Struktura cijene za prosječnog potrošača u domaćinstvu koji troši između 2500 i 5000 kWh godišnje data je na narednoj slici.

Slika 52 - Struktura prosječne cijene za domaćinstva u RS koja troše između 2500 i 5000 kWh izražena u procentima

⁴ Извор: Евростат

Cijena električne energije - INDUSTRIJA

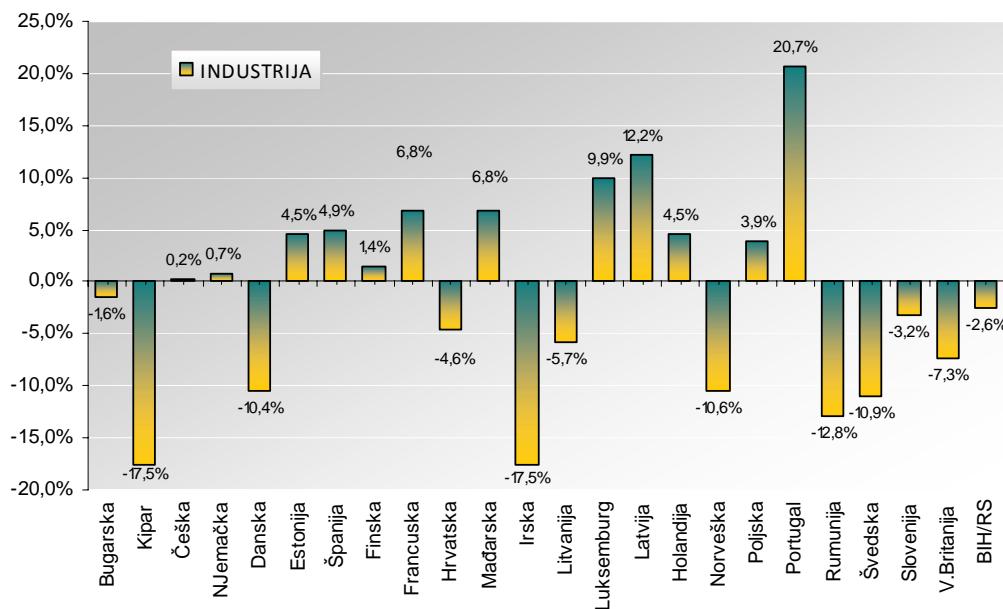
Nova metodologija, na kojoj Eurostat zasniva prikupljanje podataka o cijenama za krajnje kupce u industriji i koja je stupila na snagu u junu 2007. godine, bazira se na podacima za nekoliko kategorija industrijskih kupaca svrstanih u grupe (band) u zavisnosti od potrošnje.

Tabela 32 - Karakteristične grupe kupaca električne energije "industrija"

Ia	< 20 MWh
Ib	20 < 500 MWh
Ic	500 < 2000 MWh
Id	2000 < 20.000 MWh
Ie	20.000 < 70.000 MWh
If	70.000 < 150.000 MWh

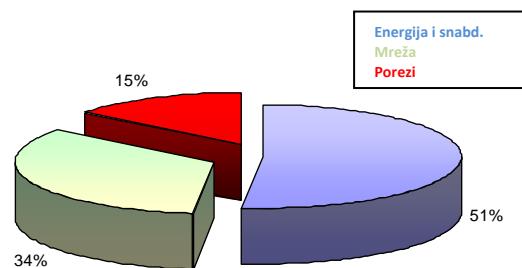
Period izvještavanja:
H1 - prvo polugodište tekuće godine (januar - jun)
H2 - drugo polugodište tekuće godine (jul - decembar)

Na narednoj slici prikazana je promjena cijene za krajnje potrošače iz kategorije "industrija" u drugom u odnosu na prvo polugodište 2008. godine za Ic grupu potrošača koji troše između 500 i 2000 MWh godišnje.

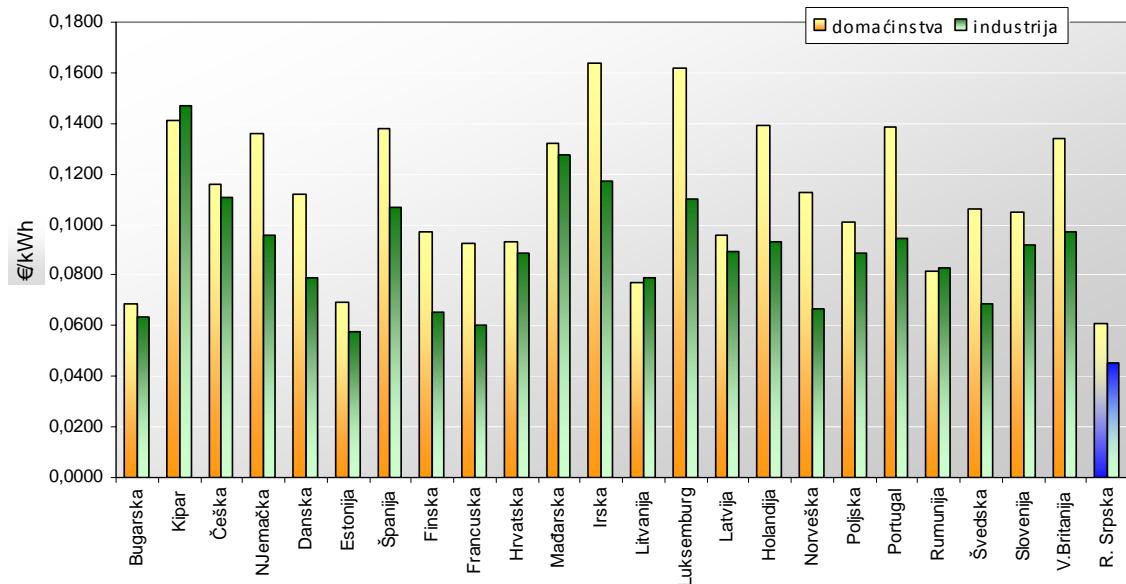
Slika 53 -Promjena prosječne cijene el. energije u "industriji" u drugom polugodištu 2009. u odnosu isti period 2008. godine

Struktura cijene u Republici Srpskoj za karakterističnog potrošača u industriji koji je priključen na 10 kV naponski nivo prikazana je na narednoj slici.

Slika 54 - Struktura prosječne cijene za industrijskog potrošača u RS

Na narednoj slici uporedno su prikazane cijene električne energije za drugo polugodište 2009. godine, bez poreza za potrošače u domaćinstvu (Dc) sa godišnjom potrošnjom između 2500 i 5000 kWh i potrošače u industriji (Ic) sa godišnjom potrošnjom između 500 i 2000 MWh.⁵

Slika 55 - Uporedni prikaz cijena za standardnog industrijskog potrošača (Ic) i standardnog potrošača u domaćinstvu (Dc)

11.6.2 Cijene električne energije u RS i okruženju - stara metodologija obrade podataka

U ovom dijelu izvještaja se daju podaci za 2009. godinu obrađeni po staroj metodologiji Eurostata koja se je bila u primjeni do 31. decembra 2007. godine. S obzirom da su podaci o cijenama električne energije zasnovani na novoj metodologiji obrade podataka, teško dostupni za većinu zemalja iz neposrednog okruženja, a kako su upravo ove zemlje, zbog svojih specifičnosti i činjenice da pripadaju Energetskoj Zajednici kao i BiH, za nas realniji pokazatelj, u ovom dijelu izvještaja je prezentovana analiza cijena za karakteristične potrošače u domaćinstvu i industriji po "staroj" metodologiji.

Domaćinstva - kategorija kupaca električne energije

Za staru metodologiju je karakteristično da definiše nekoliko grupa kupaca za kategoriju domaćinstva prikazanih u niže dатој tabeli.

⁵ Иц: Извор Евростат (Цијена за индустријског купца у РС је просјечна остварена цијена за потрошаче приклучене на 10 kV напонски ниво)

Tabela 33 - Karakteristične grupe kupaca električne energije iz kategorije "domaćinstava"

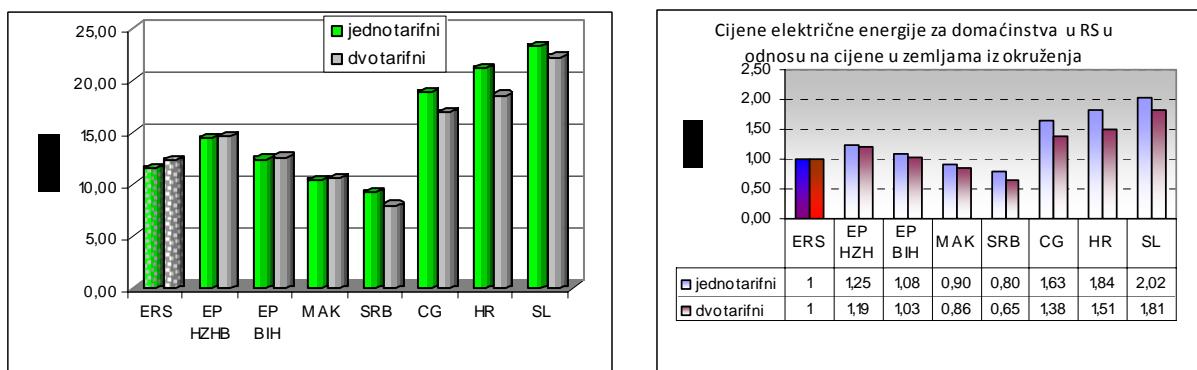
Standardan potrošač u domaćinstvu po staroj metodologiji Eurostata	Godišnja potrošnja	
	Ukupno	Od čega noću
Da	600 kWh	
Db	1200 kWh	
Dc	3500 kWh	1300 kWh
Dd	7500 kWh	2500 kWh
De	20000 kWh	15000 kWh

Uporedni podaci se uobičajno daju za domaćinstvo kategorije Dc za koju je karakteristična godišnja potrošnja od 3500 kWh, od čega 1300 kWh noću, uz prepostavku podjednake potrošnje u višoj i nižoj sezoni.

Na narednoj slici dat je uporedni pregled prosječne cijene električne energije za karakterističnog kupca iz kategorije domaćinstva (Dc) u Republici Srpskoj i u zemljama iz okruženja. Za obračun prosječne cijene u Republici Srpskoj i u zemljama okruženja za standardnog potrošača električne energije korišćeni su tarifni stavovi za nekvalifikovane kupce električne energije iz kategorije "domaćinstva" koji su bili važeći na dan 1. decembar 2009. godine.

Tabela 34

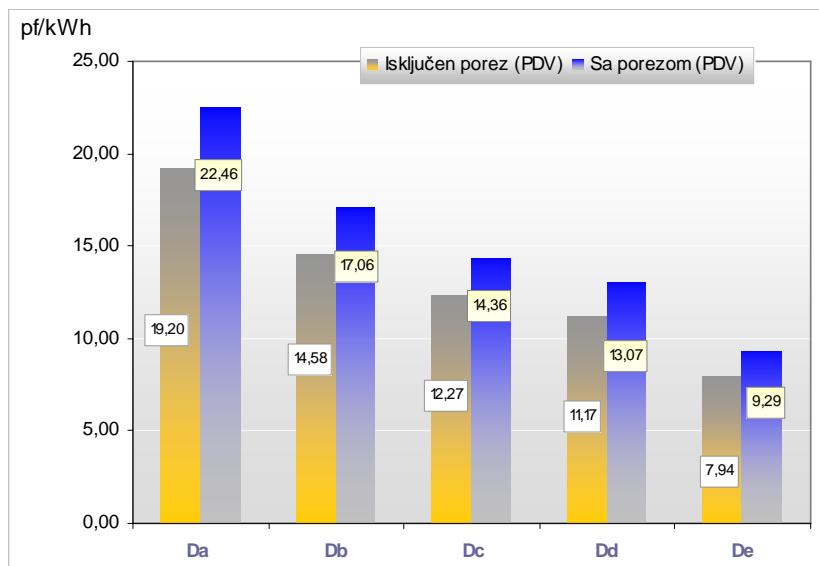
Domaćinstva		ERS	EP HZHB	EP BIH	MAK	SRB	CG	HR	SL
jednotarifni	cijena	11,54	14,43	12,43	10,40	9,21	18,86	21,21	23,27
	indeks	1	1,25	1,08	0,90	0,80	1,63	1,84	2,02
dvotarifni	cijena	12,27	14,64	12,63	10,55	7,95	16,97	18,54	22,27
	indeks	1	1,19	1,03	0,86	0,65	1,38	1,51	1,81

Slika 56 - Uporedni pregled prosječne cijene u pf/kWh za jednotarifno i dvotarifno mjerjenje za standardnog potrošača Dc 3500 (1300 noću). Zima - ljeto u odnosu 50:50⁶

Na narednoj slici date su prosječne cijene sa i bez poreza (PDV 17%) za ostale standardne potrošače iz grupe domaćinstva na način kako ih grupiše Eurostat u zavisnosti od godišnje potrošnje.

⁶ Za obračun prosječne cijene u zemljama okruženja za standardnog potrošača el. energije korišćeni tarifni stavovi za nekvalifikovane kupce električne energije iz kategorije "domaćinstva" koji su bili važeći na dan 01. decembar 2009. godine, a objavljeni na internet strani regulatora ili elektrodistributivnih preduzeća u posmatranim zemljama.

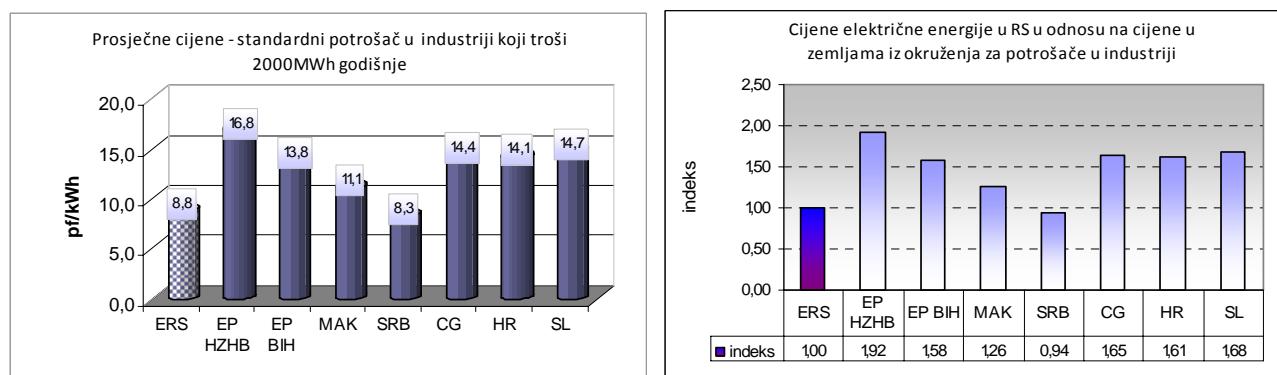

Slika 57 - Uporedni prikaz prosječnih cijena za domaćinstva sa i bez poreza za grupe potrošača po staroj metodologiji obrade podataka

Industrija - kategorija kupaca električne energije

Stara metodologija Eurostata definiše nekoliko karakterističnih kupaca za industrijske kupce. Uporedni podaci se uobičajno daju za industrijskog kupca kategorije le za koju je karakteristična godišnja potrošnja od 2000 MWh i maksimalna snaga 500 kW. Na narednoj slici dat je uporedni pregled prosječnih cijena za potrošača u industriji u BiH i u zemljama iz okruženja. Cijene su rađene na bazi važećih tarifnih stavova na dan 1. decembar 2009. godine za potrošače na 10 kV naponskom nivou.

Industrija	ERS	EP HZHB	EP BIH	MAK	SRB	CG	HR	SL
cijene	8,76	16,83	13,83	11,06	8,26	14,43	14,15	14,73
indeks	1,00	1,92	1,58	1,26	0,94	1,65	1,61	1,68

Slika 58 - Cijena električne energije za industrijskog kupca u pf/kWh

11.7 Tržište prirodnog gasa

Sve djelatnosti definisane Zakonom o gasu u Republici Srpskoj, a to su proizvodnja, transport, distribucija, skladištenje, snabdijevanje i trgovina prirodnim gasom su djelatnosti od opšteg interesa.

U Republici Srpskoj, u sektoru prirodnog gasa, učestvuju tri energetska subjekta i to:

- "Gas Promet" a.d., Istočno Sarajevo - Pale
- "Sarajevo-Gas" a.d., Istočno Sarajevo
- a.d. "Zvornik-Stan", Zvornik.

Republika Srpska nema proizvodnju prirodnog gasa tako da se snabdijevanje u potpunosti bazira na uvozu.

Postoje dugoročni ugovori o transportu prirodnog gasa sa sljedećim inostranim partnerima: Sa "Molom" o transportu prirodnog gasa preko Mađarske za 600 M Nm³ godišnje do 2018. godine i sa Srbijagasom o transportu prirodnog gasa preko Srbije do 2017. godine. "Energoinvest" je sa "Gaseksportom" iz Ruske Federacije 1997. godine potpisao ugovor o isporuci prirodnog gasa za cijelu Bosnu i Hercegovinu pod uslovom otplate duga za isporuku gasa u 1996. godini. To je ujedno i bio razlog zbog kojeg je "Gaseksport" insistirao da "Energoinvest" i dalje bude strana u ugovoru o isporuci gasa.

Proces nabavke gasa počinje određivanjem potrebnih količina gasa kod svih distributera i potrošača. Prikupljene podatke "BH Gas" dostavlja "Energoinvestu", kao nositelju ugovora o isporuci gasa, koji se pojavljuje kao kupac kod dobavljača "Gaseksporta".

Transport prirodnog gasa obavlja se kroz jedan transportni pravac iz Rusije, tako da sigurnost snabdijevanja zavisi o raspoloživosti kapaciteta tranzitnih zemalja te je podložna poremećajima u slučaju prekida transporta u bilo kojoj od tranzitnih zemalja. U januaru 2009. godine za vrijeme rusko-ukrajinskog spora cijela Bosna i Hercegovina bila je 70 sati u potpunosti bez snabdijevanja gasom.

Potrošnja prirodnog gasa u RS vrlo je niska kako u apsolutnom iznosu tako i u relativnim odnosima. Sezonske oscilacije potrošnje gasa direktno zavise o najvećem industrijskom potrošaču fabrici glinice "Birač" iz Zvornik. Potrošnja gasa u industrijskom sektoru je uglavnom ravnomjerna tokom cijele godine dok je u kategoriji potrošnje domaćinstva, uslužnom sektoru i toplani (Zvornik stan) izrazito sezonska. Potrošnja gasa u mjesecu sa najvišom potrošnjom je 18,7 puta veća od potrošnje u mjesecu sa najnižom ljetnom potrošnjom.

11.8 Otvorenost tržišta prirodnog gasa

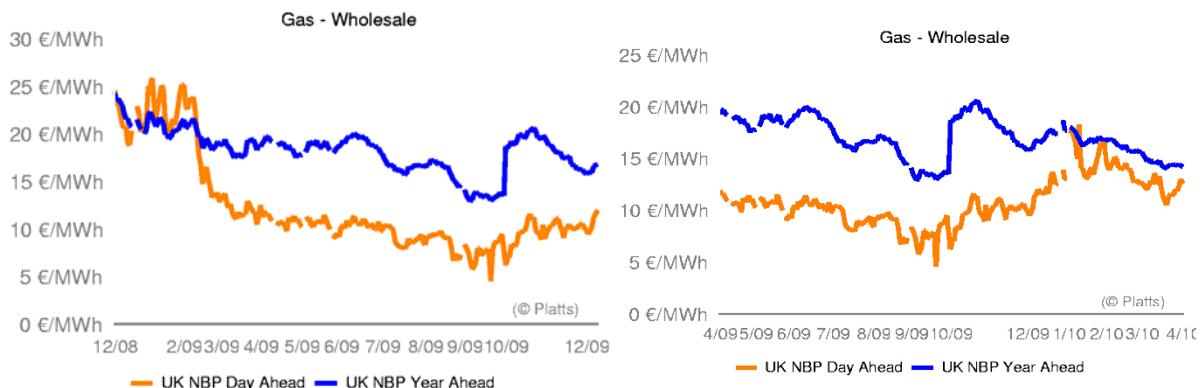
Zakonom o gasu propisano je da su svi kupci osim domaćinstava kvalifikovani kupci od 1. januara 2008. godine. U skladu sa tim Regulatorna komisija je donijela tarifnu metodologiju po kojoj daje saglasnost na tarifne stavove za korišćenje mreže i tarifne stavove za snabdijevanje tarifnih kupaca (domaćinstava), dok je ostalim kupcima ostavljena mogućnost slobodnog izbora snabdjevača. Regulatorna komisija je u toku 2010. godine izdala i dvije dozvole za snabdijevanje kvalifikovanih kupaca i trgovinu prirodnim gasom preduzeću "Sarajevo-gasu", a.d. Istočno Sarajevo i preduzeću a.d. "Zvornik stan" Zvornik.

Ukupna potrošnja kvalifikovanih kupaca u 2009. godini je bila 3.092.042 Sm³, tj. 2.94 TWh. Nema podataka o maksimalnoj dnevnoj potrošnji tokom jedne godine. Prema podacima preduzeća ukupan broj kvalifikovanih kupaca u 2008. godini je iznosio 318, a u 2009. godini 379 kupaca.

Međutim, iako se ovi kupci snabdijevaju kao kvalifikovani mogućnost izbora snabdjevača je ograničena, s obzirom da su "BH Gas" d.o.o Sarajevo i Energoinvest jedini dobavljač prirodnog gasa na području Bosne i Hercegovine. "BH Gas" d.o.o Sarajevo je istovremeno i transporter prirodnog gasa u Federaciji Bosne i Hercegovine, gdje ne postoji odgovarajući regulatorni okvir, kao ni

transparentan pristup utvrđivanja cijene prirodnog gasa, predstavlja ozbiljnu prepreku za otvaranje tržišta. Naime, cijena po kojoj snabdjevači u Republici Srpskoj dobijaju gas od "BH Gas" d.o.o Sarajevo u sebi sadrži, pored cijene nabavke, cijenu korišćenja mreže pri čemu ovi iznosi nisu jasno i odvojeno iskazani.

11.9 Veleprodajno tržište prirodnog gasa

Slika 59

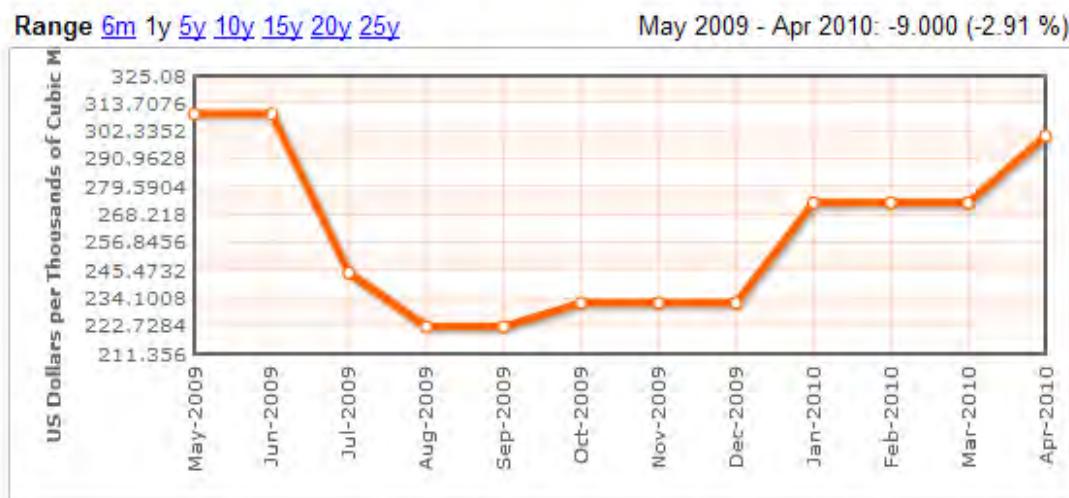
Dvije slike koje su preuzete sa internet stranice Evropske komisije (http://ec.europa.eu/energy/observatory/emos/emos_en.htm), a koje dnevno objavljuje "EMOS" (Energy Markets Observatory System) daje objedinjen trend kretanja veleprodajnih cijena gasa na "UK NBP" berzi, od decembra 2008. godine pa zaključno sa početkom decembra 2009. godine (prva slika) i za period od aprila 2009. godine do aprila 2010. godine (druga slika).

Do kraja 2009. godine veleprodajna cijena gasa po kojoj je "BH-gas", d.o.o Sarajevo vršio isporuku preduzeću "Sarajevo-gas" a.d. Istočno Sarajevo se mijenjala više puta sa tendencijom pada i to od 0,80 KM/Sm³ početkom godine do 0,52 Sm³ koliko je iznosila veleprodajna cijena utvrđena 1. jula 2009. godine.

Kretanje veleprodajne cijene ruskog prirodnog gasa u periodu od maja 2009. godine do aprila 2010. godine prikazano je na narednoj slici. Radi se o cijenama prirodnog gasa na granici sa Njemačkom u US\$/1000 m³ gase⁷.

⁷ Izvor: [International Monetary Fund](#)

Russian Natural Gas Monthly Price

Slika 60

11.10 Maloprodajno tržište prirodnog gasa

Postupak utvrđivanja cijene prirodnog gasa u Republici Srpskoj koji je bio na snazi u 2008. godini sastojao se u tome da su lokalne zajednice odobravale cijene prirodnog gasa utvrđene od strane preduzeća iz gasnog sektora. U decembru 2008. godine Regulatorna komisija je utvrdila metodologiju za izračunavanje cijena u energetskim djelatnostima iz sektora gasa. U 2009. godini kompanija "SARAJEVO-GAS" a.d. pokrenula je prvi tarifni postupak. Regulatorna komisija dala je saglasnost na cijene utvrđene u skladu sa metodologijom, a sa rokom primijene od 1. januara 2010. godine.

U niže navedenoj tabeli prezentirana je prosječna maloprodajna cijena gasa bez PDV-a (uvažavajući cijenu za mjerno mjesto) za karakterističnog potrošača za dvije kategorije potrošnje, domaćinstva i komercijalne potrošače, koja je važila u decembru 2009. godine.

Cijene gasa u RS bez PDV-a (15°C; 1,01325 bara; donja kalorična vrijednost 34.075,60 kJ/m ³)	"SARAJEVO-GAS" a.d. (PDV isključen)			"ZVORNIK -STAN" a.d. (PDV isključen)		
Kategorija potrošnje	KM/m ³	KM/GJ	KM/kWh	KM/m ³	KM/GJ	KM/kWh
Domaćinstva - godišnja potrošnja 500 Sm ³	0,68	20,00	0,07200	0,79	23,12	0,08322
Komercijalni potrošači godišnja potrošnja 12.280 Sm ³	0,72	21,20	0,07633	0,72	21,09	0,07592

Tabela 35 – Prosječna cijena gasa na - decembar 2009. godine

U niže navedenoj tabeli, na primjeru cijene prirodnog gasa preduzeća "SARAJEVO-GAS" a.d., data je struktura troškova cijene prirodnog gasa za krajnjeg kupca iz kategorije domaćinstva i komercijalne potrošnje koje su važile u decembru 2009. godine. Na računu za krajnjeg kupca prirodnog gasa obračunava se "mjerno mjesto" u iznosu od 3,00 KM mjesечно.

Struktura cijene gasa za krajnjeg kupca "SARAJEVO-GAS"-a a.d	Domaćinstva	Komercijalna potrošnja
	KM/Sm ³	KM/Sm ³
Nabavna cijena od "BH GAS"	0,52	0,52
Transportne usluge / distr. usluge	0,03	0,03
Nabavna cijena	0,55	0,55
Trošak distribucije i snabdijevanja	0,07	0,17
Cijena gasa	0,62	0,72
Cijena gasa sa PDV-om	0,7254	0,8424

Tabela 36 - Struktura cijene prirodnog gasa za krajnjeg kupca

11.10.1 Poređenje cijena prirodnog gasa

Pravni osnov za prikupljanje i obradu statističkih podataka na bazi cijena električne energije definisan je Direktivom 90/377/EEC od 29. juna 1990. godine. Evropska komisija je usvojila jedinstvenu metodologiju statističke obrade podataka iz oblasti proizvodnje, potrošnje i cijena gasa. Zbog liberalizacije tržišta gase, tada ustanovljena metodologija prikupljanja podataka o cijenama gase je zastarjela, te je u junu 2007. godine ustanovljena nova metodologija. Suština promjene je da:

- Cijene se objavljuju u nacionalnoj valuti,
- Cijene treba da predstavljaju prosjek za 6 mjeseci,
- Tipičan standardni potrošač je zamijenjen potrošačem u "bandu",

Statistička obrada prosječnih cijena gase u skladu sa ovom metodologijom radi se za dvije osnovne kategorije potrošača i to za domaćinstva i industriju. Unutar ove dvije grupe potrošači su grupisani u nekoliko karakterističnih grupa u zavisnosti od godišnje potrošnje i maksimalne snage.

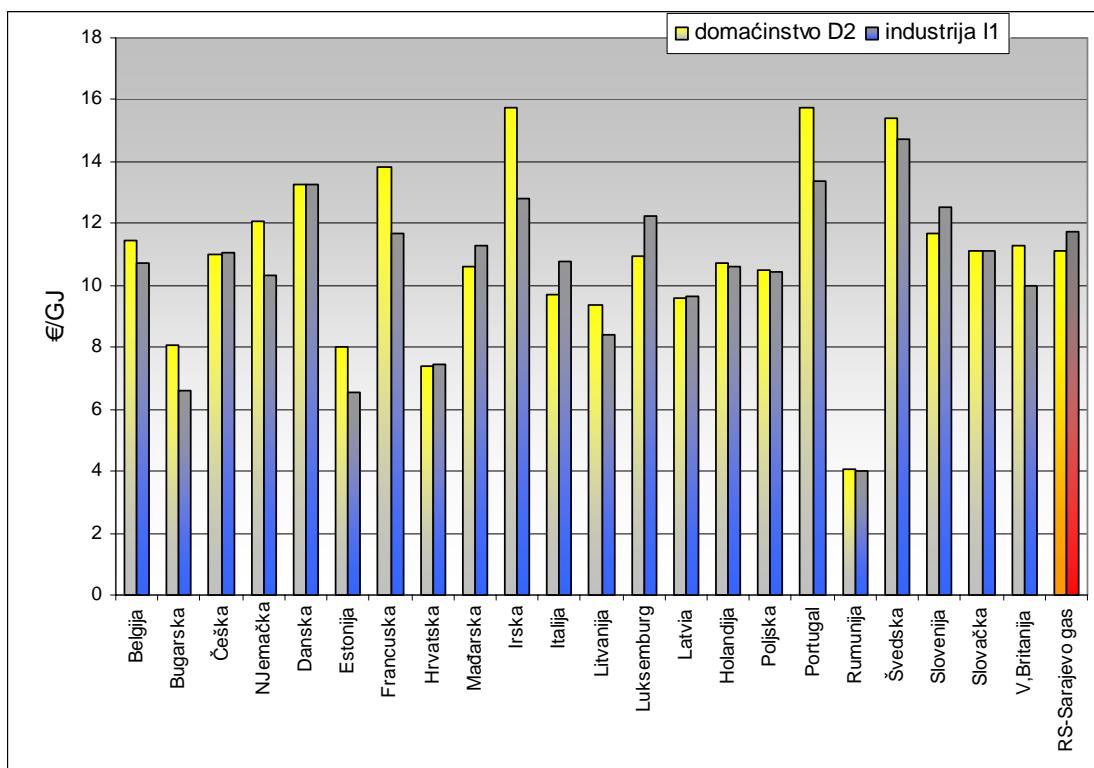
Tabela 37 - Karakteristične grupe kupaca prirodnog gasa

Godišnja potrošnja gase (GJ)		
Industrijski krajnji korisnici		Domaćinstva -krajnji korisnici
Grupa	najniža	najviša
Band I ₁		<1.000
Band I ₂	1.000	<10.000
Band I ₃	10.000	<100.000
Band I ₄	100.000	<1.000.000
Band I ₅	1.000.000	<4.000.000

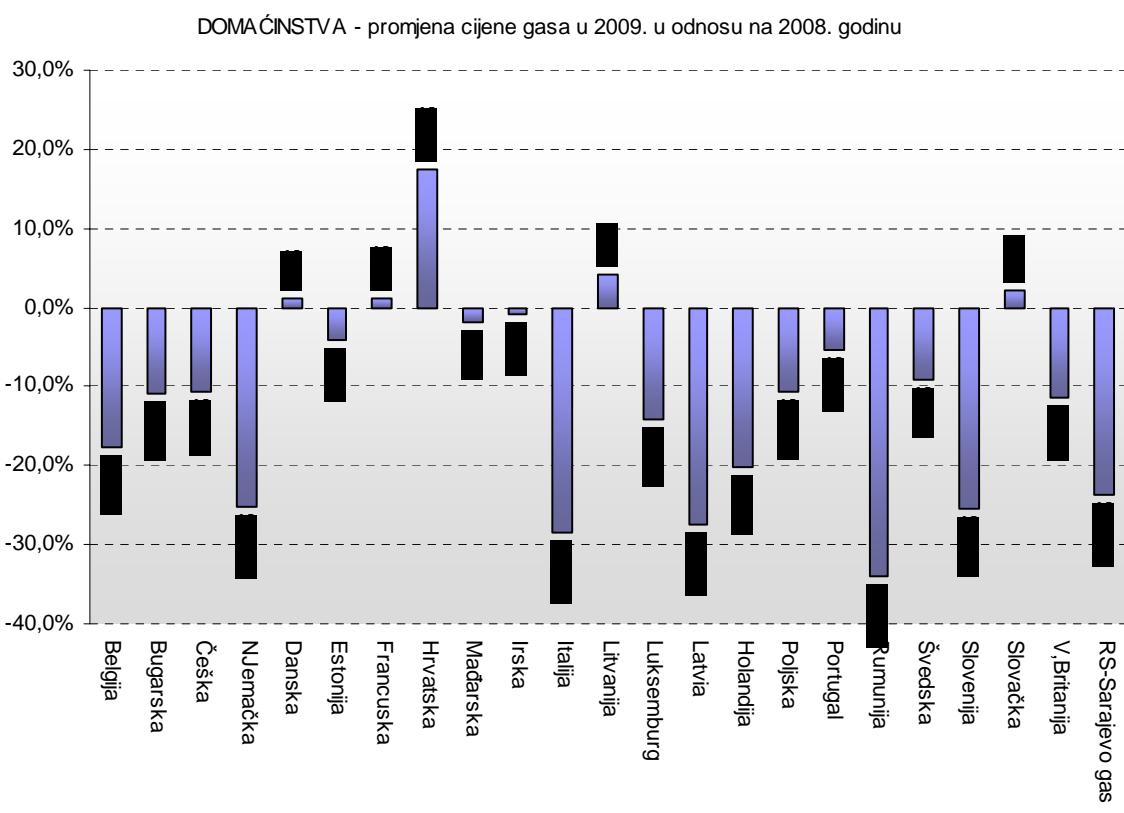
Na slici koja slijedi dat je uporedni pregled prosječnih cijena gase u nekim evropskim zemljama za krajnjeg potrošača iz kategorije "domaćinstva" čija je godišnja potrošnja između 20 i 200 GJ i za krajnjeg potrošača iz kategorije "industrijski potrošač" čija je godišnja potrošnja između 10.000 i 100.000 GJ. Cijene su bez poreza i odnose se na drugo polugodište 2009. godine.⁸

Cijena gase za krajnje kupce "Sarajevo-Gas"-a u Republici Srbiji, koja je poređenja radi uvrštena u tabelu, obračunata je na bazi važećih tarifnih stavova za prirodnog gasa i mjerno mjesto na dan 1. jula 2009. godine, bez poreza. Obračun prosječne cijene odnosi se na potrošača u "domaćinstvu" koji godišnje potroši 500 Sm³ i potrošača iz kategorije "komercijalna potrošnja" koji godišnje potroši 12.284 Sm³ gase.

⁸ Извор: Евростат

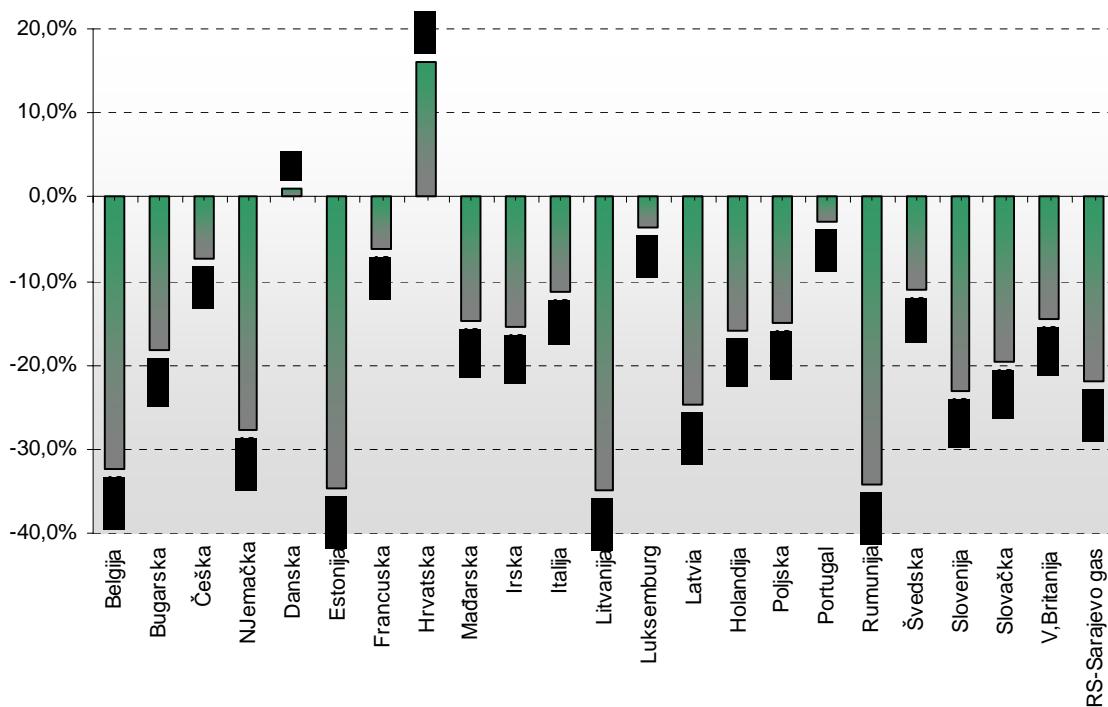

Slika 61- Prosječne cijene gasa za drugo polugodište 2009. godine - kupci iz kategorije "D₂ -domaćinstva" i "I₁ -industrija"

Slika 62

INDUSTRJA - promjena cijene gasa u 2009. u odnosu na 2008. godinu

Slika 63

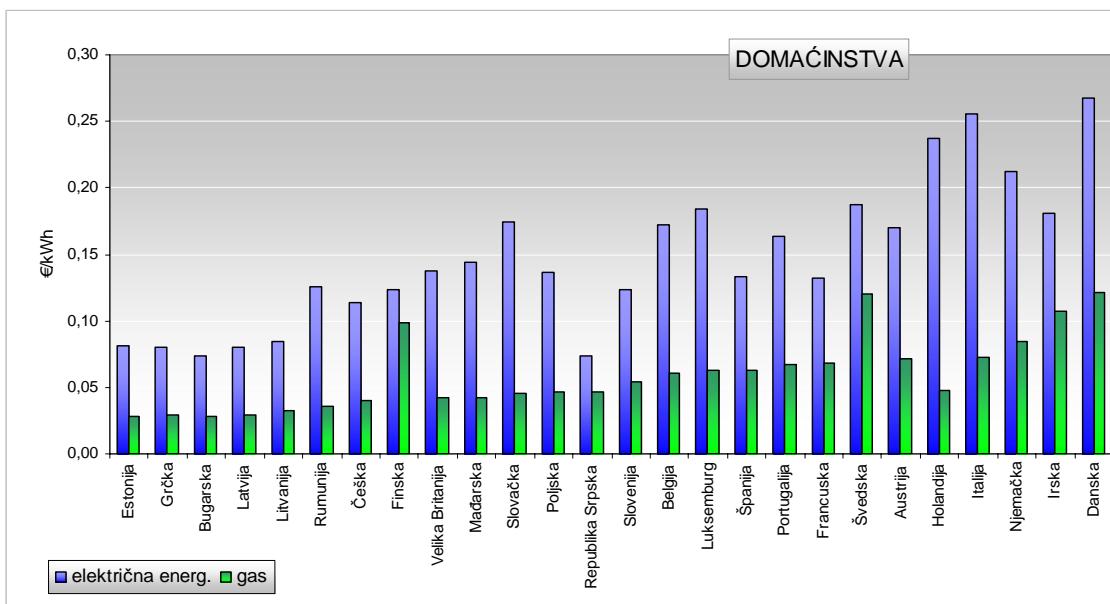
11.11 Električna energija i prirodni gas - cijene uporedni prikaz

Ovo poglavlje daje uporedni prikaz prosječnih cijena u €/kWh za električnu energiju i gas u "domaćinstvu" i "industriji". Grupe standardnih kupaca električne energije i prirodnog gasa definisane su po metodologiji Eurostata. Cijene su obračunate sa pripadajućim porezima za septembar 2009. godine.⁹

Poređenje je urađeno za karakterističnog kupca električne energije iz kategorije "domaćinstva" i karakterističnog kupca prirodnog gasa iz kategorije "domaćinstva", odnosno za karakterističnog kupca električne energije iz "industrije" i karakterističnog kupca prirodnog gasa iz "industrije", a što je prikazano na narednim slikama.

DOMAĆINSTVA	
Električna energija	Gas
Potrošnja: 3500 kWh/god. (30% noću)	Potrošnja: 500 m ³ /god

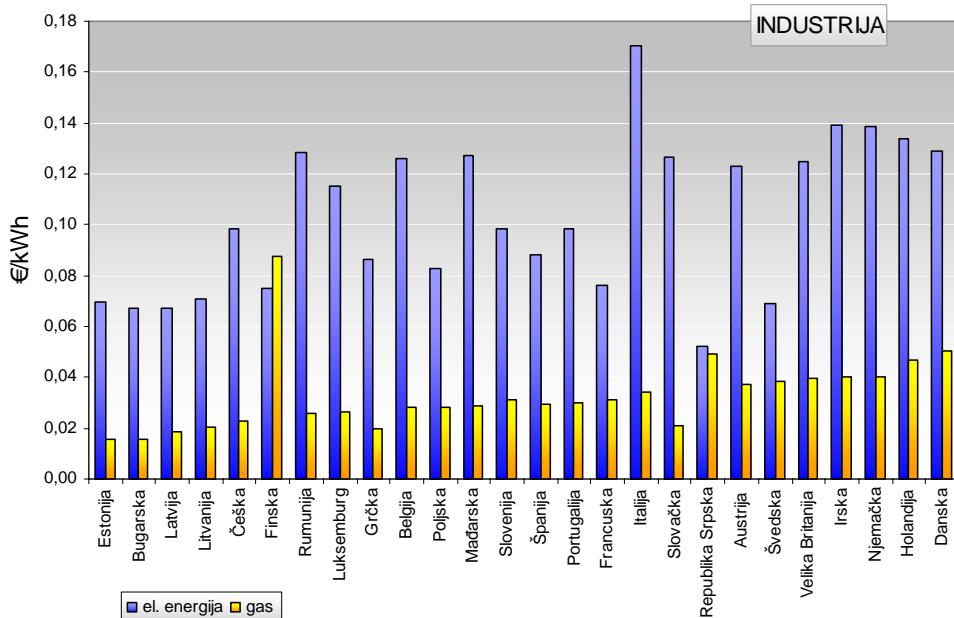
⁹ Izvor: Europe's Energy Portal /www.energy.eu/

Slika 64 - Uporedni prikaz prosječnih cijena u €/kWh za električnu energiju i gas za karakteristično "domaćinstvo"

INDUSTRJA	
Električna energija	Gas
Potrošnja: 2000 MWh/godišnje (maks. 500 kW, godišnje opterećenje: 4000 h)	Potrošnja: 418.6 GJ/godišnje $\approx$ 116 MWh $\approx$ 11000 m ³

Slika 65 - Uporedni prikaz prosječnih cijena u €/kWh za električnu energiju i gas za karakterističnog kupca u "industriji"

12 PITANJA JAVNE USLUGE

Ugovor o osnivanju EZ potvrđuje ulogu javne usluge u EU. Politika EU u odnosu na operatore javnih usluga se još uvijek oblikuje u cilju liberalizacije mreže javne usluge i proširenja obima konkurenčije na nacionalnim tržištima. Koncept javne usluge, po definiciji EU, je dvostruk: sa jedne strane obuhvata subjekte koji pružaju uslugu, a sa druge strane, uslugu u opštem interesu.

Ideja koja stoji iza Povelje o javnoj usluzi EU je da treba postojati instrument koji uspostavlja osnovna prava i načela koja uređuju pružanje usluga korisnicima. Načela treba da obuhvate:

- kontinuitet usluge,
- kvalitet,
- sigurnost snabdijevanja,
- jednak pristup,
- priuštive cijene i
- socijalnu, kulturnu i ekološku prihvatljivost.

12.1 Obaveza javne usluge

U članu 3, stav 2. Direktive 2003/54 EZ, odnosno Direktive 2003/55 EZ navodi se da države članice mogu, zbog opšteg ekonomskog interesa, nametnuti preduzećima u elektroenergetskom sektoru, odnosno sektoru prirodnog gasa obavezu javne usluge. Takva obaveza je jasno definisana, transparentna, i nediskriminirajuća, a može se odnositi na bezbjednost, kontinuitet, kvalitet, cijene snabdijevanja, zaštitu životne sredine i drugo.

Odredbom člana 11. Zakona o energetici propisano je da su energetske djelatnosti: transport i upravljanje transportnim sistemom prirodnog gasa, transport nafte naftovodima i derivata nafte produktovodima, proizvodnja električne energije za snabdijevanje tarifnih kupaca, distribucija električne energije i prirodnog gasa, snabdijevanje tarifnih kupaca električnom energijom i gasom i distribucija i snabdijevanje toploplotnom energijom, djelatnosti od opšteg interesa i obavljaju se u sistemu obaveze javne usluge u skladu sa zakonom i dozvolom za obavljanje te djelatnosti.

Zakon je termin *javna usluga* definisao kao uslugu dostupnu svim kupcima i energetskim subjektima na određenom području po propisanim cijenama i prema regulisanim uslovima pristupa i korišćenja usluge, uvažavajući sigurnost, uključujući i sigurnost snabdijevanja, redovnost i kvalitet usluge, efikasnost korišćenja energije, zaštitu okoline i sprečavanje klimatskih promjena, a koja se obavlja prema načelima javnosti rada i uz nadzor tijela određenih zakonom. Takođe, članom 37. Zakona određeno je da će se novčanom kaznom od 5.000,00 do 15.000,00 KM kazniti energetski subjekat koji energetsku djelatnost koja je javna usluga obavlja kao tržišnu djelatnost.

Regulatorna komisija praćenjem mjesечnih, kvartalnih i godišnjih izvještaja koje dostavljaju korisnici dozvola, te sprovodenjem redovnih i vanrednih nadzornih provjera prati i kontroliše primjene odgovarajućih tarifnih stavova, ali i uslove pristupa mreži i korišćenja usluge.

Preko indikatora komercijalnog kvaliteta, kao npr. ponovno uključenje nakon isključenja zbog neplaćanja, broj intervencija na kvar napojnog osigurača krajnjeg kupca, rješavanje žalbi na kvalitet napona, podaci o izvođenju priklučka: broj izrađenih priklučaka i srednje vrijeme izrade priklučka, odgovori na probleme sa mjeranjem, obavještenje o prekidu napajanja i slično, te indikatora kontinuiteta napajanja i isporuke električne energije, Regulatorna komisija nastoji pratiti sigurnost, uključujući i sigurnost snabdijevanja, redovnost i kvalitet usluge.

Kada su u pitanju krajnji kupci električne energije, iako svi osim kupaca iz kategorije domaćinstava imaju mogućnost snabdijevanja električnom energijom kao kvalifikovani, oni se još uvijek snabdijevaju kao tarifni po tarifnim stavovima za snabdijevanje tarifnih kupaca koje utvrđuje

Regulatorna komisija. Pravilnikom o kvalifikovanom kupcu je propisana obaveza rezervnog snabdjevanja snabdjevačima tarifnih kupaca i MH ERS MP korisniku dozvole za trgovinu i snabdjevanje tarifnih kupaca, za slučaj da kvalifikovani kupac izgubi svog snabdjevača, pri čemu su cijene ovakvog snabdjevanja za male industrijske i komercijalne kupce koji su priključeni na naponski nivo do 1 kV i čija priključna snaga ne prelazi 42 kW, regulisane, a za ostale industrijske i komercijalne kupce cijena rezervnog snabdjevanja se formira i ugovara na fer i transparentan način koji isključuje bilo kakvu zloupotrebu rezervnog snabdjevača na račun kupca i sadrži pravičnu naknadu troškova rezervnog snabdjevača.

Kako se svi kupci još uvijek snabdijevaju kao tarifni, to još uvijek nije bilo snabdijevanja kvalifikovanih kupaca od strane rezervnih snabdjevača.

Kada su u pitanju krajnji kupci prirodnog gasa Regulatorna komisija odobrava tarifne stavove za snabdijevanje samo za kupce iz kategorije potrošnje domaćinstva.

Ne postoje posebna sredstva kojima se predodređeni snabdjevač tarifnih kupaca električnom energijom, odnosno prirodnim gasom kompenzira zbog obavljanja djelatnosti po regulisanim cjenama.

Aktivnosti koje Regulatorna komisija provodi u cilju zaštite krajnjih kupaca električne energije i prirodnog gasa su opisane u dijelu A, poglavlje 2.4 Zaštita kupaca.

12.2 Zaštita socijalno ugroženih kupaca

Iako pitanja zaštite socijalno ugroženih kupaca u pogledu visine izdatka za električnu energiju i priuštivosti električne energije za socijalno ugrožene kupce ne spadaju u neposrednu regulatornu nadležnost, Regulatorna komisija je uzela aktivno učešće u definisanju i izradi Programa zaštite socijalno ugroženih kategorija potrošača električne energije.

Posebno je važno istaći da Ugovor o Energetskoj zajednici Jugoistočne Evrope, čiji je potpisnik i Bosna i Hercegovina, poštujući član 3, odnosno 5 Direktive o električnoj energiji 2003/54 EZ, odnosno gasu 2003/55 EZ, gdje se posebno naglašava visok nivo zaštite socijalno ugroženih kupaca i predviđa obaveza donošenje socijalnog programa. Socijalni program Vlade Republike Srbije je imao za cilj sprečavanje "tarifnih šokova" za socijalno ugrožene kategorije stanovništva koje nisu u stanju da podnesu povećanja cijena električne energije.

Ovaj Program je realizovan u skladu sa Programom rada Vlade Republike Srbije za 2008. godinu i u skladu sa Programom rada Vlade Republike Srbije za 2009. godinu.

Programom su obuhvaćene sljedeće socijalne kategorije društva koje su zakonski definisane:

1. Penzioneri sa najnižim penzijama,
2. Korisnici stalne novčane pomoći,
3. Korisnici dodatka za pomoći i njegu drugog lica,
4. Korisnici materinskog dodatka i
5. Korisnici dodatka za djecu.

U toku prve polovine 2008. godine iznos subvencije je bio po 100 kWh električne energije mjesечно po korisniku, da bi Vlada svojom Odlukom ovu količinu, u drugoj polovini 2008. godine, povećala na 150 kWh električne energije mjesечно. Primjenom odgovarajuće tarife za kategoriju potrošnje "domaćinstva", Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva je vršilo kvartalne obračune i doznačavanje sredstava elektrodistributivnim preduzećima, odnosno snabdjevačima tarifnih kupaca u Republici Srpskoj.

U narednim tabelama je iskazan ukupan broj korisnika subvencija i realizovani iznos subvencija u 2009. godini po kvartalima i po elektrodistributivnim područjima:

Tabela 38 - Realizovane subvencija po kvartalima za 2009. godine

Period	Broj korisnika	Pojedinačni iznos subvencije (u KM)	Ukupan iznos subvencije (u KM)
I kvartal 2009. godine	35.183	59,28	2.085.647,7
II kvartal 2009. godine	36.648	45,60	1.671.148,8
III kvartal 2009. godine	37.451	45,60	1.707.700,8
IV kvartal 2009. godine	37739	59,28	2.236.422,3
UKUPNO			7.701.727,28

Tabela 39 – Broj subvencioniranih korisnika po elektroodistributivnim područjima

Elektroodistributivno područje	Broj korisnika kojima je doznačena subvencija			
	I kvartal	II kvartal	III kvartal	IV kvartal
Elektrokraina	13.819	14.404	14.691	14.689
Elektro Dobojski	6.060	6.308	6.480	6.587
Elektro-Bijeljina	7.479	7.882	8.137	8.351
Elektroodistribucija Pale	4.595	4.749	4.786	4.730
Elektro-Hercegovina	3.230	3.305	3.357	3.382
UKUPNO	35.183	36.648	37.451	37.739

Preliminarno utvrđeni broj potencijalnih korisnika po podacima Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite i Ministarstva rada i boračko invalidske zaštite je bio oko 68 hiljada socijalno ugroženih kupaca električne energije. Za ovaj broj korisnika prilikom izrade Programa planiran je okvirni iznos potrebnih budžetskih sredstava od 10.000.000 KM koje je bilo potrebno obezbjediti u 2008. godini.

U odnosu na 2008. godinu, kada se kvartalno prijavljivalo između 28 hiljada i 35 hiljada korisnika, u toku 2009. godine broj korisnika subvencije se kreće od 35 hiljada do 38 hiljada, pa je i ukupan iznos subvencije znatno veći: 7.701.727,28 KM u 2009. godini u odnosu na 5.560.495 KM koliko je utrošeno u toku 2008. godine za subvencije.

Uzimajući u obzir činjenicu da prosječna mjesecačna potrošnja električne energije u domaćinstvu u Republici Srbiji iznosi oko 300 kWh, može se ocijeniti da je subvencionisanje više od 35 hiljada socijalno ugroženih kategorija kupaca sa 150 kWh električne energije mjesечно tokom 2009. godine, dalo više nego pozitivan efekat i doprinijelo predupređenju "tarifnog šoka" zbog povećanja cijena električne energije od 1.1.2010. godine.

12.3 Priuštivost električne energije kupcima iz kategorije "domaćinstva"

"ENERGETSKO SIROMAŠTVO" ("fuel poverty") - priuštivost energije krajnjim kupcima

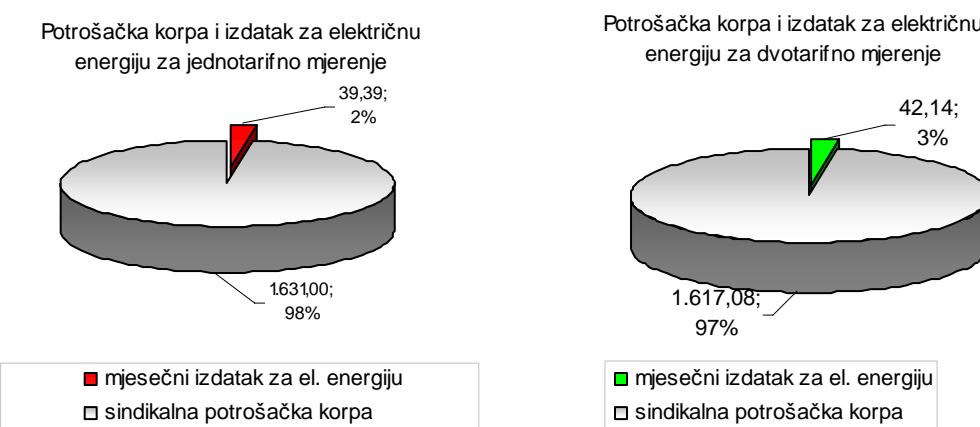
Evropske zemlje koriste izraz "energetsko siromaštvo" za ocjenjivanje i poređenje priuštivosti električne energije krajnjim kupcima iz kategorije domaćinstva.

Prag energetskog siromaštva određuje svaka zemlja na osnovu vlastitih kriterijuma koji zavise od prosječnih cijena različitih vidova energenata za domaćinstvo, raspoloživosti različitih vrsta energenata za korišćenje u domaćinstvu, te nacionalnog dohotka po stanovniku, minimalnih i prosječnih primanja domaćinstava.

U nekom evropskim zemljama se domaćinstvo kategorije kao energetski siromašno ako je mjesecni račun za potrošnju električne energije i gasa u domaćinstvu veći od 10% ukupnih mjesecnih primanja domaćinstva.

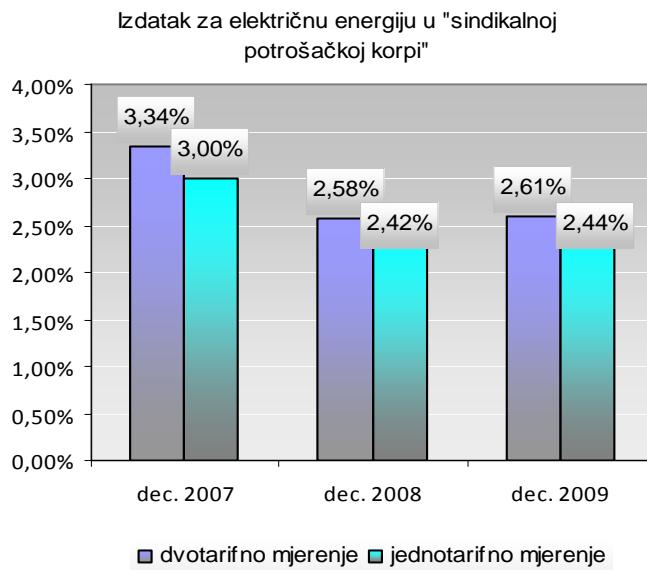
Regulatorna komisija je za svoje analize koristila uporedni pregled odnosa računa za električnu energiju i "sindikalne potrošačke korpe" koju objavljuje Savez sindikata RS i koja predstavlja vrijednost dobara i usluga potrebnih za održavanje nivoa životnog standarda.

U 2009. godini nije bilo promjene cijene električne energije te sa toga aspekta nisu se povećali izdaci za električnu energiju u odnosu na prethodnu godinu. "Sindikalna potrošačka korpa" u decembaru 2009. godine koštala je 1.617,08 KM, dakle neznatno manje u odnosu na decembar 2008. godine kada je iznosila 1.631,00 KM, te je i izdatak za električnu energiju u 2009. godini u sindikalnoj potrošačkoj korpi ostao gotovo na istom nivou kao i prethodne godine.

Slika 66 – Učešće troškova električne energije u potrošačkoj korpi za standardnog kupca u 2008. godini

Na narednoj slici dat je uporedni grafički prikaz učešća troškova električne energije (uključujući porez na dodatu vrijednost) u "sindikalnoj potrošačkoj korpi" za period od 2007. do 2009. godine.

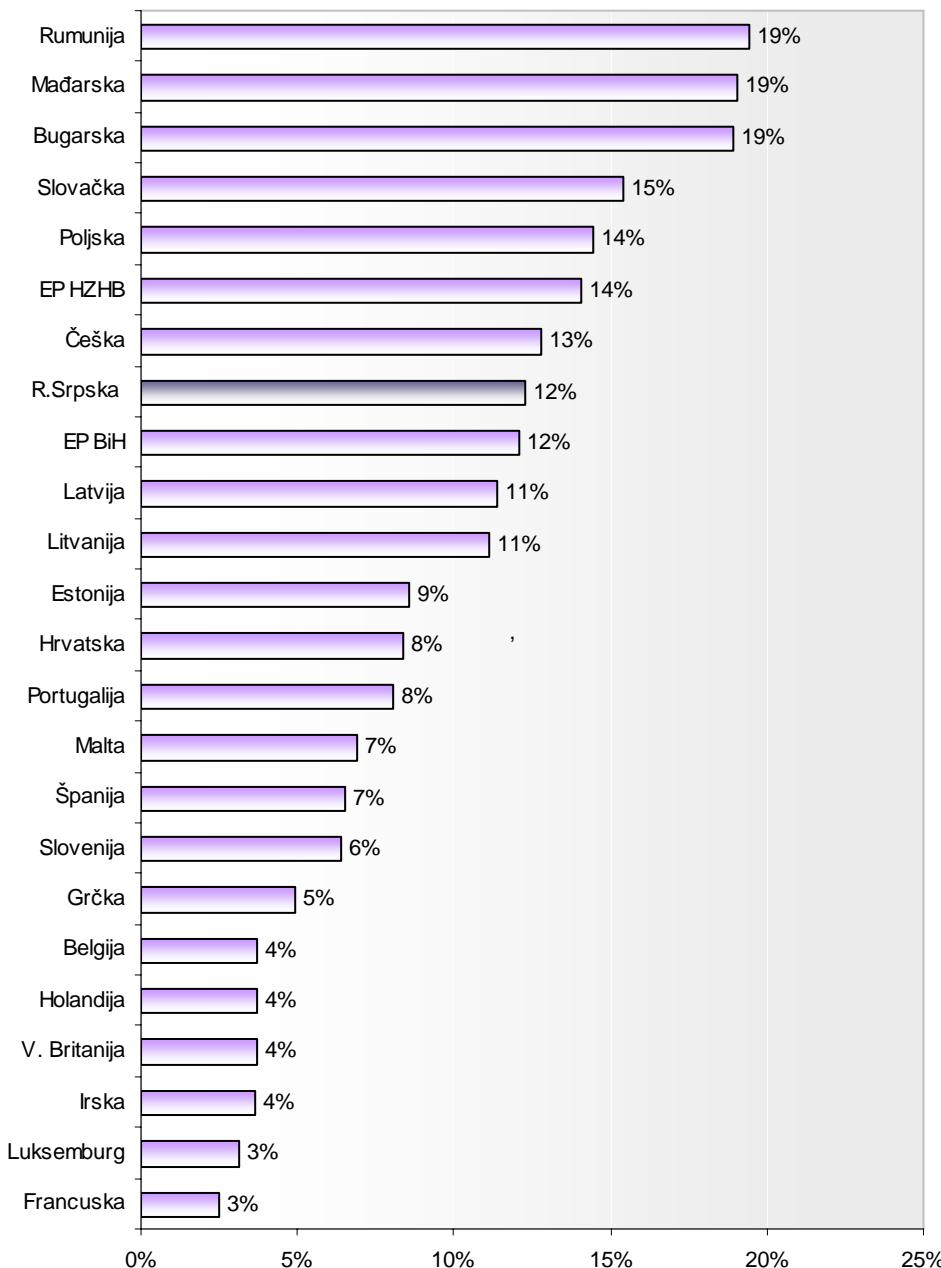

Slika 67 - Učešće troškova električne energije u "sindikalnoj potrošačkoj korpi" u 2007. i 2008.

Drugi karakterističan podatak je učešće izdatka za električnu energiju, za obim potrošnje standardnog kupca (Dc) iz kategorije domaćinstva, sa uračunatim porezom na dodatu vrijednost, u minimalnoj zagarantovanoj mjesecnoj plati.¹⁰

U poređenju sa nekim zemljama u Evropi, ovo učešće je relativno visoko, ali treba imati u vidu da najniža zagarantovana zarada zaposlenog nije izvorno statistički podatak, nego se taj iznos određuje u skladu sa ekonomskom i socijalnom politikom vlade.

Prosječni izdatak za električnu energiju u minimalnoj zaradi

Slika 68 - Uporedni pregled učešća izdatka za električnu energiju u minimalnoj zaradi

¹⁰Minimalna zarada: Izvor Eurostat